

PROGRAMMA BEGROTING

2018

en

MEERJARENRAMING

2019 – 2021

Voorwoord

Er wordt weleens gezegd dat één keer in de vier jaar er sprake is van een bijzondere begroting. Namelijk de begroting die geldt voor het jaar waarin er gemeenteraadsverkiezingen zijn. Het klopt dat het bijzondere zit in het feit dat die begroting deels wordt uitgevoerd door het college dat aantreedt na de verkiezingen van maart 2018. De begroting die nu voor u ligt vinden wij zelf niet bijzonder in de zin dat deze net als onze vorige begroting gebaseerd is op het coalitiedocument en voortborduurde op het collegeprogramma.

Solide financieel beleid dat kan rekenen op breed draagvlak bij de inwoners van Albrandswaard en een structureel evenwichtige begroting. Dat is altijd de inzet geweest van dit college. In de laatste programmabegroting die het college in deze bestuursperiode aan uw raad voorlegt is dat niet anders. Echter een sluitende begroting alleen is voor ons niet voldoende.

Wij kunnen de opgaven waar onze gemeente voor staat niet alleen aan. Van cruciaal belang bij het realiseren van die opgaven is de intensieve samenwerking met anderen. Dit zijn niet alleen inwoners, bedrijven en instellingen maar ook onze partners in de samenwerkingsverbanden.

Bij de Voorjaarsnota zijn door de gemeenteraad de belangrijkste kaders gesteld die wij in deze begroting hebben vertaald in concreet beleid. Beleid dat waar mogelijk wordt uitgevoerd met en door onze inwoners.

Albrandswaard, 5 september 2017.

Burgemeester en wethouders van Albrandswaard,

Dick Mol
locosecretaris

drs. Hans-Christoph Wagner
burgemeester

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	4
1 ALGEMEEN.....	6
2 BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG	15
3 PROGRAMMAPLAN.....	19
PROGRAMMA 1 – OPENBARE ORDE & VEILIGHEID & ALGEMEEN BESTUUR	20
1.1 OPENBARE ORDE & VEILIGHEID.....	20
1.2 ALGEMEEN BESTUUR.....	21
PROGRAMMA 2 – RUIMTELIJKE ORDENING, WONEN & ECONOMIE.....	24
2.1 RUIMTELIJKE ORDENING.....	24
2.2 WONEN	26
2.3 ECONOMIE.....	26
PROGRAMMA 3 – BUITENRUIMTE	28
3.1 BUITENRUIMTE.....	28
3.2 KUNST & CULTUUR.....	30
3.3 MAATSCHAPPELIJK VASTGOED	30
PROGRAMMA 4 – FINANCIËN	32
4.1 FINANCIËN.....	32
PROGRAMMA 5 – EDUCATIE.....	35
5.1 EDUCATIE.....	35
PROGRAMMA 6 – SPORT	37
6.1 SPORT	37
PROGRAMMA 7 – SOCIAAL DOMEIN	39
7.1 MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING.....	40
7.2 KWETSBARE GROEPEN.....	40
7.3 PARTICIPATIEWET	40
7.4 JEUGDZORG.....	41
7.5 ZORG & WELZIJN.....	41
7.6 WIJKTEAMS	41
4 PARAGRAFEN	43
PARAGRAAF 1 – LOKALE HEFFINGEN.....	44
PARAGRAAF 2 – WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING.....	51
PARAGRAAF 3 – FINANCIERING	62
PARAGRAAF 4 – ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN.....	69
PARAGRAAF 5 – BEDRIJFSVOERING	76
PARAGRAAF 6 – VERBONDEN PARTIJEN.....	78
PARAGRAAF 7 – GRONDBELEID.....	89

5 FINANCIËLE BEGROTING	91
FINANCIËLE SAMENVATTING	92
INCIDENTELE BATEN EN LASTEN	93
UITGANGSPUNTEN MEERJARENRAMING	95
OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN	96
BIJLAGEN	114
BIJLAGE I – INVESTERINGEN MET ECONOMISCH EN MAATSCHAPPELIJK NUT	115
BIJLAGE II – STAAT VAN LANGLOPENDE GELDLENINGEN.....	116
BIJLAGE III – RESERVES EN VOORZIENINGEN	117
BIJLAGE IV – SUBSIDIEPLAFOND 2018	119
BIJLAGE V – TAAKVELDEN.....	120
BIJLAGE VI – IN 2017 AFGERONDE SPEERPUNTEN.....	121

1

ALGEMEEN

Onze inzet in 2018

Integraal veiligheidsbeleid

Ook in 2018 zet ons college samen met onze partners in op het veilig houden van onze gemeente en op vermindering van de regelgeving waar dat kan. Het vastgestelde integraal veiligheidsbeleid 2017 – 2020 is hierbij onze leidraad.

Evenementenbeleid

In het eerste kwartaal van 2018 is het nieuwe evenementenbeleid gereed. Dit beleid zorgt ervoor dat organisatoren van evenementen in Albrandswaard het zo makkelijk mogelijk gemaakt wordt om deze te organiseren. Een goede relatie tussen gemeente en de organisatoren van evenementen is daarbij een belangrijk uitgangspunt.

Webcare

Webcare ontwikkelt zich de komende jaren steeds meer en speelt een steeds grotere rol in onze dagelijkse contacten met inwoners. Webcare draagt bij aan onze betrokkenheid bij de samenleving en onze individuele inwoners. Op basis van de evaluatie Webcare ontwikkelen wij in 2018 voorstellen met betrekking tot invoering van nieuwe kanalen.

Klanttevredenheidsonderzoek

In de toekomst willen wij een andere manier van meten van de ervaringen met onze dienstverlening. De nieuwe manier van meten van de klanttevredenheid heeft als belangrijk uitgangspunt dat het continu wordt gedaan. Wij vragen de BAR-organisatie om in 2018 te komen met voorstellen.

Wonen (sociale woningbouw, statushouders)

In 2018 monitoren we de prestatieafspraken, die in 2017 met de woningcorporaties zijn gemaakt. De huisvesting van vergunninghouders kan naar verwachting binnen de bestaande woningvoorraad worden opgelost, zolang er geen nieuwe piek ontstaat in de huisvestingsbehoefte. De vergunninghouders die inmiddels in Albrandswaard wonen worden op verschillende manieren gestimuleerd zo snel mogelijk in te burgeren/te integreren. Hiervoor wordt Vluchtelingenwerk ingezet voor de maatschappelijke begeleiding, wordt het welzijnswerk ingezet voor het kennismaken in en met de buurt en worden diverse organisaties ingezet om inburgerings- en taalcursussen te geven. Ook is er een klantmanager 'werk' in de BAR ingezet die zich alleen bezig houdt met het aan het werk helpen van vergunninghouders

Huisvesting van vergunninghouders is een van de redenen geweest om te starten met het project (sociale) woningbouw. Een andere reden is dat veel Albrandswaarders hier willen blijven wonen, als starter maar ook als oudere. Albrandswaard is immers een populaire woongemeente. De verwachting is dat in 2018 een concreet besluit tot realisatie van woningbouw wordt genomen.

Toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen

Belangrijk is om voor de toekomst inzicht te verkrijgen in de mogelijkheden binnen Albrandswaard om invulling te geven aan de te verwachten vraag naar woningen. We gaan inventariseren welke locaties, zowel binnen- als buitendorps, in aanmerking komen voor het toevoegen van woningen zodat we voorbereid zijn op de lokale en regionale ontwikkelingen die de komende jaren op ons afkomen.

Economisch beleid en ontwikkelingen

De Nederlandse economie is weer terug op het niveau van voor de crisis. Onze economie maakt zich op voor een tijd van robuuste groei over alle sectoren, ondanks de groeiende onzekerheid over de gevolgen van de Brexit. Tevens trekt de woningmarkt, vooral in onze regio, weer stevig aan en groeien de investeringen. Door deze ontwikkelingen is de verwachting dat dit ook positieve gevolgen zal hebben voor onze gemeentefinanciën op de langere termijn.

Economische bedrijvigheid is een belangrijk speerpunt in Albrandswaard, in relatie tot de regio. In het najaar van 2016 zijn wij gestart met het opstellen van economisch beleid. Met de raad hebben wij de aanpak besproken en eind 2017 leveren wij de resultaten op.

Omgevingswet

De inwerkingtreding van de Omgevingswet loopt naar verwachting vertraging op. De signalen zijn nu dat deze Wet rond 2020-2021 in werking zal gaan. Het jaar 2018 staat desalniettemin in het teken van het vaststellen van een omgevingsvisie voor Albrandswaard, waarin de bestuurlijke afwegingen door de raad worden vastgelegd. Het blijft van belang de omgevingsvisie tijdig vast te stellen in verband met alle vervolgwerkzaamheden zoals het opstellen van een Omgevingsplan.

Visie op duurzaamheid in het kader van de energietransitie

In 2018 wordt de visie op de energievoorziening vorm gegeven. Uitgangspunt daarbij is dat we binnen Albrandswaard het rijksbeleid volgen waarbij onze maatschappij in 2050 CO₂ neutraal is. Dit vraagt grote inzet van ons en onze maatschappelijke partners zoals woningbouwverenigingen, onderwijsinstellingen en zorginstellingen, maar ook van onze bedrijven en inwoners.

Voor onze eigen gebouwen is al een aantal stappen gezet en ook bij de nieuwbouw van onze nieuwe huisvesting wordt uitgegaan van een bijna energieneutraal gebouw. De duurzaamheidsvisie wordt in het najaar 2018 aan de gemeenteraad aangeboden, waarbij uiteraard aandacht wordt besteed aan de samenhang met de Omgevingsvisie.

Maatschappelijk Vastgoed

De ontwikkeling van de nota Maatschappelijk Vastgoed kent wat vertraging. In 2017 is gestart met het opstellen van een strategische visie op het Maatschappelijk Vastgoed. Dit loopt door in 2018.

In de visie wordt de functiebestemming van het Maatschappelijk Vastgoed omschreven en waar het Maatschappelijk Vastgoed een bijdrage aan gaat leveren. Ook wordt de relatie met Albrandswaard in Beweging wordt bewaakt. Gelijktijdig met de visie op het Maatschappelijk Vastgoed loopt het project Vastgoed BAR-organisatie. Dit project heeft als doel te komen tot een gedragen opzet voor een centrale vastgoedorganisatie binnen de BAR-organisatie.

Samenwerking in het buitengebied

Albrandswaard beschikt over een open, groene buitenruimte waarvan de omvang uniek is op IJsselmonde en misschien wel in de randstad. De manier waarop we zorgen voor onze groengebieden ondergaat grote organisatorische veranderingen. Hierdoor zorgen we dat onze inwoners, maar ook mensen van buiten Albrandswaard, kunnen blijven genieten van onze historische polders, grienden en dijken.

We werken aan efficiënte, gedragen organisatievormen waarin betrokken partijen naar maat deelnemen. De Landschapstafel IJsselmonde, die een aantal voormalige overlegorganen vervangt, wordt in 2018 uitgebouwd tot een platform waar gemeenten, provincie en andere partijen strategische overleg kunnen voeren over nieuwe ontwikkelingen. De deelnemers van het Natuur- en Recreatieschap IJsselmonde bezinnen zich op toekomstige ambities en organisatievorm. Het Koepelschap Buitenstedelijk Groen is opgeheven. In het Buitenland van Rhoon wordt een coöperatie van

belanghebbenden gevormd die gaat zorgen voor een invulling en beheer van het gebied die voor de gebruikers werkbaar is.

Bibliotheekwerk

Met Bibliotheek AanZet worden in 2018 nieuwe afspraken gemaakt over hun rol en wat zij kunnen bieden om de dienstverlening voor kinderen, jongeren, volwassenen en anderstaligen te optimaliseren en het bereik te vergroten. Concrete afspraken worden vastgelegd in de beschikking voor subsidieverlening 2018.

Zwembad Albrandswaard

Zwembad Albrandswaard

Het binnenzwembad Albrandswaard blijft in ieder geval open tot en met 30 juni 2019. Het zwembad wordt voor die "einddatum" gerenoveerd zodat deze weer 20 jaar open kan blijven. De financiering voor de renovatie wordt opgenomen in de begroting 2019 en verder. De vorm van exploitatie wordt verder verkend waarbij een bewoners coöperatie een haalbaar initiatief lijkt. De betrokkenheid van bewoners is hierbij geborgd. Uitgangspunt is dat alle huidige gebruikers onder vergelijkbare voorwaarden gebruik kunnen blijven maken van het zwembad.

Albrandswaard in Beweging

De beleidsvisie Albrandswaard in Beweging heeft een grote verandering in gang gezet. Maatschappelijke organisaties nemen meer initiatief, werken meer samen, gaan bedrijfsmatiger denken en doen, verbreden hun aandacht en inzet, nemen meer verantwoordelijkheid. Dat vraagt het nodige van hen, zowel qua interne organisatie als qua externe oriëntatie. Bovendien verandert de rolverdeling met de gemeente. Hoewel dit een goed proces voor de verenigingen is geweest zullen de kaders rondom subsidie, huisvesting etc. nog moeten worden uitgewerkt. Deze worden in 2018 aan de raad voorgelegd.

Sportpark De Omloop

Samen met de desbetreffende verenigingen zijn wij in overleg om een inhoudelijk programma van eisen te ontwikkelen voor de nieuwe locatie. Daarbij wordt gestreefd naar één toekomstbestendige vereniging die stevig verankerd is in de Albrandswaardse samenleving. Wij verwachten van deze vereniging meer initiatief, samenwerking, bedrijfsmatiger denken en doen, verbreding van hun aandacht en inzet én het nemen van meer verantwoordelijkheid. In 2018 wordt een locatiekeuze voor een sportpark aan de gemeenteraad voorgelegd

Woonzorgconcepten

De laatste drie jaar is gewerkt aan het realiseren van vernieuwende woonzorgconcepten. De gemeenteraad heeft als uitgangspunt hiervoor het programma van eisen "Vernieuwende woonzorgconcepten Albrandswaard" vastgesteld. Dit document gaat nog uit van sluiting van de Klepperwei, verplaatsing van zware zorg in de Hoge Werf en inzet op kleinschalige initiatieven in Rhoon. De partners voor realisatie zijn Argos en Woonvisie, onder regie van de gemeente. De inzet van deze partners concentreert zich op het huidige terrein van de Klepperwei, waarbij het behoud van de langdurige zorg in Rhoon een nieuw uitgangspunt is.

Door deze koerswijziging van het zorgkantoor CZ en de zorgaanbieder Argos komt het behoud van de functie van de Klepperwei dichterbij, maar is dat nog geen oplossing voor mensen die verder weg wonen van een zorginstelling en toch thuis willen blijven wonen. We verkennen samen met CZ en Argos de mogelijkheden om andere concepten te introduceren in verder weg gelegen wijken. Hoé en of dat mogelijk is ziet het college als nieuw speerpunt in deze begroting.

Ontwikkelingen natuur- en recreatieschap IJsselmonde (NRIJ)

De transitie van het natuur- en recreatieschap IJsselmonde is in 2017 nog niet volledig uitgekristalliseerd. In 2017 hebben de deelnemende gemeenten overeenstemming bereikt over de uittreedvoorwaarden per 1 januari 2018 voor de provincie en voor de gemeente Rotterdam. Daarmee zijn de belangrijkste geldelijke bijdragen voorlopig voor een periode van 8 jaar voor een groot deel gegarandeerd. Dit biedt de resterende 5 IJsselmonde gemeenten (Barendrecht, Albrandswaard, Ridderkerk, Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht) de gelegenheid eind 2017/begin 2018 met elkaar de toekomstambitie ten aanzien van het NRIJ verder te verkennen. Albrandswaard kiest er uitdrukkelijk voor geen onomkeerbare nieuwe besluiten over deelname aan het NRIJ te nemen, voordat de uitkomst van de verkenning duidelijk is.

Asbestsanering

De Rijksoverheid stelt regels voor het gebruik van asbest wat geresulteerd heeft in een verbod op asbestdaken per 2024 (1). Daarnaast heeft het rijk recent een wijziging doorgevoerd met betrekking tot het milieutoezicht bij asbestverwijdering (2).

(1) Eigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het verwijderen van hun asbestdak. De gemeente is in ieder geval verantwoordelijk voor haar eigen opstallen. Daarnaast ligt er wellicht een rol voor de gemeente in de communicatieve sfeer, door inwoners en bedrijven te wijzen op het verbod en op de mogelijkheid om hiervoor subsidie aan te vragen. Ook is er nog geen inventarisatie van alle opstallen in de gemeente die onder dit verbod gaan vallen. Albrandswaard onderzoekt de komende periode wat haar taken zijn, wanneer dit verbod van kracht wordt en wat dit voor financiële consequenties heeft.

(2) Met de VTH-wet en de inwerkingtreding van het besluit VTH is milieutoezicht bij asbestverwijdering bij bedrijven (oppervlakte asbest meer dan 35 m²) onder het basistakenpakket van de omgevingsdiensten gebracht. Gemeenten zijn verplicht deze taak over te dragen. Anderzijds zijn er veel argumenten om deze taak bij de BAR-organisatie te beleggen. Albrandswaard voert deze taak nu niet structureel uit. Daarom onderzoeken wij de komende tijd wat de consequenties zijn van deze wetswijziging, waar de taak belegd wordt en wat hiervan de financiële gevolgen zijn.

Hoofdpijnen financiële gevolgen voor Albrandswaard

Aan het opstellen van een nieuwe financiële programmabegroting gaat een aantal stappen vooraf. Eén belangrijke stap is de bepaling van de beleidsmatige en rekenkundige kaders. Dat is gebeurd bij de behandeling van de Kaderbrief 2018. Vervolgens hebben wij in de zomermaanden op basis van deze kaders de begroting opgesteld.

Voor de herkenbaarheid van het proces presenteren wij het verloop van wijzigingen en bouwen vervolgens voort op het gepresenteerde begrotingssaldo van de Kaderbrief (zie tabel 'Vertrekpunt concept begroting 2018-2021' op pagina 35).

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Financieel uitgangspunt Voorjaarsnota 2018	9.792	72.557	468.576	612.050
Uitkomsten meicirculaire 2017 en allocatie:				
- netto financiële ruimte meicirculaire 2017	336.000	393.000	457.000	487.000
- marktinitiatieven (vastgesteld nieuw beleid)	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
- intrekken voorstel bestuurlijke formatie terugbrengen	-55.000	-55.000	-55.000	-55.000
- stelpost dividendonzekerheid Eneco	-50.000	-100.000	-300.000	-300.000
- versterking Algemene Reserve/weerstandsvermogen	0	-50.000	-200.000	-300.000
- amendement aangepast inflatiecorrectiepercentage 1,4%	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
- amendement schrappen onttrekking reserve sociaal domein	-150.000			
Verwacht begrotingssaldo na raadsvergadering 3 juli	-59.208	110.557	220.576	294.050
Verschillen bij uitwerking vastgestelde kaders:				
- Effecten MPO 2017 (i.v.m. rentetoerekening)	47.000	50.000	0	0
- Saldo uitwerking rekenkundige parameters (indexeringen, kapitaallasten, financieringsresultaat etc.)	4.208	-113.857	-18.176	-30.950
- Opvoeren stelpost t.b.v. structureel openhouden zwembad	0	-110.000	-140.000	-140.000
- Aframing op diverse budgetten programma Educatie	140.000	140.000	140.000	140.000
Begrotingssaldo 2018	132.000	76.700	202.400	263.100

Toelichting

De meicirculaire 2017 gaf een positiever financieel beeld dan waarmee rekening was gehouden in de Voorjaarsnota 2018. Hierdoor ontstond de ruimte om het financieel perspectief op een aantal relevante punten bij te stellen (zoals gepresenteerd in bovenstaande tabel). Via de raadsinformatiebrief met nummer 1237338 bent u daarover geïnformeerd, en in de raadsvergadering van 3 juli 2017 heeft uw raad nog aanvullende besluiten genomen.

Bij de concrete uitwerking en toepassing van de vastgestelde kaders voor het opstellen van de programmabegroting 2018 is een aantal budgettaire verschillen ontstaan. Puntsgewijs zullen wij deze behandelen:

- Hoofdzakelijk door de grondexploitatie Portland die in 2016 is geopend, moeten hogere boekwaardes in het grondbedrijf gefinancierd worden. Een voordelig budgettair effect treedt op omdat van onze totale rentelasten meer rente (tegen 2,21%) toegerekend moet worden aan de exploitaties van het grondbedrijf. Oftewel meer rente wordt gedekt vanuit de opbrengsten van het grondbedrijf in plaats van de reguliere exploitatie.

- In de (uitgaven)budgetten van de programma's is een inflatiecorrectie toegepast van 1,4%. In het meerjarenperspectief van onze begroting 2017 was dat nog 1%. De verwachting was dat een ophoging van 0,4% ongeveer € 30.000 zou bedragen. Voor 2018 klopt dat nagenoeg maar vanaf 2019 ontstaan oplopende negatieve verschillen. Dit komt hoofdzakelijk omdat geen rekening is gehouden met het cumulatieve effect van lopende prijzen (ieder jaar 1,4% op 1,4%). De indexering van de subsidies met 1,4% en de indexering van de opbrengsten uit leges en verhuur met 3% hebben tezamen tot beperkte verschillen geleid.
- Diverse kleine verschillen treden op door de concrete berekening van verschillende kostenposten en opbrengsten. Denk bijvoorbeeld aan de berekeningen van de kapitaallasten, het financieringsresultaat en afrondingsverschillen. Het negatieve budgettaire effect in 2019 is te verklaren door wijzigingen in het investeringsschema/kapitaallasten. Vanaf 2020 is het negatieve effect minder door oplopende plussen vanwege een correctie op de opbrengstraming van de OZB (gelet op het principe van jaarlijks 3% meer opbrengsten).
- In de Voorjaarnota is voor 2018 en 2019 respectievelijk een bedrag van € 50.000 en € 30.000 opgenomen om het binnenzwembad Albrandswaard in ieder geval open te houden tot en met 30 juni 2019. Om het zwembad ook de komende 20 jaar open te houden is een renovatie nodig. Een definitief raadsvoorstel volgt nog. In deze begroting is wel alvast rekening gehouden met een structurele stelpost (kostenpost) van € 140.000.
- Op basis van het budgetteringsprincipe 'reëel ramen' kunnen budgetten in het programma Educatie met een bedrag van € 140.000 verlaagd worden. Het gaat dan om de budgetten van het bibliotheekwerk, de educatieve agenda, de brede school en het onderhoud aan de Boekenstal.

Provinciaal toezicht

De door de raad vastgestelde begroting 2018 dient voor 15 november 2017 aan de provincie te worden toegestuurd ter goedkeuring. De provincie toetst of de gemeentebegroting voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten en provinciale regelgeving. De minste vorm van provinciaal toezicht is *repressief* toezicht. Dit betekent dat een gemeente zonder voorafgaande goedkeuring van de provincie de begroting en begrotingswijzigingen kan uitvoeren. Daarbij is leidend dat de *structurele lasten* gedekt moeten zijn door *structurele baten* (zgn. materieel begrotingsevenwicht). Om in beeld te brengen of de begroting materieel in evenwicht is, moet het begrotingssaldo gecorrigeerd worden met het saldo van *incidentele* baten en lasten. Wat het effect daarvan is voor de gemeente Albrandswaard, is opgenomen in onderstaande tabel.

Structureel meerjaren saldo zonder incidenten baten en lasten

	2018	2019	2020	2021
Saldo begroting	132.000	76.700	202.400	263.100
Saldo incidentele baten en lasten	1.500	50.200	200.000	300.000
gecorrigeerd saldo	133.500	126.900	402.400	563.100
	voordeel	voordeel	voordeel	voordeel

Indien de begroting niet materieel in evenwicht is, kan de gemeente onder preventief provinciaal toezicht worden geplaatst. Dit betekent dat een gemeente de begroting en begrotingswijzigingen pas mag uitvoeren na voorafgaande goedkeuring van de provincie. Deze begroting laat een mooie meerjarige positieve ontwikkeling zien op het gecorrigeerde saldo (na incidentele baten en lasten). Op basis van bovenstaande is dan ook de verwachting dat voor de gemeente Albrandswaard repressief provinciaal toezicht van toepassing blijft.

Leeswijzer

Planning & Control-cyclus

De Programmabegroting is één van de producten van de Planning & Control-cyclus. Als basis voor deze begroting fungeert het Collegeprogramma 2015-2018 en de Kaderbrief/Voorjaarsnota 2018. De Programmabegroting 2018 geeft de plannen voor 2018 weer. In 2018 zullen twee tussenrapportages verschijnen. In de tussenrapportages worden aan de raad de afwijkingen gerapporteerd met betrekking tot de uitvoering van de in de begroting opgenomen plannen. Daarnaast heeft u via Pepperflow continu zicht op de status van de speerpunten. In de jaarrekening wordt het jaar afgesloten met een eindrapportage.

De Programmabegroting is een planning van activiteiten voor het komende jaar en bestaat uit een aantal programma's. Een programma is een samenhangend geheel van activiteiten.

Indeling van de begroting

Artikel 7 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat een begroting ten minste bestaat uit de beleidsbegroting en de financiële begroting.

De beleidsbegroting dient vervolgens te bestaan uit:

- het programmaplan
- de paragrafen

De financiële begroting dient ten minste te bestaan uit:

- het overzicht van baten en lasten en de toelichting
- de uiteenzetting van de financiële positie en de toelichting

Opbouw van deze begroting

Hoofdstuk 1 is een algemene inleiding. Met het vaststellen van de begroting geeft de raad het college toestemming om tot uitvoering van de programma's over te gaan en de ter beschikking gestelde middelen te besteden en de geplande inkomsten te realiseren.

Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van de begroting op financiële hoofdlijnen en komen de kerngegevens aan bod.

In hoofdstuk 3 is het programmaplan opgenomen, waarin de programma's van deze begroting centraal staan. Per programma zijn achtergrond en politiek taakveld beschreven. Omdat een programma vaak een breed taakveld bestrijkt, zijn de programma's onderverdeeld in programmaonderdelen.

Per programmaonderdeel worden voor de speerpunten de volgende (5 W) vragen beantwoord:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we doen?
- Wanneer is het klaar?
- Wat is het streven?
- Wat zijn de extra kosten en formatie-inzet?

In hoofdstuk 4 zijn de paragrafen opgenomen. Dit zijn de paragrafen, zoals deze zijn voorgeschreven in het BBV. Ze geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting. Het gaat met name om de beleidslijnen voor beheersmatige aspecten die grote financiële gevolgen kunnen hebben en/of van belang zijn voor het realiseren van de programma's. Deze informatie komt in de begroting veelal versnipperd voor en is daardoor minder inzichtelijk voor de gemeenteraad.

Hoofdstuk 5 bevat de financiële begroting. Hierin worden de hoofdstukken 1 tot en met 4 uitgewerkt in een gedetailleerd overzicht van de financiële positie van de gemeente.

In de verschillende financiële overzichten wordt onderscheid gemaakt tussen interne-, externe-, kapitaallasten en toevoegingen dan wel onttrekkingen aan reserves en voorzieningen.

Met interne lasten (of baten) worden de lasten uit interne doorbelastingen aangeduid. Dit zijn voornamelijk lasten die voortkomen uit de financiering van het gemeentelijk beleid en de doorbelasting van kosten aan de boekwaarden van de verschillende gronden.

De kapitaallasten zijn de lasten als gevolg van gemeentelijke investeringen en bestaan uit de rente en afschrijvingscomponent.

Toevoeging en/of onttrekkingen uit de voorzieningen spreken voor zich. De mutaties uit de voorzieningen komen in beginsel voort uit een betalingsverplichting.

De kostensoorten kunnen niet van het een op het andere moment significant verlaagd worden zodat deze als niet beïnvloedbaar bestempeld worden.

De externe lasten zijn alle overige kostensoorten. Hierbij kan gedacht worden aan onderhoud, inhuur, energie, water, onderzoek etc.. Op deze kosten kan wel direct worden gestuurd. Deze lasten worden daarom aangeduid als beïnvloedbare lasten.

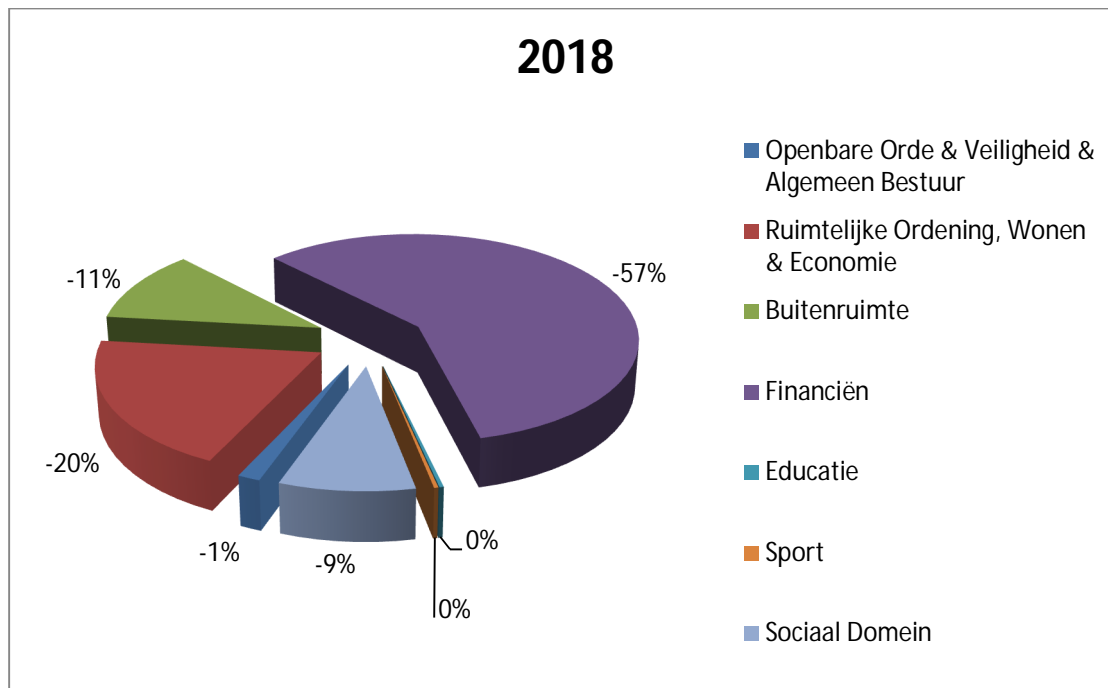
2

BEGROTING IN ÉÉN OOGOPSLAG

Baten per Programma

Programma	Begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021
Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur	-1.072.638	-813.700	-774.800	-742.600	-820.800
Ruimtelijke Ordening, Wonen & Economie	-10.434.195	-11.035.800	-7.385.900	-515.200	-529.800
Buitenruimte	-6.336.870	-6.173.000	-6.357.000	-6.506.400	-6.564.100
Financiën	-32.318.169	-32.698.400	-33.137.500	-33.618.900	-33.764.200
Educatie	-257.919	-157.200	-159.600	-161.900	-164.400
Sport	-574.038	-155.600	-159.900	-164.300	-168.600
Sociaal Domein	-5.359.176	-4.881.500	-4.886.300	-4.891.200	-4.896.300
	-56.353.005	-55.915.200	-52.861.000	-46.600.500	-46.908.200

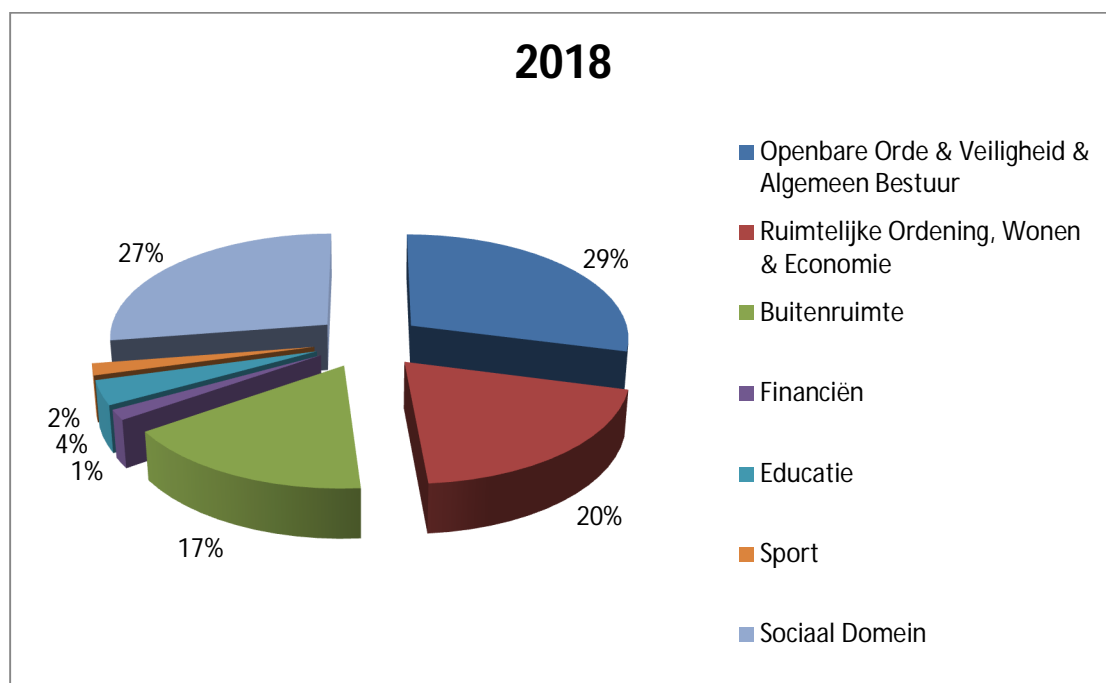
Waar komt het geld vandaan?

Lasten per Programma

Programma	Begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021
Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur	16.587.950	16.185.000	16.477.900	16.460.600	16.518.500
Ruimtelijke Ordening, Wonen & Economie	10.530.728	11.011.200	7.290.200	410.200	414.800
Buitenruimte	9.184.699	9.294.200	9.616.900	9.719.800	9.820.700
Financiën	730.774	883.600	800.400	1.134.100	1.241.300
Educatie	2.198.738	2.090.600	2.073.700	2.088.400	2.101.500
Sport	1.348.259	1.004.100	1.110.600	1.076.900	1.010.500
Sociaal Domein	16.306.763	15.314.500	15.414.600	15.508.100	15.537.800
	56.887.911	55.783.200	52.784.300	46.398.100	46.645.100

Waar gaat het geld naar toe?

Kerngegevens

Bestuurlijke structuur	Raadsleden	Wethouders
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	4	1
Echt voor Albrandswaard (EVA)	4	1
Stem Lokaal	3	-
Christen Democratisch Appel (CDA)	2	-
Partij van de Arbeid (PvdA)	2	1
Nieuwe Albrandswaardse partij (NAP)	2	1
Christen Unie / Staatkundig Gereformeerde Partij (CU/SGP)	1	-
Groep Ram-Remijn (GRR)	2	-
Nieuw Onafhankelijk voor Albrandswaard (NOVA)	1	-
Totaal	21	4

Sociale structuur	Jaarrekening	Primaire Begroting	
	2016	2017	2018
Aantal inwoners per 1 januari	25.105	25.266	25.185
Aantal inwoners tot 20 jaar	6.216	6.217	6.241
Aantal inwoners 65 jaar en ouder	4.107	4.095	4.176
Aantal bijstandsgerechtigden	396	356	396

Fysieke structuur	Jaarrekening	Primaire Begroting	
	2016	2017	2018
Oppervlakte gemeente (ha)	2.374	2.374	2.374
Oppervlakte groen (m ²)	806.625	805.533	1.588.341
Oppervlakte water (m ²)	510.000	369.313	462.436
Verharde wegen (m ²)	1.150.197	1.065.614	1.150.197
Lengte riolering (m)	127.000	127.000	127.500
Aantal woonruimten (excl. bijzondere woonruimten)	10.286	10.208	10.448

Financiële structuur	Jaarrekening	Primaire Begroting	
	2016	2017	2018
Omvang totale begroting / exploitatieomzet	€ 64.945.384	€ 50.006.365	€ 55.783.200
Begrotingsresultaat (primaire begroting)	€ 319.305	€ 22.316	€ 132.000
Omvang algemene uitkering	€ 25.247.241	€ 24.860.000	€ 25.392.000
Investeringen	€ 6.820.404	€ 4.334.000	€ 3.721.900
Algemene reserve per 1 jan.	€ 8.285.222	€ 9.379.791	€ 8.007.000
Beklemd reserves en bestemmingsreserves per 1 jan.	€ 10.579.114	€ 10.515.992	€ 9.473.800
Weerstandscapaciteit per 1 jan.	€ 11.570.281	€ 12.888.880	€ 11.414.600
Voorzieningen per 1 jan.	€ 9.721.365	€ 9.075.338	€ 10.101.000

3

PROGRAMMAPLAN

PROGRAMMA 1 – OPENBARE ORDE & VEILIGHEID & ALGEMEEN BESTUUR

Albrandswaard is en blijft zelfstandig. Om dit te bereiken is samenwerking belangrijk en cruciaal. Samenwerken doen wij niet alleen met inwoners, bedrijven en instellingen maar ook met onze buurgemeenten en andere overheden. Met deze partners gaan we er ook voor zorgen dat regelgeving tot een minimum beperkt blijft en Albrandswaard een veilige gemeente blijft. Om deze doelstelling te realiseren is het nieuwe integraalveiligheidsbeleid 2017-2020 vastgesteld met veiligheidsthema's die van belang zijn voor een veilig en leefbaar Albrandswaard. Dit beleidsstuk kunt u vinden op www.albrandswaard.nl.

1.1 Openbare Orde & Veiligheid

Missie

Met inwoners, bedrijven en instellingen willen wij een veilige woon- en leefomgeving realiseren. Het beleid op dit terrein bedenken we met hen en voeren we samen uit. We ondersteunen inwoners en ondernemers bij de realisatie van initiatieven en stimuleren zelforganisatie. Samen gaan we voor een veilig Albrandswaard.

Inbraken & diefstallen

Minder woning- en autoinbraken, autodiefstallen en straatroven in Albrandswaard. Bewustwording stimuleren van inwoners voor de eigen invloed op veiligheid.

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1b. Inzetten op hotspots.	4e kwartaal 2018	Woninginbraak 15% minder per 1.000 inwoners in 2016. Straatroof/overval 15% minder per 1.000 inwoners in 2016. Percentage t.o.v. 2012. Middels particuliere beveiliging, acties op straat en communicatie de veiligheidsbeleving positief beïnvloeden. Ook als er sprake is van diefstal van- en uit voertuigen.	Binnen begroting

Alcohol & drugs

Wat willen we bereiken? Een afname van het alcohol- en drugsgebruik in Albrandswaard.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
2d.	Bewustwording creëren over de gevaren van overmatig alcohol- & drugsgebruik.	Continu	Acceptatie ouders van alcohol drinken bij kinderen daalt naar 5% in 2016. Het informeren van jongeren en ouders over de gevaren van alcohol- en drugsgebruik middels bijeenkomsten en gerichte acties/activiteiten.	Binnen begroting

(Veiligheids)participatie

Wat willen we bereiken? Optimaal functionerende buurtpreventieteams, buurt bestuurt comités, en andere bewonersinitiatieven.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
3a.	Optimaliseren van de samenwerking tussen politie, boa's, jongerenwerk, buurt bestuurt comités en buurtpreventieteams.	Continu	Inwoners die zich weleens onveilig voelen (percentage) van 23,5% in 2011 naar 18% in 2016. Overlast groepen jongeren (% bewoners dat aangeeft dat dit vaak/soms voorkomt) van 10,9% in 2011 naar 9% in 2016. Veiligheidsgevoel in het onderzoek van een 7,6 in 2013 naar een 7,7 in 2016. De focus bij (veiligheids)-participatie ligt met name bij het behouden van 'korte lijntjes', integraal handelen en het vergroten van het veiligheidsgevoel.	Binnen begroting

1.2 Algemeen Bestuur

Missie

Iedere inwoner en partner levert op basis van zijn of haar mogelijkheden een bijdrage aan de vitaliteit van de Albrandswaardse samenleving. Initiatieven van onze inwoners stimuleren en faciliteren wij maximaal. Wij zijn een integer bestuur en leggen op transparante wijze verantwoording af over de genomen besluiten. De kwaliteit van de voorstellen wordt op een hoger plan gebracht ter verbetering van het debat in college en raad.

Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Hoogwaardige dienstverlening voor onze inwoners, bedrijven en instellingen door zoveel mogelijk producten digitaal aan te bieden en af te handelen. Wij combineren dit met een persoonlijke en herkenbare dienstverlening aan een balie of "aan huis". Onze gemeente is goed bereikbaar op verschillende manieren (telefonisch, balie, digitaal via website, gemeente-app en social media). Wij maken het initiatiefnemers die zich inzetten voor de lokale samenleving zo makkelijk mogelijk door kritisch te kijken naar lokale en landelijke wet- en regelgeving

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1d. Kritisch kijken naar eigen regels. We stellen de vrager centraal en niet het systeem bij initiatieven van inwoners.	Continu	Zoveel mogelijk bewonersinitiatieven mogelijk maken door onnodige regelgeving te schrappen. Eén aanspreekpunt vanuit de gemeente voor initiatiefnemers.	Binnen begroting

Wat mag het kosten?

Programma	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020	begroting 2021
Openbare orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur						
Lasten	18.002.566	16.587.950	16.185.000	16.477.900	16.460.600	16.442.700
Baten	-1.304.153	-748.538	-619.600	-635.700	-652.500	-745.500
Saldo baten en lasten	16.698.413	15.839.412	15.565.400	15.842.200	15.808.100	15.697.200
Toevoeging reserve	1.700	0	0	0	0	75.800
Onttrekking reserve	-141.069	-324.100	-194.100	-139.100	-90.100	-75.300
Totaal programma 1	16.559.043	15.515.312	15.371.300	15.703.100	15.718.000	15.697.700

Onder het programma Openbare orde & Veiligheid & Algemeen bestuur wordt de bijdrage aan de BAR-organisatie ad € 12.714.100 verantwoord. Van dit bedrag betreft € 5.432.400 kosten voor overhead. Zie voor het meerjarenoverzicht pagina 102 Overzicht van baten en lasten.

Onder het programma Openbare orde & Veiligheid & Bestuur vallen de volgende overheadposten:

omschrijving	2018	2019	2020	2021
Bestuursondersteuning	268.500	272.400	276.600	280.800
Communicatie en voorlichting	59.600	60.400	61.300	62.100
Juridische zaken	21.100	21.200	21.300	21.400
Overhead vanuit de BAR	5.432.400	5.432.400	5.432.400	5.432.400
Griffie	302.800	303.400	304.000	304.600
Totaal overhead	6.084.400	6.089.800	6.095.600	6.101.300

Beleidsindicatoren

Naam Indicator	Periode	Albrands- waard	Klasse	Eenheid	Bron
1. Diefstallen uit woning	2016	3,4	2,9	Aantal per 1.000 inwoners	CBS
2. Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	2016	5,2	5,2	Aantal per 1.000 inwoners	CBS
3. Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	2015	7	7	%	VeiligheidNL
4. Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser	2015	6	10	%	VeiligheidNL
5. Verwijzingen Halt	2016	103,3	122,1	Aantal per 10.000 jongeren	Bureau Halt
6. Harde kern jongeren	2014	0,6	0,8	Aantal per 10.000 inwoners	KLPD
7. Winkeldiefstallen	2016	0,6	1,50	Aantal per 1.000 inwoners	CBS
8. Gewelddsmisdrijven	2016	5	4,1	Aantal per 1.000 inwoners	CBS

*) stedelijkheidsklasse matig stedelijk

1. Het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners.
2. Het aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners.
3. Als aandeel van het totaal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
4. Als aandeel van het totaal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
5. Het aantal verwijzingen naar Halt per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12 – 17 jaar.
6. Het aantal harde kern jongeren per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12 – 24 jaar.
7. Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
8. Het aantal gewelddsmisdrijven per 1.000 inwoners. Voorbeelden van gewelddsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag, en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling etc.)

PROGRAMMA 2 – RUIMTELIJKE ORDENING, WONEN & ECONOMIE

Ondernemers, bewoners, publiek en maatschappelijke instellingen maken de samenleving van Albrandswaard. Wij willen hen optimale condities bieden voor ondernemen, ontspannen, ontmoeten en ontwikkelen. Ingezet wordt op kwaliteit van werken, wonen, recreëren en voorzieningen, in onderlinge samenhang. Centraal staat de vitaliteit van de samenleving in kleinschalige dorpskernen en een landelijke omgeving.

Kwaliteit is kwetsbaar, en de gebruiksdruk op de schaarse ruimte is groot. De gemeente bewaakt de kwaliteit en regisseert het ruimtegebruik. Ontwikkelingsplannen en bestemmingsplannen geven richting samen met de Toekomstvisie en Structuurvisie. Investerings in infrastructuur en publieke voorzieningen geven body. Initiatiefnemers en gebruikers geven smaak en karakter. Samen maken we Albrandswaard.

Missie

De gemeente zet bij ruimtelijke ontwikkelingen in op behoud en versterking bestaande kwaliteiten. Wij spelen snel in op woningmarktontwikkelingen. Dit betreft het dorpse kleinschalige karakter van de kernen en de karakteristieken van het landschap. We streven naar een eigentijdse optimale samenhang tussen werken, wonen en recreëren die voorziet in lokale zowel als regionale behoeften.

2.1 Ruimtelijke ordening

Revitaliseren centrum Poortugaal

Wat willen we bereiken?				
Een aantrekkelijk, levendig en goed functionerend centrumgebied in Poortugaal. Behoud van trekkers in combinatie met het vasthouden/invullen van de kleine speciaalzaken en ambachtelijke bedrijven.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a.	Ontwikkelen van de locatie Emmastraat-Waalstraat, Poortugaal (voormalige locatie Rabobank).	4e kwartaal 2018	Een onherroepelijk bestemmingsplan voor de realisatie van 25 appartementen en 1.200 m2 flexibele plint ter versterking van het centrumgebied als geheel.	Grondexploitatie

Revitaliseren centrum Rhoo

Wat willen we bereiken?

Een aantrekkelijk, levendig en goed functionerend centrumgebied in Rhoo. Behoud van trekkers in combinatie met het vasthouden/invullen van de kleine speciaalzaken en ambachtelijke bedrijven.

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
2a. Faciliteren vastgoedontwikkeling zuidzijde Louwerensplein.	4e kwartaal 2018	Marktpartijen stimuleren de zuidzijde Louwerensplein te ontwikkelen Conform Visie COR 2006	€ 10.000 (overige kosten gedekt door procedure marktinitiatieven)

Buitengebied

Wat willen we bereiken?

Een duurzaam functionerend en aantrekkelijk buitengebied dat bijdraagt aan het leef- en vestigingsklimaat van Albrandswaard en de regio, en ruimte biedt aan agrarische bedrijvigheid, natuur, recreatie en zorg.

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
3a. Faciliteren van innovatieve samenhang van agrarische productie, recreatie, zorg, educatie en natuurbeheer in het Buitenland van Rhoo en Kijvelanden	4e kwartaal 2018	Een qua inrichting, gebruik, beheer en exploitatie vitaal Buitenland van Rhoo en polder Kijvelanden, met commerciële agrarische bedrijvigheid	Binnen begroting
3b. Het opstellen van een visie voor de Rand van Rhoo.	4e kwartaal 2018	Een toekomstbestendig kader dat aansluit op de ontwikkelingen van het Buitenland, Essendael, de toekomst van sportpark De Omloop en de uitkomsten van de studie voor het realiseren van (extra) sociale woningbouw.	Binnen begroting

Omgevingswet

Wat willen we bereiken? Het soepel en tijdig invoeren van de bestuurlijke en ambtelijke toepassing van de omgevingswet met de bijbehorende begrippen, instrumenten en procedures.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
5a.	We werken op bestuurlijk en ambtelijk niveau aan de noodzakelijke inhoudelijke kennis rondom invoering Omgevingswet.	4e kwartaal 2018	Een voor burgers, bestuur en ambtenaren geruisloze overgang naar integraal beleid.	Binnen begroting
5b.	Voor zover noodzakelijk en mogelijk wordt vervanging van oude instrumenten, procedures en documenten door nieuwe voorbereid.	4e kwartaal 2018	Eenvoudige afhandeling en integrale afweging en toetsing.	Binnen begroting

2.2 Wonen

Wonen

Wat willen we bereiken? Een woningvoorraad die aansluit bij de (lokale) behoefte.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a.	Op basis van de Woonvisie prestatie/contractafspraken maken met ontwikkelende partijen woningcorporaties.	1e kwartaal 2018	Op basis van de Woonvisie prestatie/contractafspraken maken met ontwikkelende partijen woningcorporaties. Goede afstemming tussen woonbehoefte en woningvoorraad.	Binnen begroting
1b	Wij faciliteren onze maatschappelijke partners bij het realiseren van huisvesting voor vergunninghouders.	4e kwartaal 2018	Taakstelling Rijk van de komende jaren versneld realiseren.	Volgt via een separaat raadsvoorstel

2.3 Economie

Economie en bedrijvigheid

Wat willen we bereiken? Vergroten van de waarde van het vastgoed, verdien capaciteit, arbeidsplaatsen, economische spin-off en het consolideren van gunstige randvoorwaarden voor het lokaal economisch klimaat. Ook het bevorderen van een bovenregionaal economisch klimaat.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a.	Revitalisering Overhoeken I en II en Binnenbaan.	2e kwartaal 2018	In het onderzoek waarderen ondernemers het bedrijventerrein met minimaal een 7.	Grondexploitatie

Wat mag het kosten?

Programma	rekening	begroting	begroting	begroting	begroting	begroting
Ruimtelijke ordening, Wonen en Economie	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lasten	11.477.178	10.321.360	10.283.600	6.919.300	410.200	414.800
Baten	-10.157.919	-10.215.827	-11.035.800	-7.239.400	-515.200	-529.800
Saldo baten en lasten	1.319.259	105.533	-752.200	-320.100	-105.000	-115.000
Toevoeging reserve	1.097.920	209.368	727.600	370.900	0	0
Onttrekking reserve	-2.586.356	-218.368	0	-146.500	0	0
Totaal programma 2	-169.177	96.533	-24.600	-95.700	-105.000	-115.000

Beleidsindicatoren

Naam Indicator	Periode	Albrands- waard	Klasse	Eenheid	Bron
1. Functiemenging	2016	52,6		51,4 %	LISA
2. Bruto Gemeentelijk Product	2013	105		96 Verhouding tussen verwacht en gemeten product	Atlas voor Gemeenten
3. Vestigingen (van bedrijven)	2016	102,1		133,4 Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	LISA
4. Nieuw gebouwde woningen	2014	0,2		6,2 Aantal per 1.000 woningen	Basisregistratie adressen en gebouwen
5. Demografische druk	2017	70,2		75,6 %	CBS

*) stedelijkheidsklasse matig stedelijk

1. De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen woningen) en 100 (alleen werken). Bij de waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
2. Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of boven verwachting (< 100) of beneden verwachting (> 100) wordt gepresteerd.
3. Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64 jaar.
4. Het aantal nieuwbouwwoningen per 1.000 inwoners.
5. De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.

PROGRAMMA 3 – BUITENRUIMTE

Onze inwoners, van jong tot oud, maken dagelijks gebruik van de openbare ruimte. De openbare ruimte is een kostbaar bezit. Hier zijn wij trots op en we gaan hier duurzaam en verantwoord mee om. Voor onze inwoners, forenzen, recreanten en bezoekers moet Albrandswaard een plezierige ontmoetingsplek zijn.

De identiteit en bereikbaarheid van onze dorpen en wijken willen we versterken. Aanwezige voorzieningen op het gebied van verkeer, vervoer en mobiliteit zijn randvoorwaarden voor een veilig gebruik van de buitenruimte. Door meer en meer samen te werken ontstaan kansen die bijdragen aan het versterken van het fundament van de Albrandswaardse gemeenschap.

Verhogen van de burgers tevredenheid, ook over de buitenruimte, staat bij ons voorop. Het experimenteren op het gebied van burgerparticipatie in de buitenruimte vraagt, gelet op het innovatieve karakter van de aanpakken, soms om zeer specifiek maatwerk bij het selecteren van professionele partners. Wij blijven hier continue aandacht aanbesteden.

Missie

De gemeente streeft een kwalitatief hoge en duurzaam openbare ruimte na, waarbij aandacht is voor veiligheid en leefbaarheid die wij samen met onze inwoners realiseren.

3.1 Buitenruimte

Duurzaamheid en milieu

Wat willen we bereiken?
Het verhogen van een duurzame leef- en gedragsstijl bij gemeente, bedrijven, corporaties en burgers. De gemeente geeft daarbij het goede voorbeeld door slim om te gaan met energie(winning), grondstoffen, water en voedsel, circulaire economie. Door hier slim mee om te gaan willen we nieuwe en extra waarde genereren.

Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1b.	Uitvoering geven aan de raadsmotie "geen windmolens"	4e kwartaal 2018	Geen windmolens binnen de gemeentegrenzen.	Binnen begroting
1c.	Duurzame innovatieve afvalinzamelingsvormen onderzoeken en uitvoeren.	1e kwartaal 2018 3e kwartaal 2018	Een duurzame afvalscheiding van 75% in 2020. 2 projecten/Quick wins in uitvoering.	Binnen begroting

1d.	Met partners mogelijkheden tot duurzaamheid onderzoeken zoals het ontwikkelen van een zonneweide, aanbrengen van duurzaamheidsvoorzieningen gebouwen en bouwwerken, actief kennisdelen over waterstof als energiedrager.	2e kwartaal 2018	2 Voorbeeldinitiatieven realiseren	Binnen begroting
-----	--	------------------	------------------------------------	------------------

Openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Wij willen een openbare ruimte die aansluit bij het hoogwaardig woonmilieu en landschap waarin slim wordt omgegaan met energie, grondstoffen en water:

- Integraal beheer en onderhoud met als kader de belevingswaarde van de openbare ruimte voor onze inwoners vergroten.
- Inwoners intensiever betrekken bij het beheer en inrichting van de openbare ruimte
- Sociaal veilige straten, pleinen en (fiets-)paden
- Wijk- en resultaatgericht werken
- Verbeteren verkeersveiligheid

Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
2a.	Verkeersveiligheid verbeteren: - verkeersveiligheid en verkeersgedrag rondom scholen verbeteren met betrokken partijen. - evaluatie GVVP - optimaliseren van bestaande fietsroutes	1e kwartaal 2018 1e kwartaal 2018 Doorlopend	Vergroten verkeersveiligheid. Met minimaal 2 scholen de verkeersveiligheid en gedrag rondom scholen verbeteren.	Binnen begroting
2b.	4 projecten waar onderhoud wordt uitgevoerd op basis van de belevingswaarde. - onderhoud wijk Valkensteijn - watergangen Portland - vergroenen van het centrum Poortugaal - park Rhoon (Jan Cornelispolder)	2e kwartaal 2018	Een openbare ruimte die voldoet aan de belevingswaarde van de betreffende bewoners.	Binnen begroting

Wijkregie

Wat willen we bereiken?				
Sociale samenhang, participatie, burgerkracht en veiligheid stimuleren en versterken.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
3a.	Wijkregie levert een bijdrage aan interactief beleid op alle beleidsterreinen.	4e kwartaal 2018	Verbeteren van de directe leefomgeving, - Groener - Toegankelijker - Veiliger - Zelfbeheer - Sociale cohesie	Binnen begroting

3.2 Kunst & Cultuur

Kunst & cultuur

Wat willen we bereiken?				
Het versterken en vergroten, gebruikmakend van de wederkerigheidsgedachte, van de maatschappelijke functie van het verenigingsleven waarbij onze inwoners beschikken over toekomstbestendige en multifunctionele faciliteiten.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a.	De beleidsnotitie "Albrandswaard in beweging" ontwikkelen met daar in: - verdeling verantwoordelijkheden - 'wederkerigheids-principe'. - aanbevelingen Rekenkamer-rapport - aanbevelingen ISA rapport	1e kwartaal 2018	Een actuele Sportbeleidsnotitie waarbij op een doelmatige en rechtvaardige manier om wordt gegaan met de beschikbare middelen en faciliteiten. Verenigingen die steun ontvangen van de gemeenschap leveren een "prestatie" aan die gemeenschap terug.	Binnen begroting

3.3 Maatschappelijk vastgoed

Maatschappelijk vastgoed

Wat willen we bereiken?				
Het maatschappelijk vastgoed draagt bij aan de beleidsdoelstellingen op het gebied van participatie, sport, cultuur, welzijn en educatie. Het vastgoed is kwalitatief op orde.				
Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a.	Opstellen van een strategische visie op het gebruik en bezit van maatschappelijk vastgoed.	1e kwartaal 2018	Functiebepaling van maatschappelijk vastgoed.	Binnen begroting
1b.	Uitwerken van twee opties (BV en Stichting) voor het op afstand zetten van het beheer- en de exploitatie van het maatschappelijk vastgoed.	1e kwartaal 2018	Een bedrijfsmatige organisatie en exploitatie van de gemeentelijke accommodaties waarbij de gemeente de regie houdt op het behalen van de maatschappelijke doelstellingen.	Binnen begroting

Wat mag het kosten

Programma Buitenruimte	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020	begroting 2021
Lasten	9.852.173	9.179.822	9.289.300	9.612.000	9.714.900	9.815.800
Baten	-6.643.959	-6.015.635	-6.153.700	-6.337.700	-6.487.100	-6.544.800
Saldo baten en lasten	3.208.214	3.164.187	3.135.600	3.274.300	3.227.800	3.271.000
Toevoeging reserve	0	4.877	4.900	4.900	4.900	4.900
Onttrekking reserve	-59.638	-321.235	-19.300	-19.300	-19.300	-19.300
Totaal programma 3	3.148.576	2.847.829	3.121.200	3.259.900	3.213.400	3.256.600

Beleidsindicatoren

Naam Indicator	Periode	Albrands- waard	Klasse	Eenheid	Bron
1. Omvang huishoudelijk restafval	2015	203		180 kg/inwoner	CBS
2. Hernieuwbare elektriciteit	2015	0,9		6,9 %	RWS

1. De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg).
2. Hernieuwde elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.

PROGRAMMA 4 – FINANCIËN

De financiële positie en P&C cyclus staan in dit programma centraal. De begroting brengt de politieke speerpunten in beeld en verschaft inzicht in inkomsten- en uitgavenstromen. In de jaarrekening wordt verantwoording afgelegd over de voortgang van het gevoerde beleid en financiële ontwikkelingen.

4.1 Financiën

Missie

Een evenwichtige planning & controlcyclus is de basis van solide en betrouwbaar gemeentelijk (financieel) beleid. Een structureel en reëel sluitende begroting is het uitgangspunt van dit college. Wij streven er naar de gemeentelijke belastingen voor onze inwoners zo laag mogelijk te houden en heffingen te gebruiken voor de doelen waarvoor ze worden geheven.

Financieel beleid

Wat willen we bereiken?			
Een gezonde financiële positie waarbij tekorten gedekt worden binnen het programma waar deze ontstaan.			
Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1c. De reserve Sociaal Deelfonds wordt in 2018, na de jaarrekening 2017, herijkt.	3 ^e kwartaal 2018	Een helder beeld van de benodigde reserve ten opzichte van de risico's in het sociaal domein als gevolg van de 3D's.	Binnen begroting

Lokale lasten

Wat willen we bereiken?			
Lastenverlichting voor onze inwoners en ondernemers op basis van nieuw en innovatief beleid is de inzet in de komende periode.			
Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
2c. De hoogte van de afvalstoffenheffing verlagen.	4e kwartaal 2018	Door innovatieve maatregelen in de uitvoering en reëlere ramingen binnen de NV BAR gaan de tarieven ten opzichte van 2016 omlaag.	Binnen begroting

Risicobeheersing

Wat willen we bereiken?

Een integrale en effectieve benadering van control en consolideren van onze financiële positie waarbij het verlagen van de belastingdruk voor inwoners en ondernemers het uitgangspunt is.

	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
3a. Weerstandsvermogen minimaal op voldoende houden.	4e kwartaal 2018	Weerstandscategorie "voldoende" met een bijbehorende ratio van 1,0 -1,5 in 2016 en verdere jaren	Binnen begroting

Wat mag het kosten?

Programma Financiën	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020	begroting 2021
Lasten	506.749	683.146	836.000	702.800	886.500	893.700
Baten	-36.441.805	-32.029.210	-32.431.100	-33.059.000	-33.540.400	-33.685.700
Saldo baten en lasten	-35.935.056	-31.346.064	-31.595.100	-32.356.200	-32.653.900	-32.792.000
Toevoeging reserve	3.993.381	47.628	47.600	97.600	247.600	347.600
Onttrekking reserve	-2.126.961	-288.959	-267.300	-78.500	-78.500	-78.500
Totaal programma 4	-34.068.636	-31.587.395	-31.814.800	-32.337.100	-32.484.800	-32.522.900

Onvoorzien

Ten behoeve van onvoorziene uitgaven is in de begroting een bedrag opgenomen. Onvoorzien is een verplichting vanuit het BBV, die dus altijd in de begroting staat. Wij houden hiervoor een bedrag aan van € 75.000.

	2018	2019	2020	2021
Onvoorzien	75.000	75.000	75.000	75.000
	75.000	75.000	75.000	75.000

Algemene dekkingsmiddel

De volgende algemene dekkingsmiddelen zijn verwerkt in de begroting 2018 – 2021.

omschrijving	2018	2019	2020	2021
lokale heffingen	6.220.000	6.386.800	6.539.800	6.577.000
algemene uitkering	25.392.000	25.866.300	26.427.500	26.484.500
dividend	679.500	679.500	679.500	679.500
saldi financieringsfunctie	167.100	213.100	184.300	238.100
	32.458.600	33.145.700	33.831.100	33.979.100

Alle algemene dekkingsmiddelen vallen onder het programma Financiën.

Vennootschapsbelasting

In de begroting 2018 – 2021 is met de volgende bedragen rekening gehouden voor de Vpb.

	2018	2019	2020	2021
Vennootschapsbelasting	50.700	51.400	52.100	52.800
	50.700	51.400	52.100	52.800

Deze bedragen zijn geraamd onder het programma Financiën.

Beleidsindicatoren

Naam Indicator	Periode	Albrands- waard	Klasse	Eenheid	Bron
1. Gemiddelde WOZ waarde	2016	248	226	Duizend euro	CBS
2. Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	2017	734	665	In euro's	COELO
3. Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	2017	860	741	In euro's	COELO

*) stedelijkheidsklasse matig stedelijk

1. De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
2. Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
3. Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten

PROGRAMMA 5 – EDUCATIE

In het programma Educatie staat het 'leven lang leren' centraal. We ontplooiën, ontmoeten, ondersteunen en ontspannen. Het maatschappelijk middenveld is sterk ontwikkeld en een actieve partner bij het behalen van de doelen. Samenwerking in deze keten is bijzonder belangrijk voor de ontwikkeling van het jonge kind en voor de ondersteuning van volwassenen waar extra aandacht nodig is. Taalondersteuning en educatie van mensen met een beperking hebben onze aandacht. Iedereen kan, met hulp of vangnet, een bijdrage leveren aan een prettige leefomgeving.

Missie

Een eventuele taalachterstand, het opleidingsniveau van de ouders of een laag gezinsinkomen mag geen belemmering zijn voor de ontwikkeling van kinderen, jongeren en volwassenen. Wij willen dat zij de kans krijgen om zich optimaal te ontwikkelen en te ontplooiën.

5.1 Educatie

Educatie

Wat willen we bereiken?

Kinderen, jongeren en volwassenen krijgen, waarbij het onderwijs niet helemaal vanzelfsprekend goed verloopt, passend onderwijs, zodat zij zich optimaal en naar vermogen kunnen ontwikkelen.

Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1b.	Aanbestedingscriteria opstellen voor het leerlingenvervoer.	4e kwartaal 2017	Kwalitatief hoogwaardig leerlingenvervoer voor Albrandswaardse leerlingen, waarbij ouders zelf de regie houden.	Binnen begroting

Wat mag het kosten?

Programma Educatie	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020	begroting 2021
Lasten	2.590.101	2.198.738	2.090.600	2.073.700	2.088.400	2.101.500
Baten	-174.737	-143.063	-140.500	-142.900	-145.200	-147.700
Saldo baten en lasten	2.415.364	2.055.675	1.950.100	1.930.800	1.943.200	1.953.800
Toevoeging reserve	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserve	-133.833	-114.856	-16.700	-16.700	-16.700	-16.700
Totaal programma 5	2.281.531	1.940.819	1.933.400	1.914.100	1.926.500	1.937.100

Beleidsindicatoren

Naam Indicator	Periode	Albrands- waard	Klasse	Eenheid	Bron
1. Absoluut verzuim	2016	5,82	1,51	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO
2. Relatief verzuim	2016	34,22	23,64	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO
3. Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie	2015	onbekend	onbekend	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	DUO
4. Achterstandsleerlingen	2012	3,45	9,01	% 4 t/m 12 jarigen	Verwey Jonker Instituut

*) stedelijkheidsklasse matig stedelijk

1. Het aantal leerlingen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
2. Het aantal leerlingen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
3. Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 – 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
4. Het percentage leerlingen (4 – 12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.

PROGRAMMA 6 – SPORT

In dit programma gaat het om Ontmoeten en Ontspannen. Albrandswaard is een open gemeente, rijk aan sportverenigingen en met veel ruimte voor zowel de individuele sporter als de teamsporters. Wij koesteren onze sportverenigingen, omdat zij saamhorigheid brengen en een laagdrempelige ontmoetingsplek zijn voor veel mensen. Sport bevordert ook de algemene gezondheid en draagt bij aan een goede ontwikkeling van jeugdigen. Om dit te kunnen bewerkstelligen zijn goed geoutilleerde sportverenigingen van groot belang. Zij verdienen aandacht en ondersteuning van de gemeente, waarbij wederkerigheid een uitgangspunt is. Samenwerken is het sleutelwoord!

Missie

Sportverenigingen vervullen een belangrijke functie in de Albrandswaardse samenleving, zij zijn het cement van de maatschappij. Wij faciliteren en ondersteunen hen bij de uitvoering van hun verenigingsleven, waarbij wederkerigheid voorop staat.

6.1 Sport

Sport

Wat willen we bereiken?

Het versterken en vergroten, gebruikmakend van de wederkerigheidsgedachte, van de maatschappelijke functie van het verenigingsleven waarbij onze inwoners beschikken over toekomstbestendige en multifunctionele faciliteiten.

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a. De beleidsnotitie "Albrandswaard in beweging" ontwikkelen met daar in: <ul style="list-style-type: none"> - verdeling verantwoordelijkheden - 'wederkerigheids-principe'. - aanbevelingen Rekenkamer-rapport - aanbevelingen ISA rapport 	1e kwartaal 2018	Een actuele Sportbeleidsnotitie waarbij op een doelmatige en rechtvaardige manier om wordt gegaan met de beschikbare middelen en faciliteiten. Verenigingen die steun ontvangen van de gemeenschap leveren een "prestatie" aan die gemeenschap terug.	Binnen begroting

Wat mag het kosten?

Programma Sport	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020	begroting 2021
Lasten	1.222.268	1.348.259	1.004.100	1.110.600	1.076.900	1.010.500
Baten	-372.370	-152.930	-155.600	-159.900	-164.300	-168.600
Saldo baten en lasten	849.898	1.195.329	848.500	950.700	912.600	841.900
Toevoeging reserve	86.543	0	0	0	0	0
Onttrekking reserve	-56.103	-421.108	0	0	0	0
Totaal programma 6	880.338	774.221	848.500	950.700	912.600	841.900

Beleidsindicatoren

Naam Indicator	Periode	Albrands- waard	Klasse	Eenheid	Bron
1. Niet-wekelijkse sporters	2012	45,5	49 %		RIVM

*) stedelijkheidsklasse matig stedelijk

1. Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het aantal inwoners.

**VROEGER
DACHT IK
DAT
MIJN BEPERKINGEN
MIJN GRENZEN
WAREN**

Loesje

POSTBUS 1045
6801 BA ARNHEM

Albrandswaard is een kleine gemeente met sterke gemeenschappen. In Albrandswaard kijken we nog naar elkaar om en is er altijd ruimte voor verfrissende innovatieve ideeën en initiatieven van inwoners die ten goede komen aan de gemeenschap. Samen bouwen we aan een nieuw zorgstelsel. We willen de menselijke maat weer terug in de zorg en de zorg weer terug in de wijk.

Veel aandacht geven wij aan de monitoring, evaluatie en bijsturing van de invoering van de nieuwe zorgtaken. De bewaking van ieders privacy heeft daarbij topprioriteit.

Meedoen in de lokale samenleving is voor alle inwoners belangrijk. Juist ook voor mensen die inkomensondersteuning nodig hebben. Eigen kracht, zelfredzaamheid en keuzevrijheid voor werkzoekenden zijn belangrijke kernwoorden bij het invullen van beleid. Deelnemen en dienstbaar zijn aan de samenleving zien wij als een middel om dichterbij betaald werk te komen, of een zinvolle tijdsbesteding te hebben. En bureaucratisch systeem van begeleiden, dwingen, controleren en straffen willen wij niet. Wij bieden ruimte voor eigen initiatieven. Mensen die fraude plegen verliezen hun recht.

Ook over het sociale domein is in onze lokale samenleving veel kennis aanwezig. Wij willen die kennis graag benutten. Bijvoorbeeld door met inwoners, bedrijven/werkgevers, adviesorganen etc. een denktank op te richten om maatwerk te bedenken voor lokale werkzoekenden, zowel voor hen die een uitkering hebben als voor de niet uitkerings gerechtigden (nuggers).

Missie

De leefwereld van degene die ondersteuning nodig heeft staat centraal. Wij gaan uit van de menselijke maat en van ondersteuning/zorg in de wijk.

7.1 Maatschappelijke ondersteuning

Maatschappelijke ondersteuning

Wat willen we bereiken?			
Goede ondersteuning voor iedereen met een zorgvraag, in de gehele gemeente.			
Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
1a. Verder ontwikkelen van woonzorgconcepten in samenspraak met maatschappelijke partijen en inwoners.	1e kwartaal 2018	Een haalbaar concept voor het behoud van de langdurige zorg in Rhooon op de Klepperwei locatie, in combinatie met wijkfunctie en aanleunfunctie voor zorg in de wijk. In andere delen van de gemeente realiseren van kleinschalige zorgposten zodat mensen langdurige zorg thuis kunnen ontvangen.	Binnen begroting

7.2 Kwetsbare groepen

Alle speerpunten zijn afgewikkeld.

7.3 Participatiewet

Werk

Wat willen we bereiken?			
Niemand blijft onnodig en ongewild buiten het participatieproces.			
De samenwerking met bedrijven en maatschappelijke partners wordt uitgebreid en versterkt door hen te faciliteren bij hun maatschappelijke doelstellingen (Garantiebanen, SROl)			
Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a. Inrichten van een Programma Werk met als belangrijkste items: - re-integreren op maat; - minder regels; - innovatieve pilots Op basis van de uitkomsten van de loonwaardemeting maatwerk leveren naar werk of een zinvolle tijdsbesteding. Ook nuggers worden hier actief bij betrokken. Bij elkaar brengen vraag en aanbod en leveren van ondersteunende diensten aan werkgevers.	4e kwartaal 2018	Iedereen participeert naar vermogen. Uitstroom naar werk t.o.v. de doelgroep is 5% hoger dan in 2017. Uitstroom > instroom Uitstroom: 35 personen stromen uit (Werk Opleiding Zelfstandigheid + Re-integratie Praktijk Overeenkomst) Deelnemen en dienstbaar zijn aan de samenleving zien wij niet als genoegdoening tegenover een uitkering, maar als een middel om dichterbij betaald werk te komen of zinvolle tijdsbesteding te hebben. Alle nuggers die ondersteuning willen zijn in beeld.	Binnen begroting

Aanpak jeugdwerkloosheid in samenwerking met SWA. We zetten in op jongeren die lange tijd zonder werk of opleiding zitten en op jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt.		10 jeugdigen uit de doelgroep naar werk of opleiding.	
---	--	---	--

7.4 Jeugdzorg

Jeugdzorg

Wat willen we bereiken?

We willen een veilige, goede en bereikbare zorg voor elk jeugdige die hierop aangewezen is, waarop we inzetten op een zo licht mogelijke zorg als dat kan en zware zorg en ondersteuning waar dat nodig is. Uitgangspunt hierbij is: 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE in 2018
1a. Vergroten van de lokale inkoop van zorg ten koste van de gespecialiseerde zorg.	continu	Verschuiven van zware jeugdzorg naar lokaal ingekochte lichtere zorg en ondersteuning.	Binnen begroting

7.5 Zorg & Welzijn

Alle speerpunten zijn afgewikkeld.

7.6 Wijkteams

Alle speerpunten zijn afgewikkeld.

Wat mag het kosten?

Programma Sociaal Domein	rekening 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019	begroting 2020	begroting 2021
Lasten	16.058.906	16.100.763	15.314.500	15.414.600	15.508.100	15.537.800
Baten	-5.065.785	-4.876.880	-4.881.500	-4.886.300	-4.891.200	-4.896.300
Saldo baten en lasten	10.993.120	11.223.883	10.433.000	10.528.300	10.616.900	10.641.500
Toevoeging reserve	55.900	206.000	0	0	0	0
Onttrekking reserve	0	-482.296	0	0	0	0
Totaal programma 7	11.049.020	10.947.587	10.433.000	10.528.300	10.616.900	10.641.500

Beleidsindicatoren

Naam Indicator	Periode	Albrands- waard	Klasse	Eenheid	Bron
1. Banen	2016	697,8	718,1	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	LISA
2. Jongeren met een delict voor de rechter	2015	0,65	1,16	% 12 t/m 21 jarigen	Verwey Jonker Instituut
3. Kinderen in armoede	2015	2,97	4,41	% kinderen tot 18 jaar	Verwey Jonker Instituut
4. Netto arbeidsparticipatie	2016	69,9	66,9	% vd werkzame beroepsbevolking tov de beroepsbevolking	CBS
5. Jeugdwerkloosheid	2015	1,06	1,16	% 16 t/m 22 jarigen	Verwey Jonker Instituut
6. Personen met een bijstandsuitkering	2016	20,7	28,5	Aantal per 1.000 inwoners van 18 jaar en ouder	CBS
7. Lopende re-integratievoorzieningen	2016	19,2	21,6	Aantal per 1.000 inwoners van 15 – 64 jaar	CBS
8. Jongeren met jeugdhulp	2016	8,4	10,4	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS
9. Jongeren met jeugdbescherming	2016	0,7	1	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS
10. Jongeren met jeugdreclassering	2016	0	0,4	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS
11. Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	2016	49	53	Aantal per 1.000 inwoners	GMSD

*) stedelijkheidsklasse matig stedelijk

1. Het aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64 jaar.
2. Het percentage jongeren tussen 12 en 21 jaar.
3. Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
4. Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
5. Het percentage werkeloze jongeren (16 – 22 jaar).
6. Het aantal personen met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners.
7. Het aantal lopende re-integratievoorzieningen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64 jaar.
8. Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
9. Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
10. Het percentage jongeren (12 - 22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12 - 22 jaar).

4

PARAGRAFEN

PARAGRAAF 1 – LOKALE HEFFINGEN

In deze paragraaf treft u informatie aan over de geraamde gemeentelijke belastingen en gebonden heffingen, het beleid ten aanzien van de lokale heffingen, een overzicht van de tarieven, een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid en de lokale lastendruk in het tijdvak 2018 - 2021.

Algemene uitgangspunten lokale heffingen

De uitwerking van de begroting 2018 is gedaan conform de uitgangspunten van het Collegeprogramma 2016-2018 en de voorjaarsnota 2018. Daarin is onder andere als uitgangspunt opgenomen het realiseren van lastenverlichting voor inwoners en bedrijven in de periode 2016-2018.

Woonlasten en tarieven belastingen en heffingen

De gemeentelijke woonlasten worden bepaald door de uitgaven van burgers aan OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. Als vergelijkingsmateriaal wordt er verder in deze paragraaf een overzicht gegeven van de woonlasten van omliggende gemeenten en van Albrandswaard.

In Albrandswaard kennen we de Onroerende zaakbelasting (OZB) als een gemeentelijke belasting waarbij de opbrengsten in de algemene dekkingsmiddelen terecht komen. Daarnaast zijn er de zogenaamde gebonden heffingen die volledig bestemd zijn voor de uitvoering van gemeentelijke taken. De gebonden heffingen (afvalstoffenheffing, rioolheffing, leges en retributies) mogen wettelijk maximaal 100% kostendekkend zijn. Dit is inclusief de toe te rekenen compensabele BTW, mutaties in voorzieningen en toe te rekenen kosten voor overhead.

Algemene (beleids)ontwikkelingen

Macronorm OZB

Door de Rijksoverheid wordt de opbrengststijging voor de OZB landelijk beperkt. Daartoe is een macronorm ingesteld die de maximale opbrengststijging voor een bepaald jaar aangeeft. Deze norm wordt achteraf als toets toegepast. Overschrijding van deze norm door alle gemeenten samen kan leiden tot korting in de algemene uitkering. Volgens cijfers van onderzoeksinstituut COELO stijgt de totale landelijke OZB-opbrengst in 2017 met €67 miljoen, een stijging van 1,69%. De macronorm voor 2017 is 1,97%. Dat betekent dat de stijging in 2017 binnen de macronorm blijft en er dus geen reden is voor een korting in de algemene uitkering.

Voor 2018 is het moeilijk in te schatten in welke mate een eventuele verhoging van de opbrengsten uit OZB in 2018 wel of niet tot korting op de algemene uitkering leidt. Voor 2018 bedraagt de macronorm 3,1% en is opgebouwd uit 1,5% reële trendmatige groei van het BBP en 1,6% prijsontwikkeling Nationale Bestedingen (volgens het Centraal Economisch Plan 2017).

Verruiming/aanpassing van het lokale belastinggebied

Het huidige demissionair kabinet heeft in juni 2016 aangekondigd om met een voorstel te komen voor een verschuiving van de inkomstenbelasting naar het gemeentelijk belastinggebied. Het betreft een bedrag van €4 miljard (vanaf 2019). Dit zal tot gevolg hebben dat de storting in het gemeentefonds door het Rijk zal afnemen wat vervolgens resulteert in een lagere uitkering aan gemeenten.

Een commissie onder leiding van Alexander Rinnooy Kan heeft een aantal aanbevelingen gedaan waaronder verbreding van de OZB en invoering van een ingezetenenbelasting met een gelijktijdige verlaging van de rijksbelasting, zodat de totale lasten voor inwoners niet stijgen. Daarnaast is gesproken over de afschaffing van allerlei kleinere belastingsoorten zoals forensen-, toeristen- en de hondenbelasting. De OZB wordt nu geheven van eigenaren woningen en van eigenaren en gebruikers van niet-woningen. Een verbreding van de OZB is mogelijk door de herinvoering van de OZB voor gebruikers(huurders) van

woningen (meer belastingplichtigen). Naar verwachting zal de verruiming wederom besproken worden tijdens de kabinetsformatie 2017.

Het nieuwe BBV (Besluit Begroting en Verantwoording): nieuwe begrotingsregels

1. Kostenonderbouwing gemeentelijke heffingen

Het nieuwe BBV schrijft voor dat in de paragraaf lokale heffingen kostenonderbouwingen voor belastingtarieven moeten zijn opgenomen. Dit geldt met name voor de gebonden heffingen. Hier is gevolg aan gegeven. Er zijn in deze paragraaf kostenonderbouwingen opgenomen volgens het BBV-model. Deze geven inzicht in hoe wordt bereikt dat de geraamde bate de geraamde lasten niet overschrijden. Bij de toerekening van kosten zijn de regels toegepast zoals deze zijn beschreven in de "handreiking kostentoerekening 2014" van het Ministerie van Financiën.

2. Renteberekening

Voor de rentetoerekening gelden in het kader van het BBV ook andere regels. Voor 2018 geldt dat de omslagrente een veel nauwere relatie heeft met de gemiddelde rente op de afgesloten leningen; over de eigen reserves en voorzieningen wordt geen rente vergoed.

3. Toe te rekenen overhead

In het nieuwe BBV zijn richtlijnen opgenomen voor de berekening van de overhead. De overhead wordt binnen de gemeentelijke begrotingen afzonderlijk zichtbaar gemaakt. Bij de tarievenberekening wordt een opslag voor de kosten van overhead meegenomen.

Overzicht geraamde belastingen en heffingen

Hierna treft u een totaal overzicht aan van in de begroting geraamde opbrengsten van de gemeentelijke belastingen en de gebonden heffingen.

Gemeentelijke belastingen	Rekening	Begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene dekkingsmiddelen						
Onroerende zaakbelastingen	6.089.300	6.126.600	6.220.000	6.386.800	6.539.800	6.577.000

In de Voorjaarsnota 2018 is als uitgangspunt voor de stijging van de opbrengsten *Onroerende zaakbelastingen* een percentage van 3% gehanteerd. Dit voorstel is conform bestaand beleid.

Gebonden heffingen	Rekening	Begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Afvalstoffenheffing	2.277.600	2.268.600	2.286.100	2.325.000	2.351.500	2.351.500
Rioolheffing	2.907.800	2.775.465	2.893.600	2.934.100	2.975.200	3.016.900

Tarieven 2018

Onroerende zaakbelastingen

De onroerende zaakbelasting (OZB) wordt berekend naar een percentage van de waarde van de onroerende zaak.

Waardepeildatum

De waarde van een onroerende zaak wordt vastgesteld conform de Wet waardering onroerende zaken (WOZ). De vastgestelde waarde geldt voor een tijdvak van één jaar en heeft als peildatum 1 januari van

één jaar eerder. In 2018 zal de OZB daarom berekend worden op basis van WOZ-waarde met als waardepeildatum 1 januari 2017.

Opbrengst OZB

Jaarlijks ontvangen we in juli van het SVHW een raming van de heffingsmaatstaven van de verschillende belastingen en heffingen. Op basis hiervan wordt de berekening gemaakt van de opbrengsten en de tarieven voor de lokale heffingen.

Bij het bepalen van de opbrengst OZB voor de begrotingsjaren 2018 – 2021 is de opbrengstraming van 2017 gecorrigeerd met het stijgingspercentage van 3%. De opbrengst van OZB wordt voor 2018 geraamd op € 6.220.000. Bij deze opbrengstraming wordt rekening gehouden met de verwachte waardeontwikkeling van de WOZ en areaaluitbreiding.

OZB tarief 2018

Op basis van het voorgaande zien de tarieven OZB voor 2018 als volgt uit.

Onroerende zaakbelastingen (als percentage van de WOZ-waarde)	2017	2018
Eigenaren woningen	0,1400%	0,1400%
Eigenaren niet-woningen	0,3785%	0,4090%
Gebruikers niet-woningen	0,3017%	0,3270%

Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing wordt geheven om de kosten te betalen die de gemeente Albrandswaard maakt voor het (laten) inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Voor de afvalstoffenheffing hanteren wij kostendekkende tarieven in combinatie met een planmatige inzet van de daarvoor gevormde voorzieningen.

Onderbouwing kostendekkende tarieven:

De in de afvalstoffenheffing te dekken kosten zijn als volgt bepaald.

Omschrijving	2018
Kosten van de activiteit vanuit de NV BAR Afvalbeheer	1.262.800
Kosten van de activiteit vanuit de gemeente, inclusief kapitaallasten	729.700
Inkomsten van de activiteit, exclusief heffingen	-246.000
Netto kosten van de activiteit	1.746.500
<i>Toe te rekenen kosten</i>	
Perceptiekosten	22.200
Vanuit andere activiteiten toe te rekenen kosten	221.500
Overhead	44.500
BTW	365.300
Totale kosten	2.400.000
Opbrengst afvalstoffenheffing	2.286.100
Dekkingspercentage	95%

De resterende 5% van de totale kosten wordt gedekt door de inzet van de bekleemde voorziening. Hierdoor is sprake van een 100% kostendekkende tariefstelling.

Toelichting:

In de kosten verbonden aan de afvalinzameling en verwerking zijn de maatregelen die toewerken naar de afvalscheidingsdoelstelling gesteld in het programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) verwerkt.

Afvalstoffenheffing	2017	2018	afwijking
Eenpersoonshuishouden	177,27	177,27	0%
Meerpersoonshuishouden	236,36	236,36	0%

Rioolheffing

Het uitgangspunt van de rioolheffing is om gemeenten in staat te stellen de kosten te verhalen die gepaard gaan met de gemeentelijke wateropgave. De gemeentelijke watertaken die uit de heffing bekostigd mogen worden, zijn de taken die betrekking hebben op:

- de inzameling, de berging en het transport van huishoudelijk afvalwater en bedrijfsafvalwater en op de zuivering van huishoudelijk afvalwater door middel van kleinere individuele installaties voor de behandeling van afvalwater (IBA);
- de inzameling en de verdere verwerking van afvloeiend hemelwater;
- het treffen van maatregelen ter voorkoming of beperking van nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming.

Op 19 september 2016 is het nieuwe GRP 2017 – 2020 vastgesteld. Door de langere levensduur en het toepassen van innovatieve technieken hoeft het riool namelijk pas na 60 in plaats van over 50 jaar vervangen te worden. Deze verandering zorgt ervoor dat de financiële middelen in de voorziening en inkomsten uit de heffing voldoende zijn om de kapitaallasten uit het verleden en toekomstige vervangingsinvesteringen te kunnen bekostigen. Daarin zijn nieuwe prognoses voor de lasten en baten van de rioleringsopgaven opgenomen. Dit nieuwe GRP geldt als basis bij de berekening van de tarieven voor de rioolheffing.

De in de rioolheffing te dekken kosten zijn als volgt bepaald.

Omschrijving	2018
Kosten van de activiteit vanuit de BAR-organisatie	140.800
Kosten van de activiteit vanuit de gemeente, inclusief omslagrente	1.475.700
Inkomsten van de activiteit, exclusief heffingen	-39.500
Voorziening bekleemde middelen	825.419
Netto kosten van de activiteit	2.402.419
<i>Toe te rekenen kosten</i>	
Perceptiekosten	39.645
Kst toe te rekenen vanuit straatreiniging en onderhoud waterwegen	50.424
Kwijtschelding en oninbaarheid	112.200
Overhead	108.416
BTW	316.996
Totale kosten	3.030.100
Opbrengst rioolheffing	2.893.700
Dekkingspercentage	95%

De resterende 5% van de totale kosten wordt gedekt door de inzet van de bekleemde voorziening. Hierdoor is sprake van een 100% kostendekkende tariefstelling.

De tarieven rioolheffing 2018 zien er als volgt uit:

Rioolheffing	2017	2018	afwijking
Eenpersoonshuishouden	200,08	202,88	1,4%
Meerpersoonshuishouden	266,78	270,51	1,4%

Lijkbezorgingsrechten

Voor het verlenen van diensten door en/of het gebruik van de faciliteiten van de begraafplaatsen in Rhooen en Poortugaal worden rechten geheven voor onder andere begraven, onderhoudsrechten en andere lijkbezorgingsrechten.

De in de lijkbezorgingsrechten te dekken kosten zijn als volgt bepaald.

Omschrijving	2018
Kosten van de activiteit vanuit de BAR-organisatie	203.000
Kosten van de activiteit vanuit de gemeente, inclusief omslagrente	206.800
Inkomsten van de activiteit, exclusief heffingen	
Netto kosten van de activiteit	409.800
<i>Toe te rekenen kosten</i>	
Vanuit andere activiteiten toe te rekenen kosten	
Overhead, inclusief omslagrente	156.300
BTW	
Totale kosten	566.100
Opbrengst lijkbezorgingsrechten	264.400
Dekkingspercentage	47%

Op basis van de notitie Kostenonderbouwing Lijkbezorging Albrandswaard is besloten toe te werken naar kostendekkende tarieven voor de lijkbezorgingsrechten. Omdat de notitie en bijbehorende tarieven inmiddels gedateerd zijn, worden de tarieven doorgerekend en komen wij in het 4^e kwartaal 2017 met een nieuw voorstel voor de tariefstelling 2018.

Tarieven lijkbezorging

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Dubbel graf in Rhooen voor 25 jaar	3.531	3.637	3.746	3.858	3.974
Enkel graf in Poortugaal voor 25 jaar	2.154	2.219	2.285	2.354	2.424
Begraafkosten (personen vanaf 12 jaar)	1.336	1.376	1.417	1.460	1.503
Afkoop van verplichte onderhoudsrechten (25 jr)	1.103	1.136	1.170	1.205	1.241

In onderstaande tabel staan de begrote inkomsten voor de lijkbezorging:

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Opbrengst lijkbezorging	251.800	264.400	264.400	264.400	264.400

Tarieven overige gemeentelijke heffingen

De algemene verhoging als gevolg van prijsindexering van de overige gemeentelijke heffingen bedraagt in beginsel 3% met dien verstande dat de opbrengst maximaal kostendekkend mogen zijn.

Leges Publieksdiensten en omgevingsvergunning

Onder de naam leges worden rechten geheven voor verstrekte diensten en producten. Een aantal tarieven van leges is wettelijk gemaximeerd, zoals het tarief voor paspoorten, aanwezigheidsvergunning speelautomaten of bijvoorbeeld een uittreksel Burgerlijke stand. Voor het overige geldt ook hier dat de tarieven van de leges maximaal kostendekkend mogen zijn.

De in de leges burgerzaken te dekken kosten zijn als volgt bepaald.

Leges publiekszaken

Omschrijving	2018
Kosten van de activiteit vanuit de BAR-organisatie	241.700
Kosten van de activiteit vanuit de gemeente	111.500
Netto kosten van de activiteit	353.200
Toe te rekenen kosten:	
Afdracht Rijksleges	210.800
Overhead, inclusief omslagrente	183.500
Totale kosten	747.500
Opbrengsten leges publiekszaken	538.600
Dekkingspercentage	72%

De in de leges omgevingsvergunning te dekken kosten zijn als volgt opgebouwd.

Leges omgevingsvergunning

Omschrijving	2018
Kosten van de activiteit vanuit de BAR-organisatie	334.100
Kosten van de activiteit vanuit de gemeente, inclusief omslagrente	53.300
Inkomsten van de activiteit, exclusief heffingen	
Netto kosten van de activiteit	387.400
Toe te rekenen kosten:	
Vanuit de activiteit toe te rekenen kosten	28.300
Overhead, inclusief omslagrente	257.250
BTW	7.600
Totale kosten	680.550
Opbrengsten leges omgevingsvergunning	356.400
Dekkingspercentage	52%

Gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid

Het gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid is gebaseerd op de vastgestelde notitie Verruiming kwijtschelding van belastingen. Op basis hiervan wordt kwijtschelding verleend voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Burgers die voldoen aan de ABW-normen krijgen een volledige kwijtschelding. De overige gemeentelijke bijstandsregelingen kennen afwijkende normen of een afwijkende vergoedingssystematiek.

In de begroting 2018 zijn de volgende bedragen voor kwijtschelding opgenomen.

Kwijtschelding	2017	2018	2019	2020	2021
Afvalstoffenheffing	95.700	96.700	97.600	98.600	98.600
Rioolheffing	111.100	112.200	113.300	114.500	114.500
Totaal	206.800	208.900	210.900	213.100	213.100

Overzicht belastingdruk

Tot de woonlasten worden gerekend de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. De woonlasten vormen het grootste deel van de opbrengst uit de gemeentelijke heffingen en daarmee grotendeels de lokale lastendruk. Hierna worden de woonlasten voor burgers (woningen) en het bedrijfsleven (niet woningen/ bedrijven) inzichtelijk gemaakt.

Omschrijving	2016	2017	2018	Afwijking	
				Absoluut	In %
+ = stijging en - = daling van lasten					
A: Eénpersoonshuishouden met een huurwoning					
Rioolgebruik	€ 208,42	€ 200,08	€ 202,88	€ 2,80	1,40%
Afval	€ 177,27	€ 177,27	€ 177,27	€ 0,00	0,00%
Totaal	€ 385,69	€ 377,35	€ 380,15	€ 2,80	0,74%
B: Meerpersoonshuishouding met een huurwoning					
Rioolgebruik	€ 277,89	€ 266,78	€ 270,51	€ 3,73	1,40%
Afval	€ 236,36	€ 236,36	€ 236,36	€ 0,00	0,00%
Totaal	€ 514,25	€ 503,14	€ 506,87	€ 3,73	0,74%
C: Eénpersoonshuishouding met een koopwoning met een WOZ-waarde van €248.000					
Rioolgebruik	€ 208,42	€ 200,08	€ 202,88	€ 2,80	1,40%
Afval	€ 177,27	€ 177,27	€ 177,27	€ 0,00	0,00%
OZB-eigendom	€ 350,92	€ 347,20	€ 347,20	€ 0,00	0,00%
Totaal	€ 736,61	€ 724,55	€ 727,35	€ 2,80	0,39%
D: Meerpersoonshuishouding met een koopwoning met een WOZ-waarde van €248.000					
Rioolgebruik	€ 277,89	€ 266,78	€ 270,51	€ 3,73	1,40%
Afval	€ 236,36	€ 236,36	€ 236,36	€ 0,00	0,00%
OZB-eigendom	€ 350,92	€ 347,20	€ 347,20	€ 0,00	0,00%
Totaal	€ 865,17	€ 850,34	€ 854,07	€ 3,73	0,44%

Albrandswaard ten opzichte van overige BAR-gemeenten

Om de woonlasten te kunnen vergelijken wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde COELO-Atlas (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden). Hierin wordt jaarlijks uit de gemeentelijke belastingtarieven een samenvattend getal afgeleid, dat weergeeft hoe hoog deze lasten zijn. Uitgegaan wordt van een meerpersoonshuishouden in een woning met een voor die gemeente gemiddelde waarde. Voor 2018 is nog geen vergelijking te geven.

Tarieven per gemeente 2017					
	afvalstoffen heffing	rioolheffing	OZB tarief	gem. woning-waarde	woonlasten
Albrandswaard	237	267	0,14	248.000	851
Barendrecht	282	177	0,1238	241.000	757
Ridderkerk	260	154	0,1306	186.000	657
Zwijndrecht	342	275	0,1346	167.000	842
Hendrik-Ido Ambacht	315	177	0,1388	215.000	790

PARAGRAAF 2 – WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

Aanleiding en achtergrond

De Gemeente Albrandswaard voert actief beleid op de beheersing van de risico's die de gemeente loopt. Door een scherp inzicht in de actuele risico's wordt de organisatie in staat gesteld om op verantwoorde wijze besluiten te nemen. Ook wordt gekeken naar de maatregelen die worden getroffen om de risico's af te dekken. Voor de risico's waarvoor geen maatregelen getroffen kunnen worden, bijvoorbeeld omdat het verzekeren ervan te duur zou zijn, wordt ingeschat welke buffer noodzakelijk is. Deze buffer is het weerstandsvermogen.

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de resultaten van de meest recente herijking/ inventarisatie van risico's en maatregelen. Op basis van de geïnventariseerde risico's en de beschikbare financiële middelen (weerstandscapaciteit) is het weerstandvermogen berekend.

Risicoprofiel concern Albrandswaard

Om de risico's van Gemeente Albrandswaard in kaart te brengen is in samenwerking met het regieteam Albrandswaard en de GR BAR-organisatie een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van het softwareprogramma NARIS® (NAR Risicomanagement Informatie Systeem) waarmee risico's systematisch in kaart kunnen worden gebracht en beoordeeld.

Omdat binnen de GR BAR-organisatie het grootste deel van de producten en diensten wordt geleverd voor de drie gemeenten en de GR BAR-organisatie geen algemene reserve kent, dient de benodigde weerstandscapaciteit middels de afgesproken verdeelsleutel opgevangen te worden door de deelnemende BAR gemeenten. In de gemeentelijke top 10 ziet u de verzameling aan BAR risico's terug als één geconsolideerd risico. Alle risico's worden 2 maal per jaar herijkt en er wordt continu geanticipeerd op nieuwe risico's. Alle onzekerheden dan wel risico's die niet in de begroting (kunnen) worden opgenomen worden vanaf het moment dat zij kwantificeerbaar zijn opgenomen in het risicoprofiel.

In onderstaand overzicht staan de 10 belangrijkste (geconsolideerde) risico's gepresenteerd die de grootste invloed hebben op de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's						
Nr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Financieel gevolg	Invloed
R1240	Aangesproken worden voor garantstellingen.	geld - Faillissementen instellingen/verenigingen etc, waarvoor de gemeente Albrandswaard garant staat., Tijd - Ambtelijke inzet in uren.	Tijdige signalering (rapportages) en sturing (overleg met betrokken partijen).	75%	max.€ 2.500.000	31,82%
R1401	3D risico Albrandswaard in GRBAR.	Geld - Opgenomen risico's 3D's in GR BAR.	Continue sturing op processen.	BAR risico 100%	max.€ 1.484.054	25,33%
R532	Risico's taakuitvoering BAR (Bedrijfsvoering).	Geld - (Tijdelijk)extra kosten/uren/inhuur personeel.	Sturing op HRM.	BAR risico 100%	max.€ 502.371	17,11%
R1414	Naheffing van BTW na controle door de fiscus.	Geld.	Naleving beleidsregels.	50%	max.€ 1.000.000	8,51%
R1440	Risico invoering Wet meldplicht datalekken, regelgeving AVG.	Geld - financieel, juridische aansprakelijkheid.	Goede implementatie Wetgeving.	30%	max.€ 1.000.000	5,14%

R1441	Reserve grondbedrijf (MPO) is niet toereikend.	Geld – Bijstorting door tekort in betreffende exploitatiejaar.	Sturing m.b.v. MPOt.	30%	max.€ 500.000	2,58%
R1226	De gemeente moet een deel van de (grond)saneringskosten zelf dragen van bekende en onbekende saneringen.	Geld - Onvoorziene uitgaven.	Gedegen vooronderzoek.	30%	max.€ 250.000	1,27%
R501	Algemene Uitkering gemeentefonds wordt lopende het begrotingsjaar lager i.c.m. koppeling rijksuitgaven en verwerking aanvullende kortingen.	Geld - Indien rijksbezuinigingen niet gehaald worden, levert de koppeling minder op en komen er aanvullende kortingen.	Project-structuur en proces.	30%	max.€ 250.000	1,26%
R1437	Begrotingstekorten zwembad vanwege diverse onzekerheden.	Geld.	Onderzoek alternatieven.	70%	max.€ 100.000	1,03%
R1438	Aansprakelijkheid, imagoschade, juridische claims Bestuur gemeente Albrandswaard. Aangesproken worden voor bestuurshandelen en besluitvorming in het algemeen.	Geld.	Interne controle op orde.	50%	max.€ 100.000	0,85%

Totaal grote risico's: € 8.171.425

Overige risico's: € 825.000

Totaal alle risico's: € 8.996.425

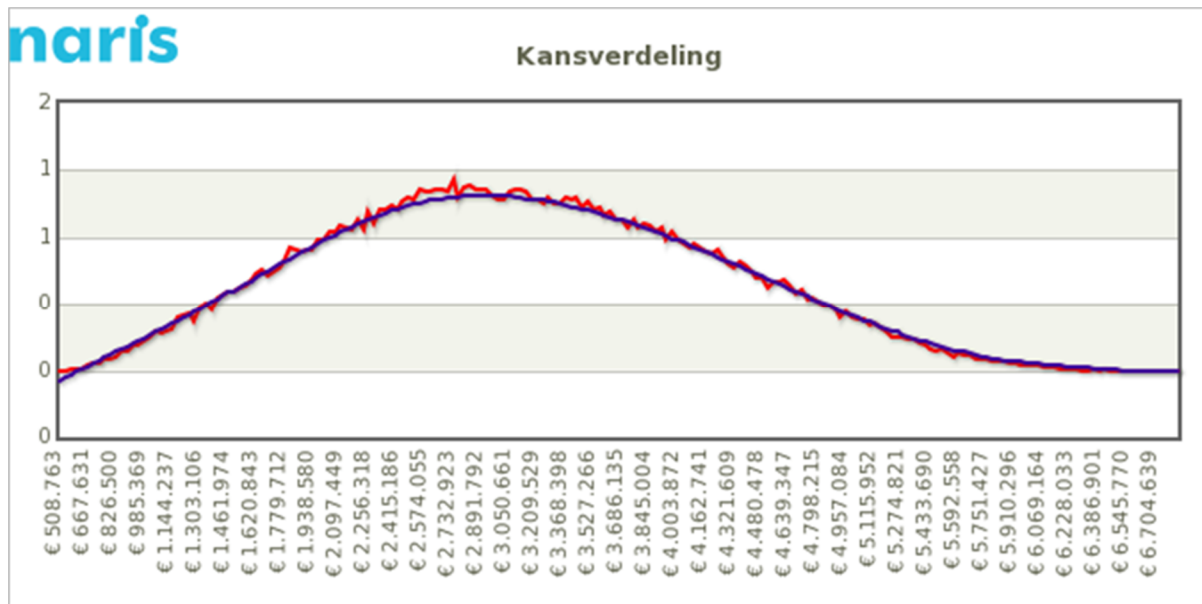
Het overzicht toont risico's die incidenteel schade op kunnen leveren met daarbij het maximale financiële gevolg. De onderstaande tabel geeft aan hoe groot de kans is in lengte van tijd.

Kwantiteit	Referentiebeelden	Kans klasse	Toelichting kansklasse
10%	< 0 of 1 keer per 10 jaar	1	Deze klasse wordt gehanteerd voor risico's waarvan het onwaarschijnlijk is dat deze zich in de komende jaren voordoen.
30%	1 keer per 5-10 jaar	2	Deze klasse hanteren we voor risico's waarvan het niet waarschijnlijk is dat ze zich in het komende jaar voordoen.
50%	1 keer per 2-5 jaar	3	Deze klasse hanteren we voor risico's die zich in het komende jaar wel maar ook niet kunnen voordoen.
70%	1 keer per 1-2 jaar	4	Deze klasse wordt gehanteerd voor risico's waarvan het waarschijnlijk is dat ze zich in het komende jaar zullen voordoen.
90%	1 keer per jaar of >	5	Deze klasse wordt gehanteerd voor risico's waarvan het zeer waarschijnlijk is dat ze zich in het komende jaar gaan voordoen.

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag niet nodig is omdat de risico's nooit allemaal tegelijk en in hun maximale omvang zullen optreden.

Onderstaande figuur en de bijhorende tabel tonen de resultaten van de risicosimulatie.

Uit de simulatie volgt dat 90% zeker is dat alle risico's van Albrandswaard kunnen worden afgedekt met een bedrag van **€4.349.795** (benodigde weerstandscapaciteit).

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages	
Percentage	Bedrag
10%	€ 1.602.600
25%	€ 2.132.316
50%	€ 2.882.914
75%	€ 3.691.230
90%	€ 4.349.795
95%	€ 4.706.977

Risicoprofiel grondbedrijf Albrandswaard

Voor het berekenen van het risicoprofiel voor het grondbedrijf is aangesloten bij het Meerjaren Perspectief Ontwikkelprojecten (MPO) 2017 - 2018. Voor het grondbedrijf wordt het risicoprofiel niet gesimuleerd, maar wordt de kans van optreden maal het effect van optreden opgenomen. Hierbij is rekening gehouden of het gewaardeerde risico binnen het resultaat van het project opgevangen kan worden. Wanneer dit niet het geval is, heeft dit een effect op het risicoprofiel.

Risicoprofiel Bouwgronden in exploitatie:

Project	MPO 2016	MPO 2017	Verschil	Op te vangen in grondexploitatie	Niet op te vangen in grondexploitatie
	Risico's (gewogen en gesaldeerd)	Risico's (gewogen en gesaldeerd)			
	A	B	C=B-A	D	E=D-B
Verliesgevend					
Centrum Ontwikkeling Poortugaal Emmastra	-75.000	-85.000	-10.000	-	-85.000
Spui	-89.000	-258.000	-169.000	-	-258.000
Portland	-	-48.000	-48.000	-	-48.000
Af te sluiten					
De smaak van Poortugaal	-6.000	-	6.000	-	-
<i>Subtotaal</i>	<i>-170.000</i>	<i>-391.000</i>	<i>-221.000</i>	<i>-</i>	<i>-391.000</i>
Winstgevend					
Polder Albrandswaard	-205.000	-200.000	5.000	105.000	-95.000
Binnenland	-534.000	-534.000	-	75.000	-459.000
Overhoeken III	-319.000	-224.000	95.000	274.000	-
<i>Subtotaal</i>	<i>-1.058.000</i>	<i>-958.000</i>	<i>100.000</i>	<i>454.000</i>	<i>-554.000</i>
Totaal	-1.228.000	-1.349.000	-121.000	454.000	-945.000

Voor het grondbedrijf Albrandswaard kunnen op basis van bovenstaande doorrekening alle risico's worden afgedekt met een totaalbedrag van **€945.000** (benodigde weerstandscapaciteit).

Risicoprofiel samenwerkingsverbanden

Risico profiel Samenwerkingsverbanden (AW)					
Project	MPO 2016	MPO 2017	Verschil	Op te vangen in grondexploitatie	Niet op te vangen in grondexploitatie
	Risico's (gewogen en gesaldeerd)	Risico's (gewogen en gesaldeerd)			
	A	B	C=B-A		
Essendael	-242.000	-242.000	-	1.901.000	-
TOTAAL	-242.000	-242.000	-	1.901.000	-

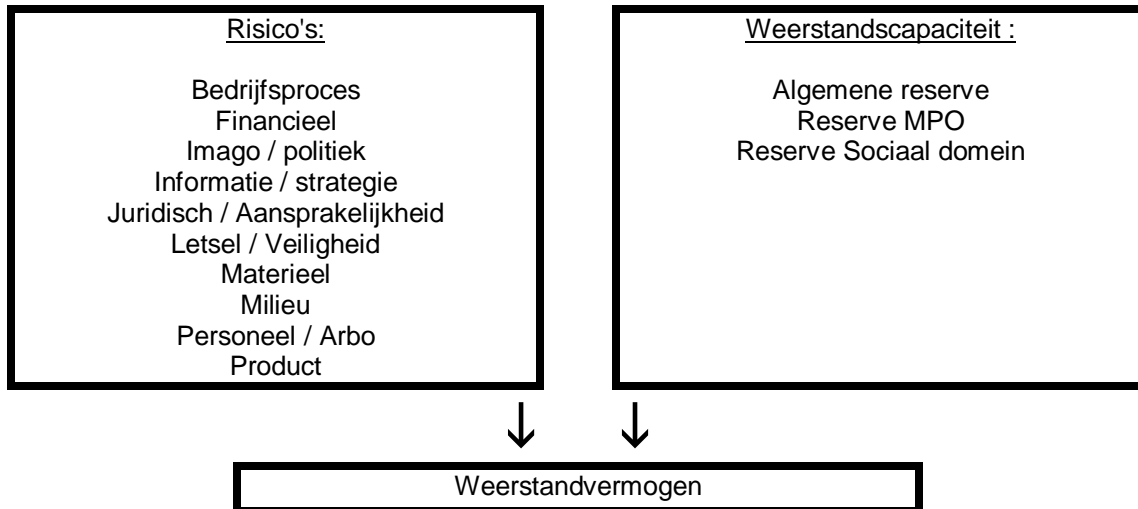
Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Albrandswaard bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

Tabel 3: Beschikbare weerstandscapaciteit per 1 januari 2018	
Weerstandsonderdelen	Huidige capaciteit
Algemene reserve	€ 8.007.000
Reserve MPO	€ 1.833.000
Reserve sociaal deelfonds	€ 1.574.600
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 11.414.600

Relatie benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€11.414.600}}{(\text{€4.349.795} + \text{€945.000})} = 2,15$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	voldoende
D	0.8-1.0	matig
E	0.6-0.8	onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

Het ratio van Albrandswaard valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen.

Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn kunnen geplaatst worden in een risicokaart. Deze kaart toont in één oogopslag de spreiding van de risico's. Er wordt een onderscheid gemaakt in het bruto en netto risico. Het bruto risico geeft de situatie weer voordat er maatregelen zijn getroffen. Het netto risico geeft het resultaat na het nemen van maatregelen.

Geld

x > €500.000
 €250.000 < x < €500.000
 €100.000 < x < €250.000
 €25.000 < x < €100.000
 x < €25.000
 Geen geldgevolgen

Bruto

		1	1		2
		3			1
1	1	1	1		
4	7	3			
1	1				
	1	1			
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

Geld

x > €500.000
 €250.000 < x < €500.000
 €100.000 < x < €250.000
 €25.000 < x < €100.000
 x < €25.000
 Geen geldgevolgen

Netto

		1	1	1	1
1	1	1	1		
1	2	1			
7	4	3			
1	1				
	1	1			
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

Kengetallen

In dit onderdeel kengetallen geven wij duiding aan onze financiële positie. U heeft al kunnen lezen dat de begroting 2018 met haar meerjarenperspectief financieel sluitend is. Maar dat zegt nog niet alles; om een goed beeld te krijgen van de financiële positie kijken wij naar de ontwikkelingen aan de hand van een aantal belangrijke financiële kengetallen. Per kengetal geven wij de trend weer en de betekenis ervan voor onze financiële positie. Is de trend bijvoorbeeld risicovol, gunstig, of is het een directe dreiging voor de financiële gezondheid van onze gemeente? Ze hebben geen functie als normeringsinstrument in het kader van het financieel toezicht. Het reëel en structureel sluitend zijn van de begroting blijft het bepalende criterium.

Omschrijving	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	74%	96%	66%	60%	63%	56%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	67%	89%	59%	54%	56%	49%
Solvabiliteitsratio	23%	22%	25%	26%	27%	28%
Grondexploitatie	21%	19%	4%	0%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	0,60%	-0,34%	0,24%	0,24%	0,87%	1,21%
Belastingcapaciteit	98%	114%	119%	121%	123%	125%

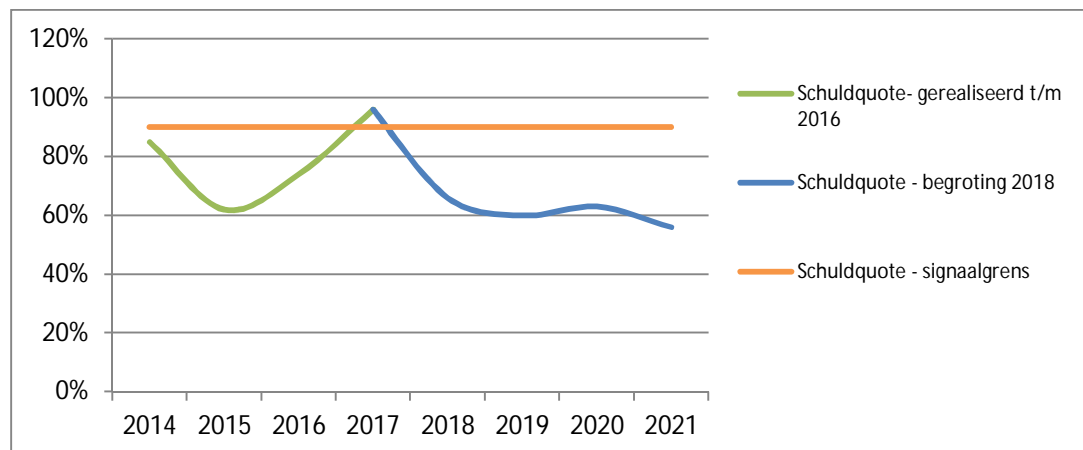
De waarden van de kengetallen zijn ingedeeld in 3 categorieën die aansluiten bij de landelijk vastgestelde signaleringswaarden (2016). Categorie A is het minst risicovol en C het meest risicovol.

<u>Signaleringsstabel:</u>	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte begroting	>0%	0%	<0%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

Betekenis per Kengetal en analyse:

Schuldquote

Een belangrijke graadmeter voor de financiële positie is de omvang van onze schuldverplichtingen in relatie tot onze opbrengsten, oftewel de schuldquote. Onderstaande grafiek illustreert deze ontwikkeling.

Bij gelijkblijvende opbrengsten leggen toenemende schulden een groter beslag op onze exploitatie; oftewel vermindert onze financiële ruimte voor uitgaven voor voorzieningen. Denk ook aan het voorbeeld van een hypotheek. Hoe meer je verdient, des te hoger de hypotheek mag zijn die je financieel kunt dragen. Het is dus belangrijk om de schuldquote te volgen, omdat daar onze schulden in verhouding worden gebracht met onze opbrengsten.

Voor de schuldquote hebben wij 90% als signaalgrens getypeerd. Het investeringsklimaat is nu te typeren als gunstig; de rentestanden en dus ook de financieringskosten zijn laag, waardoor ze weinig beslag leggen op onze financiële ruimte. Het passeren van de signaalgrens is op dit moment daarom niet direct dreigend. Het risico is dat de rentestanden in de toekomst oplopen, wat vanwege de economische groei en inflatie ook te verwachten is.

Wij zien dat in Albrandswaard de quote schommelt. Vanaf 2015 namen onze opbrengsten fors toe door hogere Rijksuitkeringen in verband met de 3 decentralisaties in het sociaal domein en het zogenoemde

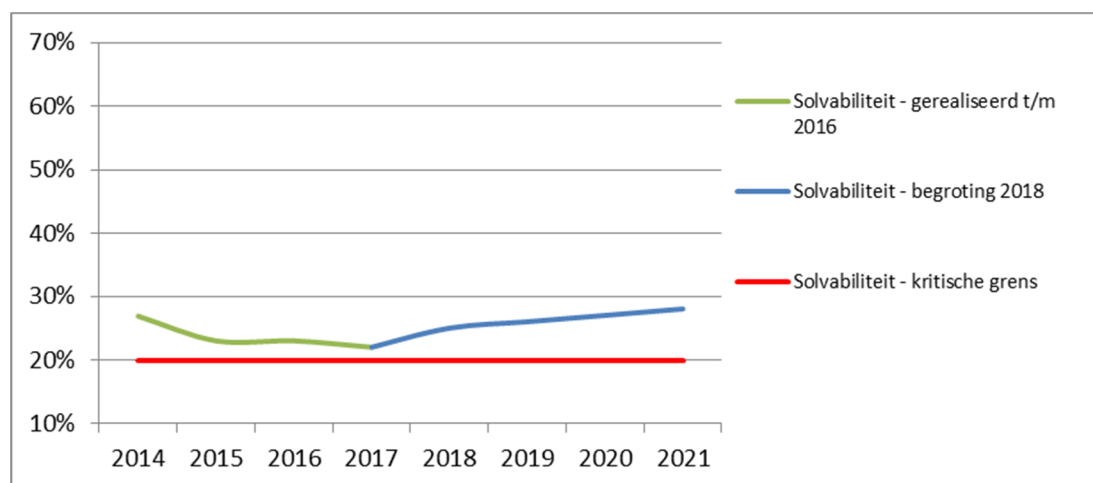
accres ('trap op en trap af' systematiek van gemeentefonds). Dit heeft een gunstig effect op de quote. Daarnaast treedt ook een nadelig effect op door de toegenomen financieringsvraag voor de grondexploitaties (financiering hogere boekwaardes), en de toename van investeringsuitgaven. Op begrotingsbasis verwachten wij een tijdelijke verslechtering van de schuldquote. Vanaf 2018 zal dit verbeteren, mits de grondopbrengsten daadwerkelijk worden gerealiseerd. Verder is een belangrijke kanttekening dat nog niet alle investeringen op de investeringslijst staan. Deze waren bij het opstellen van de begroting nog niet rijp voor besluitvorming, maar worden in de nabije toekomst waarschijnlijk wel voorgesteld. Voorbeelden zijn de financieringsvraag voor het zwembad en het mogelijk verplaatsen van het sportcomplex Rhooen. Dit zal de aflopende trend van de quote afzwakken.

Solvabiliteit

De solvabiliteit geeft aan welke gedeelte van je bezit met eigen vermogen is gefinancierd.

Stel: Een woning is bijvoorbeeld voor 80% gefinancierd bij de bank en 20% betaald met eigen spaargeld; in dit geval is de solvabiliteit 20%.

Onderstaande grafiek illustreert de ontwikkeling van dit kengetal voor onze gemeente:

Uit de grafiek blijkt een positieve trendbreuk. Voor 2017 verwachten wij nog dat we interen op ons eigen vermogen, maar vanaf 2018 lijkt deze trend te keren. Daarmee bereiden wij ons voor op tijden van financieel zwaar weer. De economie heeft immers een cyclisch karakter en financiële tegenvallers zijn niet altijd goed te voorspellen. De begroting 2018 is robuuster dan die van 2017. Dit komt omdat meer risico's zijn afgedekt waardoor meer zekerheid bestaat over de haalbaarheid van verwachte exploitatieresultaten en de groei van vermogen.

In het landelijke model dat wij in de paragraaf weerstandsvermogen toepassen, worden risico's financieel *gewogen* op kans en impact. De landelijke norm is om de kritische grens van 20% aan te houden voor het eigen vermogen. Oftewel het devies luidt: 'schiet niet onder de 20%'.

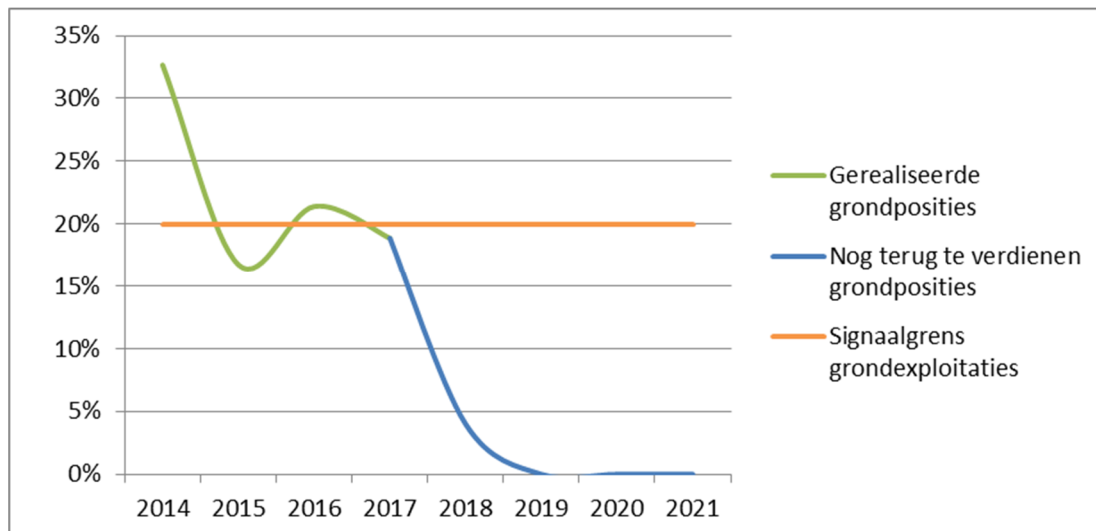
Voor een relatief kleine gemeente als Albrandswaard is het verstandig om naast de relatieve kritische grens van 20% voor het eigen vermogen, ook een absolute ondergrens te stellen voor de algemene reserve in het bijzonder. Gelet op de schaalgrootte (omzet) van Albrandswaard zijn wij namelijk kwetsbaar. Als een financieel risico zich manifesteert heeft dat grote impact op de stand van onze algemene reserve en daarbij helpt de absolute grens om in tijden van financieel 'slecht weer' goed onderbouwde afwegingen te maken tussen inhoud en financiën.

Grondexploitatie

Afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. Bij grondexploitaties volgen de inkomsten altijd pas na de uitgaven. Bijvoorbeeld voor een nieuw woningbouwproject moet de grond eerst gekocht en bouwrijp gemaakt worden voordat het weer

verkocht kan worden. De financiering voor grondaankopen en bouwrijp maken leiden normaal gesproken (tijdelijk) tot hogere schulden.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van de (financiële) waarden van onze grondposities ten opzichte van de totale opbrengsten (exclusief reservemutaties). Daarbij geldt dat hoe lager de (boek)waarden van onze grondposities (exploitaties) zijn in vergelijking met de totale opbrengsten, des te minder financiële risico's wij lopen. Als de waarden van de grondposities namelijk laag liggen hoeven de (grond)verkopten minder op te leveren om investeringen uit het verleden terug te verdienen.

In 2016 is een nieuwe grondexploitatie Portland geopend vanwege de liquidatie van de OMMIJ. Het kengetal stijgt daarom in 2016 iets en passeert de signaalgrens van 20%. Hoewel een nieuwe exploitatie altijd nieuwe financiële risico's geeft, zien we dat de verkopen wel volgens planning verlopen. Daarnaast laat het Meerjaren Programma Ontwikkelingsprojecten (MPO) ook zien dat vanaf 2020 geen grondposities gefinancierd hoeven te worden. De lopende grondexploitaties worden in de periode 2017-2019 afgewikkeld. Dat leidt tot een lagere financieringsbehoefte en daarmee tot een verbetering van de schuldenpositie.

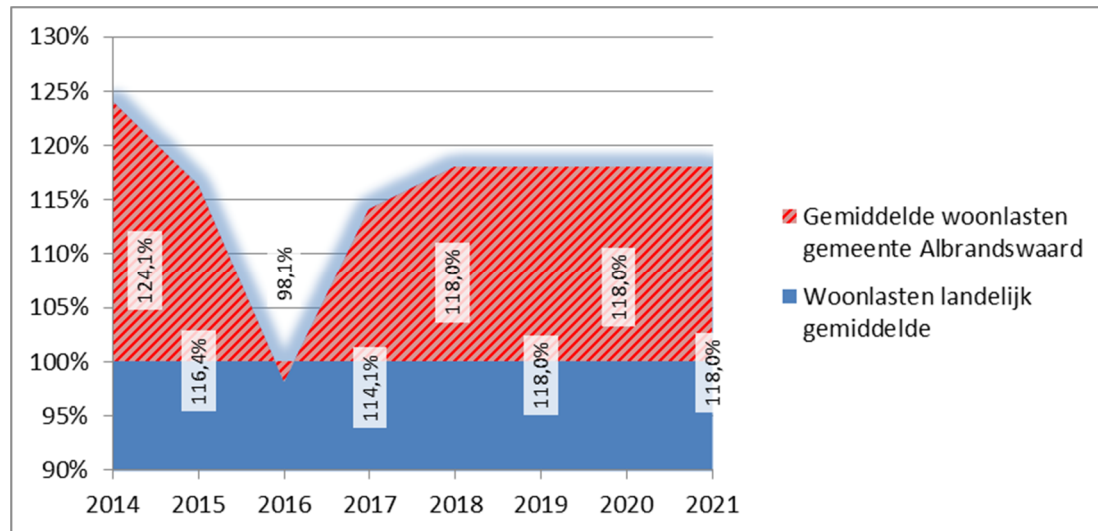
De voorbereidingen voor de realisatie van sociale woningbouw zijn in 2017 nog in volle gang (in combinatie met woningbouw in de vrije marktsector). Dit brengt voor de toekomst een nieuwe financieringsvraag met zich mee aangaande de nieuw te openen grondexploitatie(s). Als een nieuwe grondexploitatie wordt geopend betekent dat voor de volgende begroting (2019) dat de lijn in ieder geval minder snel daalt en mogelijk weer een golfbeweging geeft.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is alleen van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De signaalgrens is daarom ook 0%. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te kunnen blijven dragen en er in de toekomst opbrengststijgingen of ombuigingen nodig zijn.

Gemeentelijke belastingcapaciteit

De gemeentelijke belastingcapaciteit geeft de gemiddelde woonlasten van de Albrandswaardse inwoner weer ten opzichte van het landelijke gemiddelde. Onder woonlasten wordt hier bedoeld de rioolheffing, afvalstoffenheffing en onroerende zaakbelasting (ozb). Oftewel de gemeentelijke belastingen.

De Albrandswaardse inwoner betaalt hogere woonlasten dan de gemiddelde Nederlander¹. Dit betekent echter niet dat wij als gemeente meer financiële ruimte hebben dan 'de gemiddelde gemeente'. De rioolheffing en afvalstoffenheffing zijn namelijk financieel gesloten systemen. De baten uit deze heffingen mogen alleen besteed worden aan de bekostiging van de riolering en de reiniging. Deze kosten kunnen hoger liggen dan gemiddeld door bijvoorbeeld de aard van de grond. Om de lasten voor de inwoner te verlichten is het daarom van belang om bedrijfsmiddelen doelmatig in te zetten en/of innovatieve, kostenbesparende maatregelen te nemen.

Volgens het landelijk model staat Albrandswaard in het rood (>105%). De relatieve hoge gemeentelijke belastingen zijn, gelet op het voorzieningenniveau, nog steeds nodig om tot een sluitende begroting te kunnen komen. Een belangrijke kanttekening daarbij is dat de hondenbelasting is afgeschaft, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing structureel zijn verminderd vanaf respectievelijk 2015 en 2016 (zie de "dip" in de grafiek).

Lastenverlichting (waar mogelijk) blijft een bestuurlijk speerpunt.

Nieuwe ontwikkelingen

Wet Meldplicht datalekken & algemene verordening gegevensbescherming.

Met de invoering van deze wet zijn we ook een risico rijker dat wordt gekenmerkt door het gekoppelde sanctiebeleid rond het niet (tijdig) melden van een datalek. Het risico is gelijkgesteld aan de sanctie bij een niet of te laat gemeld data lek. De wet datalekken gaat niet alleen over data dat door hackers wordt ontfutseld. Het gaat hierbij bijvoorbeeld ook om de zorgvuldige omgang met usb-sticks, laptops, tablets of ordners. Veel maatregelen zijn te treffen in het sturen op gedrag en zorgvuldigheid. Maar ook toekomstige keuzes op het gebied van het opslaan van-, en werken met gevoelige informatie in de cloud zijn van grote invloed op de ontwikkeling van dit risico. De hoge positie van dit risico in de top 10 is een belangrijke aandachtvestiging op dit zeer actuele onderwerp. Het is belangrijk om te vermelden dat ook het BAR risico is toegenomen onder invloed van dit risico. Op het bedrijfsvoering vlak (ICT/Beveiliging) worden en zijn

¹ Voor de belastingbetaler ligt de ozb-aanslag hoog. De hoge ozb-aanslag is te verklaren doordat de Albrandswaardse woningen een hogere gemiddelde waarde hebben dan landelijk en de tarieven hoger liggen dan gemiddeld in Nederland.

diverse beheersmaatregelen doorgevoerd, rollen gedefinieerd en procedures ingericht. Medio 2018 zal namelijk ook de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van kracht zijn. De Wet bescherming persoonsgegevens (Wpb) zal dan niet langer gelden. Dit betreft Europese wet- en regelgeving toegespitst op accountability ofwel een overheid die aantoonbaar betrouwbaar omgaat met gevoelige gegevens. Hierop geldt een streng sanctiebeleid.

Conclusie over huidig risicoprofiel

In de voorgaande onderdelen is een relatie gelegd tussen het risicoprofiel van de gemeente en het benodigde weerstandsvermogen. Onze organisatie valt in klasse A (waarderingscijfer); een uitstekend weerstandsvermogen. We kunnen derhalve stellen dat de organisatie er financieel goed voor staat.

Gezien de dalende algemene reserve en nog steeds fluctuerende algemene uitkering, de verder verlaagde dividendopbrengsten, de mogelijk toekomstige druk op de uitgaven in het sociaal domein en altijd aanwezige risico's in projecten RO is het wel zeer essentieel om de komende jaren vast te blijven houden aan een structureel sluitende begroting op basis van reële ramingen.

PARAGRAAF 3 – FINANCIERING

De paragraaf financiering heeft betrekking op de treasuryfunctie. Deze ondersteunt de programma's en omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

In deze paragraaf staan de beleidsplannen met betrekking tot het liquiditeitsbeheer voor de komende jaren en in het bijzonder voor het jaar 2018. Naast enkele onderwerpen die verplicht onderdeel uitmaken van de paragraaf, wordt er ook ingegaan op een aantal ontwikkelingen die van belang zijn voor een goede uitvoering van de treasuryfunctie.

In deze paragraaf gaan wij achtereenvolgens in op:

- Wettelijke kaders en treasurystatuut
- Rentevisie en rentebeleid
- Renterisicobeheer
- Financieringsbehoefte en EMU-saldo
- Uitzettingen
- Renteomslag
- Garantstelling
- Relatiebeheer

Wettelijke kaders en treasurystatuut

De kaders voor de uitvoering van de financieringsfunctie zijn vastgelegd in het treasurystatuut en de financiële verordening. Hierbij is de Wet Financiering Decentrale Overheden (Wet FIDO) van toepassing. Deze wet schept een bindend kader voor een verantwoorde en professionele inrichting van de treasuryfunctie bij decentrale overheden. Het belangrijkste uitgangspunt daarbij is het beheersen van risico's.

In aansluiting op de nieuwe financiële verordening die in 2017 is vastgesteld, is in 2017 ook een nieuw treasurystatuut opgesteld. Het huidige statuut is in 2014 aangepast aan de nieuwe situatie waarin de treasury werkzaamheden zijn belegd binnen de BAR-organisatie. Uit de praktijk van ruim 3 jaar werken binnen de BAR-Organisatie is gebleken dat het statuut op een aantal punten moet worden aangepast om deze beter te laten aansluiten bij de bevoegdheden en mandaten zoals deze binnen de BAR-Organisatie gelden. Het nieuwe treasurystatuut zal uiterlijk in het 4e kwartaal van 2017 worden vastgesteld en ter kennisgeving aan de raad worden toegezonden.

Rentevisie en rentebeleid

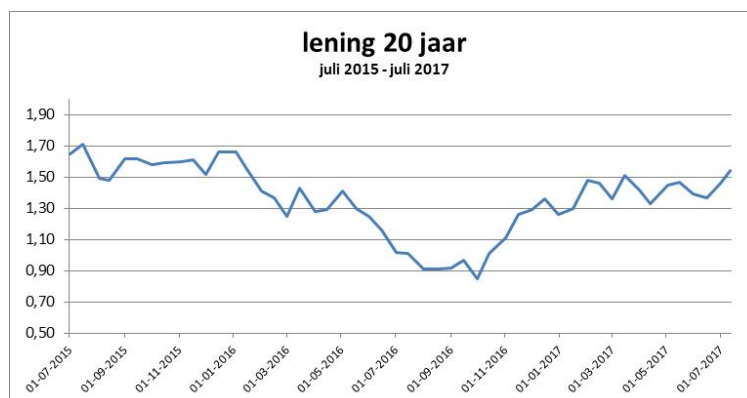
Rente speelt een belangrijke rol in de begroting. Mede gelet op de omvang van deze bedragen, is het gewenst dit onderdeel van de begroting voor uw raad inzichtelijk te maken. Daarbij gaat het zowel om factoren die invloed op de rente hebben, als het in beeld brengen van de keuzemogelijkheden die hier aanwezig zijn. Dit alles vatten wij gemakshalve samen onder de term 'rentebeleid'.

Onderscheid kan worden gemaakt tussen de zogenaamde korte rente en lange rente. We spreken van korte rente voor termijnen tot maximaal 1 jaar en van lange rente voor termijnen van 1 jaar of langer.

Renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt zijn voor de gemeente belangrijk om te kunnen sturen op financiële risico's. Als gemeente kunnen wij op de ontwikkelingen die van buiten komen, weinig tot geen invloed uitoefenen. Wel kunnen wij keuzes maken in de manier waarop wij geld aantrekken of uitzetten. De rente ontwikkelingen worden daarom nauwlettend gevolgd. Dit gebeurt door gebruik te maken van de informatiedienst van een aantal banken. Daarmee blijft de gemeente online op de hoogte van belangrijke veranderingen.

Al een aantal jaren is er sprake van lage rente standen. Ook het afgelopen jaar is hier geen verandering in gekomen. In onderstaande grafiek is het rente verloop van juli 2015 tot en met juli 2017 weergegeven voor een langlopende lening met een looptijd van 20 jaar. Nadat de rente in het laatste kwartaal van 2016 was gezakt tot onder de 1% is er in 2017 weer een stijging te zien.

De verwachting van de BNG (Bank Nederlandse Gemeenten) is dat de Europese Centrale Bank (ECB) vanwege de gematigde inflatieverwachtingen een ruim monetair beleid zal blijven voeren. De officiële tarieven van de ECB zullen in 2017 naar verwachting ongewijzigd blijven. De lange rentetarieven zullen mede onder invloed van een aantrekkende inflatie naar verwachting wat gaan oplopen.

Bij de rente voor een kasgeldlening (looptijd < 1 jaar) is al geruime tijd sprake van een negatieve rente. Hierin valt op dat deze het laatste jaar vrij stabiel is. De rente voor een kasgeldlening van 1 maand staat al sinds juli 2016 op $-0,38\%$. Komende tijd wordt hier ook nog geen forse stijging verwacht. De gemeente maakt van deze negatieve rentestand zoveel als mogelijk gebruik door bij liquiditeitstekorten een kasgeldlening af te sluiten en zo min mogelijk gebruik te maken van de kredietfaciliteit op de rekening courant.

Renterisicobeheer

In dit onderdeel wordt inzicht gegeven in de renterisico's van de gemeente. De rente-risiconorm heeft betrekking op leningen met een looptijd vanaf 1 jaar en de kasgeldlimiet op leningen met een looptijd tot maximaal 1 jaar. Deze twee normen zijn een verplicht onderdeel van deze paragraaf met als doel de budgettaire risico's als gevolg van rentestijging te beperken.

Renterisiconorm

De renterisiconorm benadrukt vooral het belang van een goede spreiding van de leningenportefeuille en van de renterisico's. De renterisiconorm houdt in dat niet meer dan 20% van het begrotingstotaal voor herfinanciering en/of renteherziening in aanmerking mag komen. Van renteherziening is sprake als in de leningsovereenkomst is bepaald dat de rente gedurende de looptijd in een bepaald jaar wordt aangepast. Herfinanciering bestaat uit het totaal aan aflossingen van langlopende leningen, want het renterisico wordt verkleind door aflossingen in de tijd te spreiden.

Het renterisico dat de gemeente in een jaar loopt, is onder andere afhankelijk van nieuw aan te trekken financiering in de komende jaren. Bij het bepalen van de renterisiconorm is in deze begroting rekening gehouden met het aantrekken van eventuele nieuwe leningen in 2018. In principe worden er lineaire

leningen afgesloten. Hierdoor zijn de aflossingen over de looptijd gespreid en is het renterisico op vaste schuld lager. Het onderstaande overzicht maakt duidelijk dat er voldoende ruimte is binnen de renterisiconorm om ook eventuele extra investeringen of uitgaven ten behoeve van de grondexploitatieprojecten met lang vreemd vermogen te financieren.

bedragen x € 1.000

Renterisico op vaste schuld	2018	2019	2020	2021
1. Netto renteherziening op vaste schuld	0	0	0	0
2. Betaalde aflossingen	3.820	3.820	3.820	3.420
3. Renterisico op vaste schuld (1 + 2)	3.820	3.820	3.820	3.420
Renterisiconorm				
4a. Begrotingstotaal 2018	55.783			
4b. Het bij het ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%			
4. Renterisiconorm	11.157			
Toets renterisiconorm				
5a. Ruimte onder renterisiconorm (4 - 3)	7.337			
5b. Overschrijding renterisiconorm (4 - 3)				

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft het renterisico op de vlottende schuld weer.

Met de kasgeldlimiet is een norm gesteld voor het maximum bedrag waarop de gemeente haar financiële bedrijfsvoering met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) mag financieren.

Wanneer in drie opeenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet wordt overschreden, moet dit gemeld worden bij de toezichthouder.

Hieronder volgt een prognose van de kasgeldlimiet over 2018. Wanneer er sprake is van een liquiditeitstekort beoordeelt de gemeente of het zinvol is om gebruik te maken van kortlopende of langlopende financiering. Gelet op de rentestanden is het op dit moment gunstig om gebruik te maken van kortlopende leningen. De ruimte van de kasgeldlimiet zal daarom zoveel mogelijk worden gebruikt.

	bedragen x 1.000 euro			
	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Vlottende schuld				
maand 1	4.000	6.000	2.000	4.000
maand 2	4.000	5.000	2.000	4.000
maand 3	4.000	3.000	2.000	4.000
Totaal vlottende schuld	12.000	14.000	6.000	12.000
Vlottende middelen (per 1e van maand)				
maand 1	500	500	500	500
maand 2	500	500	500	500
maand 3	500	500	500	500
Totaal vlottende middelen	1.500	1.500	1.500	1.500
Saldo schuld (+) of overschot (-)				
maand 1	3.500	5.500	1.500	3.500
maand 2	3.500	4.500	1.500	3.500
maand 3	3.500	2.500	1.500	3.500
Gemiddeld saldo schuld (+) of overschot (-)	3.500	4.167	1.500	3.500
Kasgeldlimiet	4.742	4.742	4.742	4.742
Ruimte onder kasgeldlimiet	1.242	575	3.242	1.242

De financieringsbehoefte en EMU-saldo

Algemeen

De liquiditeitsbehoefte wordt bepaald door diverse factoren, zoals de ontwikkeling van het investeringsniveau en –tempo, wisselende baten in de grondexploitaties en mutaties in de geldleningenportefeuille. We gaan meer structuur aanbrengen in de verwachte inkomsten en uitgaven door middel van een liquiditeitsplanning. Hierdoor komt er de komende jaren beter inzicht in de omvang van de benodigde financieringsmiddelen.

Verwachte financieringspositie voor de komende jaren

Op basis van de onderstaande berekening van de financieringsbehoefte is de verwachting dat er in 2018 geen nieuwe lening aangetrokken zal worden. Financiële consequenties van eventuele aanpassingen van de investeringsplanning en daaruit voortvloeiende wijziging van de financieringsbehoefte worden in de tussenrapportages verwerkt.

Financieringsbehoefte 2018

Omschrijving	bedrag
Totale boekwaarde investeringen	61.283.999
Begroot tekort/overschot	132.000
Totaal benodigd vermogen 31 december	61.151.999
Totaal financiering	56.375.600
Financieringsbehoefte	4.776.399

Leningenportefeuille

Bij een structureel liquiditeitstekort moet de gemeente geld lenen en sluit daarvoor een langlopende geldlening af. Voor langlopende geldleningen hanteren wij de marktrente en berekenen jaarlijks de gemiddelde rente over de langlopende leningen.

In onderstaand overzicht staan de opgenomen langlopende leningen. Hierbij is rekening gehouden met de verwachte financieringsbehoefte voor 2018. De gemiddelde rente van deze leningen per 2017 is 2,754%.

Overzicht Langlopende Leningen

bedragen x €1.000					
	01-01-2017	01-01-2018	01-01-2019	01-01-2020	01-01-2021
Stand leningen	42.166	38.345	34.525	30.704	29.030
Nieuwe lening				2.300	2.200
Reguliere aflossingen	3.820	3.820	3.820	3.820	3.420
Aflossingen nieuwe leningen				153	300

EMU-saldo

Hieronder wordt een beeld geschetst van het verwachte verloop van ons EMU-saldo over de periode van 2017 tot en met 2020. De gemeentelijke systematiek van nu investeren en afschrijven over een reeks van jaren, strookt niet met de manier waarop het EMU-saldo wordt berekend. Investeringen in een jaar worden direct ten laste gebracht van het EMU-saldo. Hierdoor ontstaat een negatief effect op het EMU saldo. Dit effect heeft geen gevolgen.

Bedragen x €1.000	2018	2019	2020	2021
Exploitatiesaldo vóór toevoeging en onttrekkingen aan reserves	415	150	250	502
Afschrijvingen t.l.v. exploitatie	2.637	2.604	2.506	2.432
Bruto dotaties aan de post voorzieningen	945	1.102	1.213	1.213
Uitgaven voorzieningen	-1.939	-2.751	-434	-524
Operationele kasstroom	2.057	1.105	3.536	3.623
Investeringen in (im)materiele activa die op de balans worden geactiveerd	-2.082	-1.231	-1.110	-1.045
Grondexploitaties	11.500	4.383	0	0
Totaal EMU-saldo	11.475	4.258	2.426	2.578

Uitzettingen

Wanneer er sprake is van een overliquiditeit zijn de mogelijkheden om dit tijdelijk renderend weg te zetten op een deposito beperkt. Dit als gevolg van de wet op het verplicht schatkistbankieren. Bij de schatkist kunnen overtollige middelen eventueel tijdelijk op deposito worden weggezet. Hier krijgen we een rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Op dit moment is deze rente 0%, bij overliquiditeit wordt er daarom geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om dit op deposito zetten.

Wanneer sprake is van overliquiditeit kan dit conform het treasury statuut gebruikt worden om tijdelijke liquiditeitstekorten binnen de BAR-organisatie op te vangen door het verstrekken van een onderlinge kasgeldlening tegen marktconforme rente.

Verstreckte leningen

In 2014 is er een lening verstrekt aan de BAR-Organisatie voor de financiering van de materiële vaste activa die betrekking hebben op de bedrijfsvoering, welke zijn overgedragen van de gemeente aan de BAR-Organisatie. Voor het bepalen van de aflossing en rente op deze lening is aansluiting gezocht bij de bedragen voor afschrijving en rente zoals deze oorspronkelijk in de begroting van de gemeente was opgenomen. Verder zullen er naar verwachting in 2018 geen leningen worden verstrekt aan derden.

bedragen x € 1.000

Naam geldnemer	%	saldo uitzettingen 1 januari 2018	mutaties in 2018	saldo uitzettingen 31 december 2018
BAR-organisatie	n.v.t.	462	-221	241
Totaal verstrekte gelden		462	-221	241

Renteomslag

Om er voor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten en de daar aan gekoppelde financieringsbehoefte inzichtelijk zijn, wordt conform het Besluit begroting en verantwoording (BBV) in de paragraaf financiering o.a. inzicht gegeven in de rentelasten, het renteresultaat en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties, en taakvelden wordt toegerekend. Door de rentekosten aan de desbetreffende programma's en taakvelden toe te rekenen met behulp van een (rente)omslag, wordt de wijze van verantwoorden van de rente in de begroting en jaarrekening geharmoniseerd.

Het BBV schrijft voor dat de gehanteerde omslagrente niet meer dan 0,5% van de werkelijke omslagrente mag afwijken. In onderstaand schema is de renteomslag voor 2018 berekend. Deze berekening zal jaarlijks plaatsvinden. Wanneer de afwijking ten opzichte van het nu geldende percentage minder is dan 0,5% (zowel positief als negatief) is het niet noodzakelijk het percentage voor de renteomslag aan te passen. Het renteresultaat kan hiermee maximaal 0,5% zijn.

Schema rentetoerekening

a. externe rentelasten over de korte en lange financiering	1.112.900	
b. externe rentebaten	<u>-19.400</u>	
Totaal door te berekenen externe rente		1.093.500
c1. rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	172.900	
c2. rente projectfinanciering	<u>0</u>	
		<u>172.900</u>
Saldo door te berekenen externe rente		920.600
d1. rente over het eigen vermogen	0	
d2. rente over voorzieningen	<u>0</u>	
		<u>0</u>
De aan taakvelden toe te rekenen rente		920.600
e. werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		<u>1.107.100</u>
f. renteresultaat op het taakveld treasury		-186.500

Boekwaarde (exclusief grex en NIEGG's) 1 januari 59.780.781

Afwijking renteomslagpercentage -0,31%

Garantstelling

In het verleden zijn regelmatig garantstellingen geweest voor leningen aan derden. Met het oog op de financiële risico's die de gemeente hierbij loopt, wordt terughoudend omgegaan met het honoreren van deze aanvragen. Alleen als het maatschappelijk belang ermee gediend is en er voldoende zekerheden gesteld worden, wordt een garantie verleend. Per 1 januari 2017 was het totaal van de directe garantstellingen € 4 miljoen. Het totaal van de garantstellingen met een achtervangfunctie via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw was € 57 miljoen.

Het risico dat de gemeente loopt bij deze garantstellingen is meegenomen in de berekening van ons weerstandvermogen.

Relatiebeheer

Met onze huisbankier, vindt periodiek overleg plaats, waarbij eventuele nieuwe ontwikkelingen worden besproken.

Verschillende banken en financiële instellingen geven regelmatig adviezen over het vastzetten van gelden en het beheer van de leningenportefeuille. In 2018 wordt opnieuw regelmatig gebruik gemaakt van de verschillende adviserende instanties om optimaal te kunnen profiteren van de beschikbare financiële instrumenten.

In het treasurystatuut staat de administratieve organisatie, interne controle en informatievoorziening uitvoerig beschreven. Handhaving hiervan en optimalisatie blijft onder de aandacht.

PARAGRAAF 4 – ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN

De gemeente beheert een grote hoeveelheid aan kapitaalgoederen waarvoor zij verantwoordelijk is. Alleen al de kapitaalgoederen verhardingen, riolering, civiele kunstwerken, groen, speelgelegenheden, openbare verlichting en watergangen vertegenwoordigen in 2018 tezamen een vervangingswaarde van ruim € 180 miljoen. Het is van belang om zorgvuldig met dit kapitaal om te gaan. De gemeente is hier verantwoordelijk voor en draagt er zorg voor dat de kapitaalgoederen op een juiste manier beheert en onderhouden worden. Hiermee wordt kapitaalvernietiging voorkomen en dragen we zorg voor de instandhouding van ons kapitaal. Daarbij wordt rekening gehouden met alle activiteiten die in deze zelfde openbare ruimte plaatsvinden, zoals wonen, werken en recreëren. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen wordt aangegeven wat de kaders zijn waar het onderhoud van deze goederen plaats vindt.

Aanwezige kapitaalgoederen

De gemeente Albrandswaard beheert binnen de openbare ruimte de volgende kapitaalgoederen:

- Verhardingen zoals wegen, straten, paden en pleinen binnen de bebouwde kom;
- Straatmeubilair;
- Openbare verlichting;
- Verkeer- en straatnaamborden;
- Gemeentelijke riolering;
- Waterbodems, beschoeiingen,
- Civiele kunstwerken;
- Openbaar groen;
- Speelvoorzieningen;
- Gemeentelijke gebouwen.

Om de kapitaalgoederen die zich in de buitenruimte bevinden goed te kunnen beheren is in oktober 2016 het Beheerplan openbare ruimte 2016 - 2020 door het college vastgesteld. Het beheerplan geeft duidelijkheid over de kosten die gemaakt moeten worden om de openbare ruimte te onderhouden binnen de wettelijke kaders en de met de gemeenteraad afgesproken beleidskaders. Uitgangspunt daarbij is dat de plannings voor vervanging en groot onderhoud zijn gebaseerd op resultaatgericht beheer. Dit houdt in dat wordt onderhouden of vervangen wat daadwerkelijk nodig is, in plaats van onderhouden of vervangen op basis van technische levensduur.

Voor de gemeentelijke riolering vormt het Gemeentelijk rioleringsplan (GRP) 2017-2020, vastgesteld in september 2016 door de gemeenteraad, de basis voor het onderhoud en de vervangingen. Binnen dit plan staat beschreven op welke locatie welk onderhoud of vervanging noodzakelijk is. Dit vormt ook de basis voor het bepalen van de rioolheffing. Als basis voor het onderhoud en beheer van de gemeentelijke gebouwen is in 2016 voor alle gebouwen een meerjarenonderhoudsplan vastgesteld. Deze plannen vormen de basis voor een goed gebouwenbeheer.

Zorg voor de openbare ruimte

Binnen het vastgestelde beheerplan zijn de beeldnormeringen van de CROW en de landelijke Standaard 2012 het uitgangspunt. Het beheerplan omvat differentiatie op basis van gebiedsindeling en selectief verhogen en verlagen van de kwaliteitsniveaus. Hierbij is kwaliteitsniveau B het uitgangspunt. De afgesproken kwaliteit wordt structureel bewaakt door de implementatie van een professioneel monitoringsplan.

In onze beheerplannen zijn projecten en onderhoudsmaatregelen opgenomen om het gewenste kwaliteitsbeeld te realiseren en te behouden. De planningen van de verschillende beheerdisciplines worden op elkaar afgestemd, zodat werkzaamheden waar mogelijk gecombineerd kunnen worden uitgevoerd. Om deze integraliteit te borgen wordt het beheerplan jaarlijks geactualiseerd en binnen de organisatie afgestemd.

De onderliggende beheerplannen en het integrale beheer heeft als doel:

- Het zorgen voor een veilige, comfortabele, leefbare en duurzame openbare ruimte voor de bewoners van Albrandswaard;
- De afgesproken kwaliteit van de openbare ruimte waarborgen door kwaliteitssturing;
- Het beleid en consequenties hiervan v.w.b. de vastgestelde kwaliteitsniveaus aan alle belanghebbenden communiceren, zodat gekozen beleid en daarmee keuzes in de dagelijkse praktijk duidelijk en uitlegbaar zijn;
- Voldoen aan wettelijke normen;
- Budgetbeheersing;
- Integrale afstemming tussen de verschillende beheeractiviteiten;
- Termijnplanning voorhanden;
- Integrale aanpak van de taakvelden om hiermee een efficiëntieslag te behalen.

De beleidskaders waarbinnen het beheer en onderhoud gevoerd wordt is o.a. opgenomen in: Beheerkwaliteitsplan 2012 (BKP), de beleidsnota's Groenbeleidsplan 2009 - 2019, Gemeentelijke Rioleringsplan (GRP) 2017 -2020, het Gemeentelijke Verkeer-, en Vervoersplan 2012, Beleidsregels oplaadvoorzieningen voor elektrische voertuigen 2016, Speelruimtebeleidsplan 2010 - 2020, Licht op Albrandswaard, beleidskader openbare verlichting 2016, Afvalbeleidsplan 2011 – 2015 en het Baggerplan 2014 – 2017. Dit beleid is vertaald in de genoemde beheerplannen en wordt zo ter uitvoering gebracht.

Wegen

De functie van het gemeentelijke wegennet is om het verkeer veilig, vlot en comfortabel te verwerken. Als wegbeheerder heeft de gemeente een zorgplicht om haar wegen te onderhouden en veilig te houden. Deze plicht is af te leiden uit de Wegenwet. Onvoldoende zorg hiervoor leidt tot klachten van gebruikers van de buitenruimte en mogelijk tot schadeclaims. Door het opstellen van het beheerplan openbare ruimte 2016 - 2020 is de financiering van het onderhoud van het totale wegennet voor de komende jaren inzichtelijk en beheersbaar gemaakt. De onderhoudstoestand van de wegen in relatie tot het beschikbare budget is hierbij onderbouwd. In 2016 is de achterstand in het onderhoud weggewerkt door uitgevoerde reconstructies en regulier onderhoud. In het beheerprogramma voor 2016 – 2020 zijn we overgegaan op regulier onderhoud en geplande reconstructies. Daarbij vindt onderhoud/reconstructie plaats indien dit vanwege de technische staat noodzakelijk is. Op deze wijze wordt gewaarborgd dat middelen ingezet worden wanneer ze nodig zijn. In het kader van de integrale aanpak wordt, waar mogelijk, rekening gehouden met optimalisaties zoals beschreven in het Gemeentelijke Verkeer- en Vervoersplan.

Kwaliteit:

In 2018 beschikt Albrandswaard over 115 hectare aan wegverharding met een vervangingswaarde van circa €66.000.000. Binnen deze discipline wordt kwaliteitsniveau A doorgevoerd in de centra gebieden, niveau B in de woonwijken en niveau C op industrieterreinen. Deze niveaus worden getoetst conform de CROW beeldnormeringen. De technische staat van de verharding op dit moment is goed. Het effect van de verlaagde kwaliteit op de industrieterreinen zal pas na meerdere jaren effect hebben. Op termijn (ca. vijf jaar) is dus wel extra onderhoud noodzakelijk.

Straatreiniging

Voor de straatreiniging is conform landelijk normen beleid vastgesteld. Voor het bepalen van de gewenste beeldkwaliteit wordt gebruik gemaakt van de landelijke beeldnormeringen van de CROW. Deze beeldnormering zijn uitgewerkt in beheer- en uitvoeringsplannen en onderhoudsbestekken. Binnen het onderdeel 'schoon houden van de openbare ruimte' valt ook de onkruidbestrijding op verhardingen. Binnen Albrandswaard wordt de laatste 4 jaar geen chemische bestrijdingsmiddelen hiervoor gebruikt.

Kwaliteit:

Een schone leefomgeving heeft in onze gemeente een hoge prioriteit. In de dorpscentra (winkelgebieden) wordt kwaliteitsniveau A als norm gehanteerd en voor het overige deel van de openbare ruimte kwaliteitsniveau B. Via onderhoudsbestekken ligt dit kwaliteitsniveau vast en wordt er via wekelijkse controle en een maandelijkse schouw op toegezien dat deze kwaliteit wordt behaald.

Openbare verlichting

Openbare verlichting speelt een belangrijke rol in de openbare ruimte. Als gemeente dragen we zorg voor een goed functionerende openbare verlichting waarmee de sociale veiligheid, de verkeersveiligheid en de leefbaarheid wordt gediend. Bij de toepassing of vervanging van openbare verlichting hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De gemeente zorgt voor verlichting op maat daar waar het volgens de Richtlijnen Openbare Verlichting 2011 noodzakelijk is of vanuit sociale veiligheid wenselijk is;
- De openbare verlichting is energiezuinig en afgestemd op de behoefte;
- Vervanging van masten/armaturen wordt zoveel mogelijk gecombineerd met geplande reconstructies en uitgevoerd in led verlichting;
- Om de elektrotechnische veiligheid van de installaties te verbeteren voorzien we niet geaarde lichtmasten van dubbel geïsoleerde aansluitkastjes of we zorgen alsnog voor aarding;
- In het buitengebied en bij randen van natuurgebieden hanteren wij het uitgangspunt: 'er wordt niet verlicht, tenzij'.

De komende 2 jaar ligt de focus op het vervangen van openbare verlichting waarvan de levensduur is verlopen. Waar mogelijk wordt hierbij overgestapt op LED verlichting. Dit vindt alleen plaats als hierbij geen kapitaalvernietiging optreedt. In het verleden heeft de gemeente al veel oude hoog energie verbruikende lampen vervangen door spaarlampen van 18 watt. Ombouw naar led van gemiddeld 13 Watt levert geen onmiddellijke forse daling van het energieverbruik en de kosten op. Om kosten te beperken en kapitaalvernietiging te vermijden is gekozen om bestaande spaarlampen pas aan het einde van hun levensduur te vervangen door ledlampen.

Kwaliteit:

In 2018 beschikt Albrandswaard over een areaal van circa 5.800 lichtmasten en 5.900 armaturen met een vervangingswaarde van circa €5.200.000. De gehele openbare verlichtingsinstallatie voor het preventieve en correctieve onderhoud is uitbesteed aan een daartoe gespecialiseerd bedrijf. Storingen die gerelateerd zijn aan de ondergrondse infrastructuur zijn voor verantwoordelijkheid van Stedin.

De verlichtingskwaliteit zelf is niet via wettelijke of bindende bepalingen geregeld. De Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde (NSVV) heeft wel richtlijnen opgesteld. De gemeente Albrandswaard volgt hierbij een tweesporen beleid ten aanzien van de te hanteren verlichtingsniveaus:

1. De openbare verlichting ten behoeve van nieuwe infrastructuur bij reconstructies binnen de bebouwde kom dient te voldoen aan de nieuwe Richtlijn Openbare Verlichting 2011 (ROVL);

2. In het buitengebied en bij randen van natuurgebieden hanteren wij het uitgangspunt: 'er wordt niet verlicht, tenzij'.

Verkeer- en straatnaamborden

Het beheerplan voor verkeer- en straatnaamborden is in 2013 geactualiseerd en inmiddels operationeel. In 2017 is een grote saneringsronde uitgevoerd om overbodige bebording te verwijderen. Met het verwijderen van de overbodige borden zijn de wegsituaties overzichtelijker en zijn er per kern 10 tot 15% minder borden in de openbare ruimte. In de komende jaren blijven we kritisch beoordelen of bebording noodzakelijk is.

Kwaliteit:

Voor verkeersmiddelen is geen landelijk afgesproken kwaliteitsnormeringssysteem ontwikkeld. Bij verkeersmiddelen (verkeers- en straatnaamborden) heeft het begrip kwaliteit betrekking op:

- Veiligheid: het juiste bord op de juiste plaats;
- Zichtbaarheid: technische normen voor reflectie.

Riolering

Riolering wordt vaak als vanzelfsprekend ervaren. Toch is de aanleg van riolering één van de belangrijkste ontwikkelingen geweest bij de verbetering van de volksgezondheid. Riolering neemt om deze reden een aparte positie in binnen het gemeentelijk takenveld. Vanwege de gemeentelijke zorgplicht wordt er ook een aparte (riool)heffing geïnd en is er een wettelijke verplichting om in het bezit te zijn van een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Deze zorgplicht heeft betrekking op inzameling en transport van afvalwater, hemelwater en grondwater.

De gemeentelijke taken op het gebied van de riolering zijn gebaseerd op de Wet Milieubeheer. Bij de uitvoering van deze wettelijke verplichting is gemeentelijke beleidsruimte aanwezig. Voldaan moet worden aan de richtlijnen van de waterkwaliteitsbeheerder (t.w. het Waterschap Hollandse Delta). Onvoldoende zorg voor het gangbaar houden van het rioolstelsel kan leiden tot slechte afvoer van hemel- en afvalwater, overlast van water op straat en schadeclaims.

Vanwege nieuwe inzichten en langere levensduur van riolering is in 2016 een vernieuwd Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) opgesteld. Het GRP geeft een actueel beeld van de benodigde onderhoudsbehoefte voor de riolering voor de komende 5 jaar en voor de lange termijn. Met deze input is een nieuwe berekening uitgevoerd om de rioolheffing voor de komende jaren te bepalen. Op basis van de hiermee verkregen informatie is in 2017 een nieuw Basisrioleringsplan (BRP) opgesteld. Deze plannen vormen samen de basis voor verdere planvorming van rioolwerkzaamheden in de komende jaren.

Kwaliteit:

In 2018 beschikt Albrandswaard over circa 127 kilometer rioolstelsel met een vervangingswaarde van circa € 60.500.000. Volgens landelijk maatstaven wordt ten aanzien van de kwaliteit van rioolstelsels niet gesproken in termen van kwaliteitsnormen zoals bij wegen, groen en straatreiniging maar van schadeklassen. Voorbeelden van deze schadeklassen zijn: scheurvorming in buizen, wortel-ingroei, verzakking en zandinloop. De onderhoudskwaliteit steunt dan ook niet zo zeer op (politiek/bestuurlijke) keuzes over intensief, gewoon of extensief onderhoud. De beslissing tot vervanging of renovatie is gebaseerd op de uitkomsten van een concrete rioolinspectie (met videocamera), waarbij de bevindingen worden uitgedrukt in genoemde schadeklassen. De levensduur van de riolering, die normaliter 50 tot 60 jaar bedraagt, en concrete klachten (bijv. over wegverzakkingen) vormen vaak de aanleiding voor het verrichten van deze inspecties. Gemiddeld genomen wordt er jaarlijks circa 13 kilometer rioolstelsel geïnspecteerd.

Groen en bomen

De bomen, beplanting en het gras in een gemeente zijn de aankleding van de openbare buitenruimte en belangrijk voor de beleving van onze buitenruimte. Als gemeente hanteren we het motto Albrandswaard: Dorpen tussen groen en stad en zijn we de groene long in een verder verstedelijkte omgeving. Het ontwikkelen, opbouwen en onderhouden van het openbaar groen is daarom een belangrijk gegeven. De uitgangspunten van groen zijn vastgelegd in het groenbeleidsplan.

Sinds 2016 wordt er stevig ingezet op een consequent boombeheer gericht op een optimale begeleiding en ontwikkeling van bomen en het uitvoeren van structurele boomveiligheidscontroles. Dit is in 2017 verder doorgevoerd door de ontwikkeling van een bomenvervangingsplan. In 2018 zal actief worden ingezet op de verdere uitvoering van dit plan.

Kwaliteit:

In 2018 beschikt Albrandswaard over circa 28 ha beplanting, 90 ha gras en 12.700 bomen met een vervangingswaarde van circa € 12.200.000. Binnen het groen wordt kwaliteitsniveau A doorgevoerd in de centra gebieden en niveau B in de woonwijken en industrieterreinen. Deze niveaus worden getoetst conform de CROW beeldnormeringen. Het gewenste en gekozen kwaliteitsbeeld is vertaald naar beeldkwaliteitsbestekken die bij aannemers zijn ondergebracht. Intensieve en professionele monitoring conform het CROW heeft geleid tot een consistente beeldkwaliteit. Het boombeheer wordt door de eigen dienst uitgevoerd. Hierbij wordt jaarlijks 1/3 van het bomenbestand gecontroleerd en in hetzelfde jaar worden de daaruit voortkomende maatregelen uitgevoerd. Op deze wijze wordt zorg gedragen voor een kwalitatief goed en veilig bomenbestand.

Waterwegen en baggeren

De gemeente en het waterschap zijn verantwoordelijk voor het onderhoud van het oppervlaktewater en voor het op diepte houden van de sloten en waterwegen in de gemeente. Het onderhoud bestaat uit het verwijderen van waterplanten en riet (dagelijks onderhoud) en baggeren (planmatig onderhoud). Bij slecht beheer en onderhoud kunnen beide ervoor zorgen dat er een slechte doorstroming en afwatering ontstaat.

Van deze werkzaamheden is baggeren het meest ingrijpend. In alle wateren in ons gebied ligt op de bodem een laag bagger: een mengeling van plantenresten en bezonken slib. De aangroei van bagger is een natuurlijk proces. Gemiddeld groeit bagger met ongeveer een centimeter per jaar. Om te voorkomen dat onze wateren steeds minder diep worden, moeten we de bagger eens in de zoveel tijd weghalen. Met het baggeren komen de sloten en waterwegen weer op de oorspronkelijke diepte. Problemen met de waterhuishouding, waterkwaliteit en te ondiep water worden daarmee opgelost.

Kwaliteit:

In 2018 beschikt Albrandswaard over circa 46 ha oppervlakte water. Baggeronderhoud wordt vooralsnog planmatig gedaan volgens het bestaande 10-jaren baggerplan van de gemeente Albrandswaard. De hieruit voortkomende werkzaamheden worden in een onderhoudsbestek verwerkt en uitgevoerd door een aannemer. Bij uitvoering van het baggeren speelt de Wet Natuurbescherming en beperking van overlast een belangrijke rol. Daarom vindt uitvoering plaats tussen 1 oktober en 15 maart. Het dagelijks onderhoud van de oevers en het verwijderen van riet en waterplanten wordt jaarlijks uitgevoerd door een aannemer volgens het bestek onderhoud watergangen. Ook hier speelt de Wet Natuurbescherming een belangrijke rol. Uitvoering van deze werkzaamheden vinden plaats vanaf 15 juli. Via toezicht zorgt de gemeente ervoor dat de juiste kwaliteit wordt behaald en voldaan wordt aan de wet- en regelgeving.

Aandachtspunt:

Van de totale oppervlakte beslaat de Koedoodplassen in Portland 23 ha. De gemeente is met Waterschap Hollandse Delta in gesprek om passende afspraken te maken over zowel het dagelijks beheer als het baggeren. Hierbij proberen we te komen tot een vastgestelde verdeelsleutel om de kosten voor dit onderhoud te delen.

In het kader van meer natuurvriendelijk en ecologisch onderhoud wordt in 2018 het huidige baggerbeleid tegen het licht gehouden. Er wordt naar gestreefd om in de toekomst meer “ecologisch” te gaan baggeren. Dit houdt in dat we minder grootschalig in 1 gebied gaan baggeren, maar meer verspreid over de hele gemeente.

Civiele kunstwerken

De civiele kunstwerken in Albrandswaard bestaan uit bruggen, trappen, geluidsschermen, vlonders en visplaatsen. Bruggen vormen hiervan het grootste aandeel. Voor het beheren en onderhouden van de bruggen is in 2016 het beheerplan geupdate. Ten aanzien van de gemiddelde onderhoudskosten en de levensduur van bruggen zijn geen landelijke normen vastgesteld. Reden hiervoor is dat dit per brug sterk afhankelijk is van de ligging, omgevingsaspecten en de toegepaste constructie.

Kwaliteit:

In 2018 beschikt Albrandswaard over 99 civiele kunstwerken met een vervangingswaarde van circa € 7.700.000. Bij het opstellen van het beheerplan en het daarin opgenomen vervangingsplan zijn de hierna genoemde aspecten afgewogen:

- Veiligheid;
- Levensduur verlengend;
- Schoonhouden;
- Esthetische aspecten.

Met de huidige objectgegevens, uitgevoerde technische inspecties en voorgaande uitgangspunten is het beheerplan tot stand gekomen. Dit geeft inzicht in de onderhoudsaanpak. Het daarin opgenomen meerjarig vervangingsplan geeft daarnaast inzicht in de vervangingen die moeten plaatsvinden.

Spelen

De gemeente heeft de wettelijke verplichting het Attractiebesluit uit te voeren en moet kunnen aantonen dat alles in het werk is gesteld de toestellen veilig te plaatsen en in stand te houden. De wettelijke verplichting voor de veiligheid van speeltoestellen is geregeld in het ‘Besluit Veiligheid van Attractie- en Speeltoestellen’. In het Attractiebesluit zijn de wettelijke bepalingen voor aansprakelijkheid en veiligheid vastgelegd. Indien er sprake is van een ongeval door een gebrek aan het speeltoestel of een onveilige ondergrond, dan is degene die het speeltoestel beheert altijd als eerste aansprakelijk.

Alle speelruimten en speeltoestellen zijn beoordeeld en afgezet tegen de demografische ontwikkelingen binnen de gemeente. Dit is verwoord in het Speelruimteplan 2010 - 2020. In 2017 heeft er een evaluatie plaatsgevonden van het speelruimteplan. Hiermee is er nieuw inzicht ontstaan in de locaties waar geïnvesteerd en waar vervangen moet worden en welke speellocaties mogelijk opgeheven kunnen worden. Hiermee voorkomen we dat er investeringen op de verkeerde plek gedaan worden. Daarnaast zal regulier beheer en onderhoud worden uitgevoerd voor alle huidige speelterreinen.

Kwaliteit:

In 2018 beschikt Albrandswaard over 141 speelplekken met 433 speeltoestellen, 47 speelprikkels en 10.000 m² veiligheidsvloeren met een vervangingswaarde van circa € 2.800.000. De gemeente dient zich te houden aan zijn wettelijke plicht voor de veiligheid van speeltoestellen dit conform het eerder genoemde

Attractiebesluit. Op basis van deze wet dient de gemeente de speeltoestellen vier keer per jaar te inspecteren en geconstateerde afwijkingen en mankementen zo snel mogelijk te verhelpen. De inspectieresultaten, reparaties en aanpassingen worden vastgelegd in een logboek. Tijdens het dagelijks onderhoud door de buitendienst wordt er op gelet dat alles schoon, heel en veilig is.

Gebouwen

In 2016 is voor alle gemeentelijke gebouwen een meerjarenonderhoudsplan (MOP) opgesteld. Op basis van deze MOP's is een financiële doorrekening gemaakt met de te verwachten onderhoudskosten en hoe deze worden gedekt.

Kwaliteit:

Ten aanzien van de kwaliteitsnorm voor gemeentelijke gebouwen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De gemeentelijke gebouwen bevinden zich op onderhoudsniveau 3.
- Het op planmatige wijze uitvoeren van regulier onderhoud met materialen van gelijkwaardige kwaliteit.

Financiën

Omschrijving	budget/krediet	opmerking
<i>Budgetten</i>		
Wegen	782.100	excl. € 737.000 kapitaallasten
Riolering	1.256.200	excl. € 869.000 kapitaallasten
Verkeersmiddelen	91.300	excl. € 92.300 kapitaallasten
Groen, waterwegen en baggeren	1.192.900	excl. € 87.100 kapitaallasten
Spelen	131.700	excl. € 32.000 kapitaallasten
Straatreiniging	254.600	
Openbare verlichting	<u>50.100</u>	
	3.758.900	
<i>Investeringen</i>		
Wegen	400.000	
Riolering	1.640.000	
Bruggen	42.600	
Beschoeiingen	115.000	
Openbare verlichting	<u>100.000</u>	
	2.297.600	

PARAGRAAF 5 – BEDRIJFSVOERING

Inleiding

De bedrijfsvoering wordt vanaf 1 januari 2014 via de GR BAR-organisatie uitgevoerd. 2018 wordt het vijfde jaar van de samenwerking tussen de gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk. Dit betekent dat de organisatie het fusieproces heeft afgerond en dat vanaf 2018 de resultaten van de samenwerking voor de volle 100% zichtbaar zijn. Relevante ontwikkelingen op dit gebied zijn in deze (wettelijk verplichte) paragraaf opgenomen. Voor details verwijzen wij naar de Begroting 2018 GR BAR-organisatie.

Personeel

Bij de start van de GR BAR-organisatie was één van de doelstellingen om te besparen op de personeelsformatie. In de afgelopen jaren is deze formatiereductie gerealiseerd door het laten vervallen van een deel van de vacatureruimte van de BAR-organisatie. Ook voor 2018 zal wederom een deel van de ruimte die ontstaat door vacatures en pensioneringen niet meer ingevuld worden. De daaruit volgende opgave voor de organisatie is de plek waar formatie vrijkomt te matchen met de plek waar de formatie ook daadwerkelijk gemist kan worden.

Het hulp van het Centrum voor Ontwikkeling en Mobiliteit is gestart met het bevorderen van interne mobiliteit. Per domein is een Strategische Personeelsplanning is opgesteld.

Uitwerking nieuwe CAO gemeenten

In de zomer van 2017 is een principeakkoord bereikt over de CAO Gemeenten. De cao heeft een looptijd van 1 mei 2017 tot en met 31 december 2018. In het akkoord staan onder andere afspraken over: Flexibiliteit en zekerheid, Duurzame inzetbaarheid, Banenafpraak en salaris ontwikkelingen.

Ziekteverzuim

De inzet die gepleegd wordt om het hoge ziekteverzuim percentage te verlagen begint tot resultaten te leiden. In 2017 beweegt het ziekteverzuim % zich rond de norm. We blijven ook in 2018 investeren in verzuimpreventie en het stimuleren van de vitaliteit van de medewerkers.

Concern Control

Het "in control" zijn betekent dat er grip is op de organisatie, zodat men in staat is goed te kunnen (bij)sturen, niet voor verrassingen komt te staan en gestelde doelen op efficiënte wijze worden behaald. De systematiek van controle op basis van risico's en key-controls is inmiddels onderdeel van het reguliere proces. Daarnaast vindt er onderzoek plaats naar doelmatigheid en doeltreffendheid op basis van het onderzoeksplan en ad hoc op verzoek van directie of bestuur.

Concernvisie: Verder met de BAR-Organisatie

Wij zijn de nabije overheid voor wie de inwoner centraal staat.

Uit onze identiteit volgt dat wij gedreven zijn door maatschappelijke opgaven.

Wij werken hieraan op een persoonlijke, betrokken, betrouwbare en moderne manier.

Wij leveren excellente dienstverlening tegen acceptabele kosten met een kwalitatief deskundige en robuuste organisatie.

Bedrijfvoeringsprioriteiten BAR-organisatie 2017-2018

1. Dienstverleningsindicatoren/prestatieafspraken herijkte BAR-doelstellingen
2. Management development
3. Strategische personeelsplanning
4. Ontwikkeling medewerkers (BAR-academie)
  - Burgersensitiviteit
  - Bestuurlijke sensitiviteit
  - Strategisch vermogen
  - Adviesvaardigheden
  - Helder schrijven
5. Informatie gedreven organisatie
  - Informatieveiligheid
  - Makkelijk Digitaal/Zaakgericht werken

In het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten zijn 5 verplichte beleidsindicatoren ingevoerd die betrekking hebben op de bedrijfsvoering. Deze indicatoren zijn te vinden in de begroting 2018 van de BAR-organisatie.

PARAGRAAF 6 – VERBONDEN PARTIJEN

Algemeen

In deze paragraaf wordt eerst de gemeentelijke visie op verbonden partijen beschreven. Vervolgens wordt per verbonden partij specifieke informatie aangegeven. De verbonden partijen zijn daarbij gerangschikt naar de soorten:

- gemeentelijke regelingen;
- vennootschappen en coöperaties;
- stichtingen en verenigingen
- overige verbonden partijen.

Visie verbonden partijen

De gemeente Albrandswaard heeft een nota verbonden partijen vastgesteld voor de periode 2016 – 2020. De nota sluit aan bij de Wet gemeenschappelijke regelingen die per 1 januari 2015 van kracht is en tot doel heeft de democratische legitimatie te versterken en heeft als doel een methodiek te ontwikkelen waarmee de bestaande verbonden partijen kunnen worden beoordeeld en aangestuurd. Als de uitvoering van een publieke taak aan een verbonden partij is overgedragen, is het onvermijdelijk dat directe sturing door de gemeente minder wordt. Dit omdat de verbonden partij gezamenlijk wordt aangestuurd. De invloed van het gemeentebestuur op een verbonden partij is het grootst als de inzet zich richt op de voorkant van de processen van de verbonden partij. Om de invloed van de gemeente op verbonden partijen te optimaliseren is hiervoor in de nota een methodiek opgenomen. Deze methodiek die kan worden ingezet om de invloed passend te laten zijn bij de situatie bestaat uit: het proces van positiebepaling, een governance-scan, bepalen van een sturingsscenario (een positie van chauffeur, rijder of achterbank) en het daarbij passende instrumentarium. Voor de verbonden partijen waar deze positionering al heeft plaatsgevonden staat dat bij het sturingsscenario vermeld. In het najaar van 2017 zullen de sturingsscenario's worden vastgesteld voor de verbonden partijen waarbij dat nog niet is gebeurd. Deze vaststelling gebeurt twee keer per raadsperiode, tenzij bijstelling van het sturingsscenario tussentijds noodzakelijk is.

Veiligheidsregio Rotterdam Rijnmond (VRR)		Vestigingsplaats Rotterdam		Gemeenschappelijke regeling	
Deelnemende partijen		15 gemeenten uit het Rijnmond gebied.			
Stemverhouding: 5%					
Openbaar belang					
(Brand)veiligheid, vervoer van zieken en ongeval slachtoffers, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing met inbegrip van de multidisciplinaire samenwerking en de Gemeenschappelijke meldkamer. De vorming van veiligheidsregio's heeft als doelstelling de versterking van de bestuurlijke aansturing van de rampenbestrijding en crisisbeheersing op regionaal en nationaal niveau en de versterking van de geneeskundige hulpverlening en het regionale beheer van de brandweer.					
Bestuurlijk belang					
Burgemeester is lid van Dagelijks bestuur en Algemeen bestuur. Bij het nemen van besluiten door het algemeen bestuur brengen de leden voor de gemeente die zij vertegenwoordigen ieder één stem uit, met uitzondering van de leden die een gemeente vertegenwoordigen met een inwonertal boven 50.000. Zij brengen voor elk volgend 50.000-tal, of gedeelte daarvan, één stem meer uit tot een maximum van elf stemmen per gemeente.					
Actuele ontwikkelingen					
-					
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente		
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	0	
Eigen vermogen	9.114.000	9.114.000	Leningen/garantstellingen	0	
Vreemd vermogen	69.124.000	69.124.000	Bijdrage gemeente 2018	1.063.800	
Resultaat 2018	0				
Risico's					
Fiscale regeling een risico (BTW en VPB), lagere baten als gevolg van wegvallen OMS baten 1,2 miljoen. niet voldoen aan zorgnorm door ambulancedienst, voldoende gekwalificeerd personeel, samenvoeging meldkamers.					
Sturingsscenario: rijder					

Gemeenschappelijke regeling DCMR Milieudienst Rijnmond (DCMR)		Vestigingsplaats Schiedam		Gemeenschappelijke regeling	
Deelnemende partijen		15 Rijnmondgemeenten en de provincie Zuid-Holland			
Stemverhouding: 1.8%					
Openbaar belang					
Advisering en ondersteuning van gemeentelijke milieutaken. De DCMR heeft een algemene adviestaak met betrekking tot milieu, adviseert ten aanzien van vergunningverlening en handhaving in het kader van de wettelijke taken als gevolg van de Wet Milieubeheer en ondersteunt de gemeente t.a.v. de uitvoering van het Besluit Bodemkwaliteit.					
Bestuurlijk belang					
1 lid Algemeen Bestuur					
Actuele ontwikkelingen					
De invoering van de Omgevingswet vraagt de aandacht. Samen met alle participanten bereidt DCMR zich voor op de naderende wetwijziging, o.a. door inzicht te krijgen in de (milieu)kwaliteit van het gebied op basis van toegankelijke data. Daarnaast blijft DCMR ook in 2018 werken aan verbetering van de werkprocessen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving.					
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente		
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	0	
Eigen vermogen	3.923.000	2.833.000	Leningen/garantstellingen	0	
Vreemd vermogen	7.900.000	7.400.000	Bijdrage gemeente 2018	313.000	
Resultaat 2018	0				
Risico's					

Risico's in de sturing en beheersing van de organisatie in het kader van opdrachtverstrekking. Risico's in het kader van de implementatie van de nieuwe organisatiestructuur en risico's in het kader van opdrachtverstrekking van niet-participanten.
Sturingsscenario: n.t.b.

Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffing en Waardebepaling (SVHW)	Vestigingsplaats Klaaswaal	Gemeenschappelijke regeling		
Deelnemende partijen	20 gemeenten, waterschap Hollandse Delta en de Regionale Afvalstoffen Dienst Hoeksche Waard.			
Stemverhouding: 3,3%				
Openbaar belang				
Het SVHW houdt zich bezig met de heffing en invordering van gemeentelijke belastingen en de waardebeoordeling, in het kader van de wet WOZ.				
Bestuurlijk belang				
Bevoegdheden van het College m.b.t. heffing en invordering belastingen, WOZ is overgedragen aan de VP. Het Algemeen Bestuur is het hoogste bestuursorgaan van het SVHW. De gemeente is vertegenwoordigd in de Ambtelijke Commissie: 1 lid (accounthouder VP) en het Algemeen Bestuur: 1 lid (portefeuillehouder Financiën).				
Actuele ontwikkelingen				
Digitale Agenda 2020: Digitale selfservice waar het kan, persoonlijk waar het moet. Verdere koppelingen met de landelijke voorzieningen: Gelet op de ervaringen vanuit 2015 en 2016 kan SVHW niet uitsluiten, dat de landelijke trajecten niet geheel volgens planning verlopen en dat er software problemen optreden bij de noodzakelijke systeemaanpassingen. Waarderingskamer: De verschillende controles, taken en activiteiten nemen toe. Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming: Per 25 mei 2018 geldt de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming. Deze vervangt de Wet beveiliging persoonsgegevens en voorziet in een versterking en uitbreiding van de privacy rechten en meer verantwoordelijkheden voor organisaties, die privacy gevoelige informatie verwerken. Informatiebeveiliging: SVHW is voor de uitvoering van zijn taken zeer afhankelijk van betrouwbare en veilige informatiesystemen.				
Financiële positie - Verbonden partij		Financieel belang - gemeente		
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	0
Eigen vermogen	690.000	690.000	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	5.375.000	5.652.000	Bijdrage gemeente 2018	168.000
Resultaat 2018	0			
Risico's				
Het uitreden van deelnemers, regelgeving en het niet kunnen voldoen aan de landelijke kwaliteitseisen, overtreding van de Wet Datalek.				
Sturingsscenario: n.t.b.				

Gemeenschappelijke regeling voor het natuur- en recreatiegebied IJsselmonde (NRIJ)	Vestigingsplaats Schiedam	Gemeenschappelijke regeling
Deelnemende partijen	Albrandswaard, Barendrecht, Ridderkerk, Zwijndrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Rotterdam. Deelname tot 31 december 2017 op basis van raadsbesluit. Mogelijk volgt voortzetting van deelname na nieuwe besluitvorming.	
Stemverhouding: 20%		
Openbaar belang		
Ontwikkelen en in stand houden van intergemeentelijke buitenstedelijke recreatie en bescherming van natuur en landschap op IJsselmonde.		
Bestuurlijk belang		
1 lid Dagelijks Bestuur (M. Goedknecht) en 2 leden Algemeen Bestuur (M. Goedknecht en een raadslid)		
Actuele ontwikkelingen		

De transitie van het natuur- en recreatieschap IJsselmonde is in 2017 nog niet volledig uitgekristalliseerd. In 2017 hebben de deelnemende gemeenten overeenstemming bereikt over de uittreedvoorwaarden per 1 januari 2018 voor de provincie en voor de gemeente Rotterdam. Daarmee zijn de belangrijkste geldelijke bijdragen voorlopig voor een periode van 8 jaar voor een groot deel gegarandeerd. Dit biedt de resterende 5 IJsselmonde gemeenten (Barendrecht, Albrandswaard, Ridderkerk, Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht) de gelegenheid eind 2017/begin 2018 met elkaar de toekomstambitie ten aanzien van het NRIJ verder te verkennen. Albrandswaard kiest er uitdrukkelijk voor geen onomkeerbare nieuwe besluiten over deelname aan het NRIJ te nemen, voordat de uitkomst van de verkenning duidelijk is.

Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	
Eigen vermogen	2.697.000	2.678.000	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	2.329.000	2.189.000	Bijdrage gemeente 2018	174.144
Resultaat 2018	0			

Risico's
Financiële risico's spelen pas op de langere termijn (na 2025 i.v.m. onzekerheid van bijdragen van de provincie en de gemeente Rotterdam), tenzij het NRIJ door uittredende deelnemers op korte termijn in liquidatie terecht komt met voornamelijk onbekende (financiële) gevolgen.

Sturingsscenario: n.t.b.

Gemeenschappelijke regeling voor het Koepelschap Buitenstedelijk Groen		Vestigingsplaats Schiedam	Gemeenschappelijke regeling	
Deelnemende partijen	Geen deelnemers i.v.m. opheffing van het koepelschap per 1 januari 2018.			
Stemverhouding:	n.v.t.			
Openbaar belang				
De opheffing van het Koepelschap is per 1 januari 2018 definitief afgewikkeld. De deelnemende gemeenten leveren vanaf 1 januari 2018 de bijdragen rechtstreeks aan de natuur- en recreatieschappen waaraan men deelneemt. Het totaal van de deelnemersbijdrage blijft gelijk.				
Bestuurlijk belang				
n.v.t.				
Actuele ontwikkelingen				
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	n.v.t.
Eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.	Leningen/garantstellingen	n.v.t.
Vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.	Bijdrage gemeente 2018	0
Resultaat 2018	n.v.t.			
Risico's				
n.v.t.				
Sturingsscenario: n.v.t.				

Landschapstafel IJsselmonde		Vestigingsplaats Rotterdam	Bestuursovereenkomst	
Deelnemende partijen	Gemeenten Barendrecht, Albrandswaard, Ridderkerk, Hendrik-Ido-Ambacht, Zwijndrecht en Rotterdam.			
Stemverhouding:	Alleen besluiten op basis van unanimiteit			
Openbaar belang				
1. Komen tot afstemming van beleid, uitvoering en monitoring ten aanzien van de groen- en recreatiegebieden op IJsselmonde ten einde de kwaliteit van het landschap in stand te houden c.q. te verbeteren;				
2. Samen werken aan het Uitvoeringsprogramma 'Groen IJsselmonde' om een stimulans te geven aan en te komen tot een recreatief aantrekkelijk, toegankelijk en bruikbaar groen landschap, waardoor ook kan				

worden bijgedragen aan de economische ontwikkeling van IJsselmonde;
3. Inzetten op afstemming van het beheer van de groen- en recreatiegebieden op IJsselmonde, het stellen van kaders voor het beheer en streven naar een verbetering van de efficiëntie in beheer in overleg met de terreinbeherende instanties.

Bestuurlijk belang

1 collegelid in bestuur

Actuele ontwikkelingen

Albrandswaard heeft in 2016 een samenwerkingsovereenkomst getekend ten behoeve van de Landschapstafel. Deze overeenkomst loopt voorlopig tot eind 2018. De Landschapstafel bundelt de voormalige bestuurlijke overleggen Deltapoort, GROM (Groen, Ruimtelijke Ordening en Milieu) en Blauwe Verbinding. Voor het aflopen van de bestuursovereenkomst moeten in onderlinge relatie zowel de toekomst van het NRIJ als de toekomst van de Landschapstafel worden bepaald, waarbij bestuurlijke en uitvoeringstechnische dubbelingen tegengegaan moeten worden.

Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2018	31-12-2018		
			Aandelenkapitaal	0
Eigen vermogen	0	0	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	0	0	Bijdrage gemeente 2018	22.600
Resultaat 2018	0			

Risico's

-

Sturingsscenario: n.t.b.

Gemeenschappelijke regeling Gemeentelijke Gezondheidsdienst Rotterdam-Rijnmond (GGD Rotterdam-Rijnmond)	Vestigingsplaats Rotterdam	Gemeenschappelijke regeling		
Deelnemende partijen	15 gemeenten			
Stemverhouding:	6,7%			
Openbaar belang	Gezamenlijke uitvoering wettelijke verplichtingen van gemeenten in het kader van de Wet Publieke Gezondheid. De doelstelling: Een evenwichtig productenaanbod zoveel mogelijk gericht op lokale problematiek. In zijn algemeenheid het verbeteren van de volksgezondheid van de bevolking.			
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft bestuurlijke inbreng als lid van het Algemeen Bestuur.			
Actuele ontwikkelingen	Geen tenzij er een calamiteit optreedt.			
Financiële positie - Verbonden partij				
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	0
Eigen vermogen	0	0	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	0	0	Bijdrage gemeente 2018	156.800
Resultaat 2017	0			
Risico's	De GGD-RR is onderdeel van de organisatie van de gemeente Rotterdam. Deze gemeente is dan ook volledig risicodragend van de GGD.			
Sturingsscenario:	bijrijder			

Gemeenschappelijke regeling Jeugdhulp Rijnmond	Vestigingsplaats Rotterdam	Gemeenschappelijke regeling
Deelnemende partijen	Gemeenten: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland,	

		Maassluis, Nissewaard, Ridderkerk, Schiedam, Vlaardingen, Westvoorne en Rotterdam.		
Stemverhouding: 3%				
Openbaar belang				
Doel: - Het beschikbaar houden van specialistische zorg en van 7/24 crisisopvang; - Het realiseren van schaalvoordelen; - Het delen van kennis en expertise. De GR heeft tot taak de gemeenschappelijke inkoop van jeugdhulp zodanig vorm te geven dat lokale ambities kunnen worden gerealiseerd. De visie en doelen van de GR zijn daarmee een optelsom van de beleidsvoornemens van de deelnemende gemeenten.				
Bestuurlijk belang				
De gemeente heeft bestuurlijke inbreng als lid van het Algemeen Bestuur.				
Actuele ontwikkelingen				
In 2018 gaan we werken met een nieuw inkoop- en hulpverleningsmodel. Het gaat om een resultaatgerichte bekostiging waarbij de hulpverlening wordt opgebouwd via resultaatgebieden en ondersteuningselementen.				
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2016	31-12-2016	Aandelenkapitaal	0
Eigen vermogen	1.003.960	3.648.144	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	34.930.259	32.808.137	Bijdrage gemeente 2018	2.198.100
Resultaat 2018	0			
Risico's				
- toenemende vraag naar specialistische zorg en daarmee gepaarde kosten; - privacy – weglekken van vertrouwelijke informatie; - implementatierisico's van nieuwe inkoopmodel (bedrijfsvoering/organisatie nog onvoldoende aangesloten op nieuwe manier van inkopen).				
Sturingsscenario: n.t.b.				

Gemeenschappelijk regeling Metropoolregio Rotterdam Den Haag 2014		Vestigingsplaats Den Haag	Gemeenschappelijke regeling	
Deelnemende partijen	23 gemeenten in Rotterdam Rijnmond en Haaglanden			
Stemverhouding: 4 %				
Openbaar belang				
Samenwerking in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) op het gebied van verkeer en vervoer en het verbeteren van het economisch vestigingsklimaat. De metropoolregio Rotterdam Den Haag moet leiden tot het verbeteren van het economisch vestigingsklimaat en van de bereikbaarheid van de regio.				
Bestuurlijk belang				
De gemeente is via de burgemeester vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur en in het algemeen bestuur van de Metropoolregio. Daarnaast is de portefeuillehouder Verkeer lid van de bestuurscommissie Vervoersautoriteit en de portefeuillehouder Economie is lid van de bestuurscommissie Economisch Vestigingsklimaat.				
Actuele ontwikkelingen				
Realisatie regionaal investeringsprogramma, strategische bereikbaarheidsagenda.				
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	0
Eigen vermogen	4.360.332	9.319.158	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	598.925.006	685.481.085	Bijdrage gemeente 2018	63.000
Resultaat 2018	4.958.826			
Risico's				
Overbesteding: investering leidt niet tot de beoogde lange termijnbesparing, vermindering Rijkssubsidie, tegenvallende exploitatieresultaten, gemeentes die uitstappen, ruzie met provincie, vastlopende				

bureaucratie, geen resultaten boeken voor economie vanwege achterblijvend resultaat lobby/investeringsagenda.

Sturingsscenario: chauffeur

Gemeenschappelijke regeling BAR Organisatie		Vestigingsplaats Barendrecht		Gemeenschappelijke regeling	
Deelnemende partijen		Gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk			
Stemverhouding: 33%					
Openbaar belang					
Doel van de regeling is het bewerkstelligen van een kwalitatief hoogwaardige en een doelmatige uitvoering door het openbaar lichaam van de door de deelnemende gemeenten opgedragen taken.					
<ul style="list-style-type: none"> • In samenwerking ten behoeve van de drie gemeenten het werkgeverschap en de inkoopfunctie uit te voeren; • Het doel van de samenwerking is om door het samenvoegen van grote delen van de ambtelijke organisaties de burgers van de drie gemeenten kwalitatief hoogstaande dienstverlening te bieden. • Er wordt invulling gegeven op de zeven inhoudelijk verbindende thema's van de drie gemeenten. Deze thema's zijn: Duurzaamheid, Veiligheid, Economie, Maatschappij, Voorzieningen, Ruimte en Mobiliteit. 					
Bestuurlijk belang					
Het Algemeen Bestuur is het hoogste bestuursorgaan van de BAR-organisatie en bestaat uit de drie colleges van de 3 BAR-gemeenten (Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk). Dit bestuur vergadert vier keer per jaar. Het Dagelijks bestuur bestaat uit zes leden (van het algemeen bestuur), twee van elke deelnemende gemeente, te weten één wethouder en de burgemeester, de voorzitter meegerekend.					
Actuele ontwikkelingen					
-					
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente		
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	0	
Eigen vermogen	0	0	Leningen/garantstellingen	0	
Vreemd vermogen	7.699.600	0	Bijdrage gemeente 2018	12.765.500	
Resultaat 2018	0				
Risico's					
Sturingsscenario: n.t.b.					

Eneco Groep en Steding Groep (vm Eneco)		Naamloze vennootschap			
Deelnemende partijen		53 gemeenten			
Stemverhouding: 0,42%					
Openbaar belang					
Eneco Groep (Energiebedrijf) is een internationaal energieservicebedrijf dat energie en aanvullende diensten verkoopt met focus op duurzaamheid en innovatie. Stedin Groep (Netwerkbedrijf) draagt zorg voor de gas- en elektriciteitsnetten binnen haar voorzieningsgebied.					
Onze gemeente neemt deel in het aandelenkapitaal van beide bedrijven omdat deze maatschappelijk nut hebben. Daarnaast zorgen ze voor financiële opbrengsten (dividend). Wegens de splitsing per 31 januari 2017 zijn de openbare - en financiële belangen in de Eneco Groep onderwerp van discussie en is de vraag aan de orde of onze gemeente nog aandeelhouder in dit bedrijf dient te blijven (zie verder bij actuele ontwikkelingen).					
Bestuurlijk belang					
Vertegenwoordiging in de algemene vergadering van aandeelhouders via wethouder Financiën.					
Actuele ontwikkelingen					
Nu de splitsing van Eneco in twee onafhankelijke bedrijven een feit is komt er nog in 2017 de mogelijkheid voor onze gemeente om de aandelen in Eneco Groep (Energiebedrijf) af te bouwen of te behouden. Dit zal					

in een gezamenlijk proces worden opgepakt met een actieve rol van de Aandeelhouderscommissie ondersteund door externe adviseurs. Zorgvuldige afstemming met andere aandeelhouders en de belangen van het bedrijf en andere stakeholders zijn hierbij belangrijke randvoorwaarden. Nog in 2017 zal onze gemeente een principebesluit moeten nemen over afbouwen dan wel behouden van aandelen Eneco Groep. De winst/dividendverwachting vanaf 2017 is door deze ontwikkeling nog onbekend. Vooruitlopend hierop wordt de structurele dividendopbrengst in onze begroting alvast verlaagd met € 50.000 in 2018 oplopend naar structureel € 300.000 vanaf 2020.

Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2016	31-12-2016	Aandelenkapitaal	607.158
Eigen vermogen	4.845.000.000	4.806.000.000	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	5.056.000.000	5.006.000.000	Bijdrage gemeente 2018	0
Resultaat 2017	Nog onbekend			

Risico's

Stedin Groep kent een laag risicoprofiel vanwege haar gereguleerde activiteiten. Het rendement van Stedin staat de laatste jaren echter wel onder druk vanwege tariefregulering (lees: verlaging tarieven) door toedoen van de Autoriteit Consument & Markt.

Eneco Groep heeft een hoger risicoprofiel omdat haar activiteiten gericht zijn op productie en levering in een concurrerende internationale markt met veel externe factoren.

Sturingsscenario: bijrijder

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides (water)		Besloten vennootschap
---	--	-----------------------

Deelnemende partijen Gemeenten (21 stuks in Zuid-Holland Zuid) en Provincies

Stemverhouding: 0,5%

Openbaar belang

Evides draagt zorg voor de watervoorziening binnen het voorzieningsgebied. Levering drinkwater aan 2,5 miljoen klanten en het bedrijfsleven in Zeeland, het zuidwesten van Zuid-Holland en de Brabantse Wal. Daarnaast biedt Evides industriewaterdiensten op maat aan grote industriële klanten in onder meer Nederland, België en Duitsland. Onze gemeente neemt deel in het aandelenkapitaal van Evides (50% van de aandelen bij 21 gemeenten) omdat deze nut heeft voor de inwoners van onze gemeente en dus niet uit een oogpunt van geldbelegging.

Bestuurlijk belang

Vertegenwoordiging in de Algemene vergadering van Aandeelhouders via wethouder Financiën.

Actuele ontwikkelingen

Door onzekerheid over de jaarlijkse uitvoering van investeringen alsmede de economische ontwikkelingen, is de hoogte van de jaarlijkse dividenduitkeringen binnen Evides onzeker. Voor het komende jaar wordt een lager dividend verwacht (inclusief egalisering via een schommelfonds), voor de jaren erna geldt weer een oplopende tendens.

Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2016	31-12-2016	Aandelenkapitaal	901.525
Eigen vermogen	246.362.140	248.593.702	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	1.276.834	503	Bijdrage gemeente 2018	0
Resultaat 2016	22.659.180			

Risico's

Drinkwater en de tarieven worden steeds meer gereguleerd. Met name de Autoriteit Consument & Markt (ACM) heeft een grote invloed op de tariefstelling en daarmee ook op de resultaten.

Sturingsscenario: bijrijder

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	Vestigingsplaats Den Haag	Naamloze vennootschap
---------------------------------------	---------------------------	-----------------------

Deelnemende partijen 401 gemeenten

Stemverhouding: 0,006 %

Openbaar belang

BNG is de bank van en voor overheden en voor instellingen met een maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Ze verstrekt krediet tegen lage tarieven aan of onder garantie van Nederlandse overheden. De klanten zijn overwegend overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en openbaar nut. Onze gemeente neemt deel in het aandelenkapitaal van de BNG vanwege dit maatschappelijke belang en dus niet primair uit een oogpunt van geldbelegging.

Bestuurlijk belang
Vertegenwoordiging in de Algemene vergadering van Aandeelhouders via wethouder Financiën.

Actuele ontwikkelingen
Gezien de aanhoudende economische onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de toekomstige winstverwachtingen.

Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2016	31-12-2016	Aandelenkapitaal (3.510 aandelen/0,006% van totaal = balanswaarde)	10.752
Eigen vermogen	4.163.000.000	4.486.000.000	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	145.317.000.000	149.483.000.000	Bijdrage gemeente 2018	0
Resultaat 2016	369.000.000			

Risico's
Verlaging van het dividend als gevolg van ontwikkelingen op de kapitaalmarkt (lage rentestand).

Sturingsscenario: achterbank

N.V. BAR-Afvalbeheer	Vestigingsplaats Rhooon	Naamloze vennootschap	
Deelnemende partijen	De gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk		
Stemverhouding: 33%			
Openbaar belang	Inzameling van de huishoudelijke afvalstoffen.		
Bestuurlijk belang	Collegelid als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (wethouder J. de Leeuwe).		
Actuele ontwikkelingen	Geen		
Financiële positie - Verbonden partij		Financieel belang - gemeente	
	01-01-2016	31-12-2016	Aandelenkapitaal
Eigen vermogen	300.000	300.000	Leningen/garantstellingen
Vreemd vermogen	0	0	Bijdrage gemeente 2018
Resultaat 2016	0		1.254.000

Risico's
Relatief beperkt. Eigendom van afval en dus risico op extra verwerkingskosten is bij gemeente gebleven. NV vooral bedrijfsvoeringsaangelegenheden.

Sturingsscenario: n.t.b.

Essendael Beheer BV		Besloten vennootschap
Deelnemende partijen	gemeente Albrandswaard en BPD BV	
Stemverhouding: 50%		
Openbaar belang	Essendael Beheer BV fungeert als beherend vennoot in GEM Essendael CV.	
Bestuurlijk belang	Wethouders M. Goedknegt en M. van Leeuwen zijn lid van de raad van commissarissen.	
Actuele ontwikkelingen	Momenteel wordt gewerkt aan de uitwerking van een nieuw stedenbouwkundig plan met bijhorende	

financiële onderligger. In het najaar van 2017 zal dit plan worden goedgekeurd. Momenteel wordt gewerkt aan het definitief maken van de jaarrekeningen 2015 en 2016. Voor de afronding van deze totale locatie is momenteel duidelijk merkbaar dat de markt aantrekt en leidt tot meer verkopen. De verwachting is dat de totale locatie eind 2020 zal zijn afgerond.

Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2016	31-12-2016	Aandelenkapitaal	45.000
Eigen vermogen	9.000	9.000	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	0	0	Bijdrage gemeente 2017	0
Resultaat 2016	0			
Risico's				
Binnen deze ontwikkeling bevinden zich momenteel geen grote risico's.				
Sturingsscenario: n.t.b.				

GEM Essendael CV				Commanditaire vennootschap
Deelnemende partijen	Gemeente Albrandswaard, Essendael Beheer BV en BPD BV			
Stemverhouding:	33%			
Openbaar belang				
De C.V. is een samenwerking tussen de gemeente, BPD BV en Essendael Beheer BV. Deze BV is behorend vennoot. De gemeente en BPD BV zijn de commanditaire vennoten. De CV heeft onder andere als doel locatie-ontwikkeling.				
Bestuurlijk belang				
Het bestuur van de CV berust bij Essendael Beheer BV				
Actuele ontwikkelingen				
-				
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2016	31-12-2015	Kapitaalinbreng	96.000
Eigen vermogen	200.000	200.000	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	0	0	Bijdrage gemeente 2018	0
Resultaat 2017	0			
Risico's				
Verliezen komen tot maximaal €96.000 voor rekening van de gemeente. De jaarlijkse winst komt voor 49% ten gunste van de gemeente.				
Sturingsscenario: n.t.b.				

Stichting Distripark				Stichting
Deelnemende partijen	Gemeente Albrandswaard, Port of Rotterdam N.V.			
Stemverhouding:	50%			
Openbaar belang				
Ontwikkeling en exploitatie van het Distripark Eemhaven.				
Bestuurlijk belang				
In onderling overleg huisvesten van bedrijven passend bij de bestuurlijke afspraken vanuit de bestuursovereenkomst.				
Actuele ontwikkelingen				
-				
Financiële positie - Verbonden partij			Financieel belang - gemeente	
	01-01-2018	31-12-2018	Aandelenkapitaal	0
Eigen vermogen	0	0	Leningen/garantstellingen	0
Vreemd vermogen	0	0	Bijdrage gemeente 2018	0
Resultaat 2018	0			
Risico's				

Geen. Afhandeling Distripark loopt via rekening Havenbedrijf Rotterdam en er is geen financiële bijdrage of verplichting voor Albrandswaard.

Sturingscenario: n.t.b.

PARAGRAAF 7 – GRONDBELEID

Inleiding

In de paragraaf grondbeleid is beschreven op welke wijze de gemeente zijn ruimtelijke doelstelling wil bereiken en gaan we in op de actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie en onderbouwing van de eventuele geraamde winstneming. De paragraaf gaat daarnaast in op de trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op het te voeren grondbeleid.

Algemeen

Het grondbeleid is in hoofdlijnen onderverdeeld in actief en passief of ook wel facilitair grondbeleid. Bij actief grondbeleid verwerft en verkoopt de gemeente zelf de grond. Doel van actief grondbeleid is onder andere het vergroten van de grip en invloed op de ruimtelijke ontwikkeling als ook de inkomsten uit grondverkoop. Schaduwzijde is het risico op vertraging en dalende opbrengsten. Bij passief grondbeleid is er sprake van ontwikkelingsprojecten vanuit de markt (marktinitiatieven), die de gemeente faciliteert. Als een ontwikkeling in het beleid past, wordt medewerking verleend aan een functiewijziging van een gebied. Daartoe zorgt de gemeente dat haar beleid en kostenverhaal op orde is. De gemeente heeft in deze projecten in principe geen of slechts een geringe grondpositie.

Zowel binnen het actieve als facilitaire grondbeleid zijn diverse vormen van samenwerking met marktpartijen mogelijk.

Trends en ontwikkelingen

VPB

Vanaf 1 januari 2016 is de VPB ingevoerd dit betekent dat de gemeente voor alle bedrijfsactiviteiten VPB plichtig is. Kort samengevat houdt dit in dat de gemeente voor alle activiteiten, die beschouwd kunnen worden als een commerciële activiteit en waarover - boekhoudkundig - winst wordt gemaakt, verplicht is vennootschapsbelasting te betalen. De fiscale jaarwinstbepaling vindt plaats op basis van de fiscale waarderingsgrondslagen (marktwaaarde bij de openingsbalans) en vervolgens door middel van de fiscale vermogensvergelijking, zijnde de vermogensmutatie tussen begin en het einde van het jaar. Voor langjarige projecten zoals bij grondexploitaties zal gedurende de looptijd op basis van goed koopmansgebruik de jaarwinst moeten worden bepaald. De vennootschapsbelasting is voor het jaar 2018 op 20% gesteld. Doordat de grondexploitaties over meerdere jaren lopen, kan het zijn dat een verliesgevende grondexploitatie (op eindresultaat), toch vennootschapsbelasting moet betalen als in een financieel goed jaar de opbrengsten groter zijn dan de kosten!

BBV

De commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) heeft vanuit de VPB invoering de regels aangepast van het BBV om dit zo beter op elkaar te laten aansluiten. Ook is hierbij gekeken naar de aansluiting bij de regelgeving vanuit de Wro.

Economische en demografische ontwikkelingen

De economie trekt verder aan en dit is terug te zien in toenemende verkopen van de woningen en bedrijfskavels en een stijging in het aantal verleende omgevingsvergunningen. De woningprijzen stijgen en de omloopsnelheid neemt toe. De vergrijzing, decentralisatie en de veranderende regelgeving en gescheiden financiering van wonen en zorg heeft grote gevolgen voor de ruimtelijke ordening.

Grondbeleid

De gemeente Albrandswaard voert sinds 2008 een passief, of ook wel facilitair grondbeleid. Dit betekent dat we niet actief gronden verwerven met het doel deze gronden te ontwikkelen. Tot 2008 werd een actiefgrondbeleid gevoerd. Door een actievere rol in de ontwikkeling van projecten te kiezen, hebben we met het instorten van de vastgoedmarkt de financiële gevolgen weten te beperken.

De gemeente Albrandswaard is een regie organisatie die het initiatief zoveel als mogelijk bij de samenleving (markt) legt. Daarnaast heeft de gemeente Albrandswaard actueel beleid en verordeningen om vanuit een faciliterende rol te kunnen sturen. Zo heeft de gemeente Albrandswaard een nota Kostenverhaal vastgesteld waarmee niet alleen de gemeentelijke proceskosten kunnen worden verhaald, maar ook fondsbijdragen kunnen worden gevraagd om gewenste, moeizame of gerelateerde bovenplanse ontwikkelingen te financieren. Op deze wijze hoeft de gemeente geen grond te bezitten om te sturen, maar kan de gemeente de desbetreffende fondsen beschikbaar stellen om onrendabele investeringen/extra voorzieningen binnen de ruimtelijke projecten te dekken.

Bij incidentele gevallen kan op een actieve grondpolitiek teruggegrepen worden wanneer dit de enige wijze is waarop de beoogde ruimtelijke doelstellingen te realiseren zijn.

Actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie:

Zoals in het Meerjaren Perspectief Ontwikkelpojecten (MPO 2017) aangegeven verwachten wij dat de volgende grondexploitaties voor een totaal bedrag van €2.541.000 verliesgevend op eindwaarde worden:

- Centrum Ontwikkeling Poortugaal Emmastraat (2019)
- Spui (2019)
- Portland (2019)

Wij verwachten dat de volgende grondexploitaties voor een totaal bedrag van €481.000 winstgevend op eindwaarde worden:

- Polder Albrandswaard (2018)
- Binnenland (2019)
- Overhoeken III (2019)

We monitoren en verantwoorden de ruimtelijke ontwikkelingen in het Meerjaren Perspectief Ontwikkelpojecten (MPO). In tegenstelling tot voorgaande jaren mogen de marktinitiatieven door gewijzigde verslagleggingsregels niet meer in het MPO worden opgenomen. De marktinitiatieven zijn overgeheveld naar de materiele vaste activa en worden via de regulieren P&C cyclus gemonitord. Het MPO geeft goed inzicht in de status van de ontwikkelingen en de hoogte van de reserves om te kunnen besluiten of ontwikkelingen wel of niet financieel ondersteund dienen te worden. Het streven is om zo helder en transparant mogelijk de financiële informatie te rapporteren. In 2012 heeft de gemeente Albrandswaard de keuze gemaakt om voor het grondbedrijf afzonderlijke reserves te vormen en deze vast te leggen in het document Spelregels Reserve Ontwikkelpojecten.

Nota grondbeleid

De nota Grondbeleid is inmiddels gedateerd. Voor 2018 is de verwachting dat er met een nieuwe nota Grondbeleid wordt gewerkt.

5

FINANCIËLE BEGROTING

FINANCIËLE SAMENVATTING

Aan het opstellen van een nieuwe financiële programmabegroting gaat een aantal stappen vooraf. Eén belangrijke stap is de bepaling van de beleidsmatige en rekenkundige kaders. Dat is gebeurd bij de behandeling van de Kaderbrief 2018. Vervolgens hebben wij in de zomermaanden op basis van deze kaders de begroting opgesteld.

Voor de herkenbaarheid van het proces presenteren wij het verloop van wijzigingen en bouwen vervolgens voort op het gepresenteerde begrotingssaldo van de Kaderbrief (zie tabel 'Vertrekpunt concept begroting 2018-2021' op pagina 35).

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Financieel uitgangspunt Voorjaarsnota 2018	9.792	72.557	468.576	612.050
Uitkomsten meicirculaire 2017 en allocatie:				
- netto financiële ruimte meicirculaire 2017	336.000	393.000	457.000	487.000
- marktinitiatieven (vastgesteld nieuw beleid)	-50.000	-50.000	-50.000	-50.000
- intrekken voorstel bestuurlijke formatie terugbrengen	-55.000	-55.000	-55.000	-55.000
- stelpost dividendonzekerheid Eneco	-50.000	-100.000	-300.000	-300.000
- versterking Algemene Reserve/weerstandsvermogen	0	-50.000	-200.000	-300.000
- amendement aangepast inflatiecorrectiepercentage 1,4%	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
- amendement schrappen onttrekking reserve sociaal domein	-150.000			
Verwacht begrotingssaldo na raadsvergadering 3 juli	-59.208	110.557	220.576	294.050
Verschillen bij uitwerking vastgestelde kaders:				
- Effecten MPO 2017 (i.v.m. rentetoerekening)	47.000	50.000	0	0
- Saldo uitwerking rekenkundige parameters (indexeringen, kapitaallasten, financieringsresultaat etc.)	4.208	-113.857	-18.176	-30.950
- Opvoeren stelpost t.b.v. structureel openhouden zwembad	0	-110.000	-140.000	-140.000
- Vrijval budgetten programma Educatie	140.000	140.000	140.000	140.000
Begrotingssaldo 2018	132.000	76.700	202.400	263.100

INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

Gemeenten moeten een structureel sluitende begroting hebben. Dit betekent dat structurele lasten gedekt worden door structurele baten. Om inzichtelijke te hebben in hoeverre de begroting structureel sluitend is treft u onderstaand een overzicht aan van de geraamde incidentele baten en lasten.

INCIDENTELE LASTEN EN BATEN EXPLOITATIE						
nr.	programma	omschrijving kostensoort	2018	2019	2020	2021
1	O&O, veiligheid en bestuur	eenmalige verhoging budget verkiezingen	30.000			
2	O&O, veiligheid en bestuur	BAR bijdrage: implementeren omgevingswet	100.000	65.000	16.000	
3	O&O, veiligheid en bestuur	BAR bijdrage: taakstelling	20.000			
4	O&O, veiligheid en bestuur	wethouderspensionen	74.100	74.100	74.100	75.300
5	Financiën	kapitaallasten gemeentehuis Poortugaal	97.900			
6	RO, wonen en economie	omgevingswet digitaliseren dossiers	62.500			
7	RO, wonen en economie	mutaties grondexploitaties	9.820.800	6.514.100		
Totaal incidentele lasten			10.205.300	6.653.200	90.100	75.300
8	O&O, veiligheid en bestuur	overheveling van vz wethouderspensionen naar res				-75.800
9	RO, wonen en economie	mutaties grondexploitaties	-10.548.500	-6.738.300		
Totaal incidentele baten			-10.548.500	-6.738.300	0	-75.800

INCIDENTELE LASTEN EN BATEN RESERVES						
nr.	programma	omschrijving kostensoort	2018	2019	2020	2021
10	O&O, veiligheid en bestuur	storting in de reserve wethouderspensionen				75.800
11	RO, wonen en economie	reserve ontw.projecten vrije reserve	109.500	370.900	0	0
12	RO, wonen en economie	reserve Gebiedsfonds polder AW	618.100		0	
13	Financiën	Algemene reserve versterken weerstandsvermogen	0	50.000	200.000	300.000
Totaal incidentele stortingen in reserves			727.600	420.900	200.000	375.800
14	O&O, veiligheid en bestuur	Algemene reserve implementeren omgevingswet	-100.000	-65.000	-16.000	
15	O&O, veiligheid en bestuur	reserve BAR taakstelling	-20.000			
16	O&O, veiligheid en bestuur	reserve wethouderspensionen	-74.100	-74.100	-74.100	-75.300
17	RO, wonen en economie	reserve ontw.projecten vrije reserve	0	-146.500	0	0
18	Financiën	reserve dekking BTW oude activa	-90.900			
19	Financiën	reserve Gemeentehuis Poortugaal	-97.900			
Totaal incidentele onttrekkingen in reserves			-382.900	-285.600	-90.100	-75.300
Saldo incidentele baten (-) en lasten (=)			1.500	50.200	200.000	300.000

Toelichting:

- Met de Kaderbrief 2017 – 2018 is een éénmalig budget toegekend ten behoeve van het organiseren van extra activiteiten voor de lokale verkiezingen 2018.
- Incidentele verhoging van de bijdrage aan de BAR-organisatie ten behoeve van de implementatie van de omgevingswet (zie punt 14).
- Het voordelig rekening resultaat 2015 bij de BAR-organisatie is gestort in een reserve BAR taakstelling. Deze reserve valt in twee jaar vrij (zie punt 15).
- De lasten van de pensioenen voor vm wethouders worden gedekt door een onttrekking aan de reserve wethouderspensionen (zie punt 16).
- Ten behoeve van de dekking van de kapitaallasten van het gemeentehuis Poortugaal is in de jaarrekening 2015 een reserve gevormd die in drie jaar vrijvalt (zie punt 19).
- Ten behoeve van het digitaliseren van dossiers is extra budget vrijgemaakt.
- Betreft diverse grondexploitaties. Dit punt moet in samenhang gezien worden met de punten 9, 11, 12 en 17.
- Omdat een wethouder in 2021 de pensioengerechtigde leeftijd bereikt wordt het opgebouwde bedrag overgeheveld van de voorziening Wethouderspensionen naar de reserve Wethouderspensionen (zie punt 10).
- Zie punt 7.
- Zie punt 8.
- Zie punt 7.
- Zie punt 7.
- In de raadsinformatiebrief voor de meicirculaire is besloten het weerstandsvermogen te versterken.

14. Zie punt 2.
15. Zie punt 3.
16. Zie punt 4.
17. Zie punt 7.
18. Dekking van de BTW in oude activa als gevolg van de invoering van het BTW-compensatiefonds. Als tijdsduur is de gemiddelde afschrijvingsduur aangehouden, nl. 15 jaar waarvan 2018 het laatste is.
19. Zie punt 5.

Structureel meerjaren saldo zonder incidenten baten en lasten

	2018	2019	2020	2021
Saldo begroting	132.000	76.700	202.400	263.100
Saldo incidentele baten en lasten	1.500	50.200	200.000	300.000
gecorrigeerd saldo	133.500	126.900	402.400	563.100
	voordeel	voordeel	voordeel	voordeel

Beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Naast de incidentele stortingen en onttrekkingen zijn er ook structurele mutaties in de exploitatie die ten laste of ten gunste van de reserves gebracht worden. Voorbeelden hiervan zijn de bekleemde reserves welke in de begroting zijn opgenomen ter dekking van de structurele lasten van investeringen, de afschrijvingslasten. Een totaaloverzicht van beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is hieronder opgenomen.

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
<i>Beoogde structurele toevoegingen aan reserve</i>				
AW Mutatie algemene reserve	36.800	36.800	36.800	36.800
AW Mutatie reserve speelruimteplan	4.900	4.900	4.900	4.900
AW Mutatie reserve groot onderhoud gebouwen	10.800	10.800	10.800	10.800
<i>Beoogde structurele onttrekkingen aan reserve</i>				
AW Mutatie Algemene reserve				
AW Mutatie reserve ruimen begraafplaats Poortugaal	-7.500	-7.500	-7.500	-7.500
AW Mutatie reserve ruimen begraafplaats Rhoon	-11.800	-11.800	-11.800	-11.800
AW Mutatie reserve nieuwbouw sportzaal Portland	-36.100	-36.100	-36.100	-36.100
AW Mutatie reserve nieuwbouw buitendienst	-42.400	-42.400	-42.400	-42.400
AW Mutatie reserve nieuwbouw school Don Bosco	-9.200	-9.200	-9.200	-9.200
AW Mutatie reserve nieuwbouw school Valckesteijn	-7.500	-7.500	-7.500	-7.500

UITGANGSPUNTEN MEERJARENRAMING

Voor de samenstelling van de begroting 2018 en meerjarenraming 2019 – 2020 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Begrotingsramingen

Voor de begrotingsramingen in de programma's zijn de gevolgen uit de Voorjaarsnota 2018 meegenomen en is rekening gehouden met de aangenomen amendementen. Daarnaast zijn de structurele mutaties uit de 1^e tussenrapportage 2017 meegenomen.

Loonkosten

De bedrijfsvoeringkosten zijn per 1 januari 2014 opgenomen in de begroting van de GR BAR-organisatie. Voor de lonen is afgesproken dat deze gecompenseerd worden voor de prijsstijging. De prijsstijging voor 2018 en verder wordt geraamd via de tussenrapportage.

Indexering overige uitgaven

Voor de prijsontwikkeling is rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 1,4%.

Tariefsverhoging inkomsten

Voor de OZB, leges en inkomsten uit verhuur is rekening gehouden met een stijging van 3%. Bij de afvalstoffenheffing, rioolrecht en opbrengsten begraafplaatsen is uitgegaan van kostendekkendheid.

Rente investeringen

Voor de investeringen is een omslagrente berekend van 1%, voor de investeringen op annuïtaire basis een omslagrente van 5%.

Algemene uitkering

De raming van de Algemene uitkering is in de begroting 2018 gebaseerd op de meicirculaire 2017.

De uitgangspunten zijn vastgesteld bij de behandeling van de Kaderbrief 2017 – 2018 in de vergadering van de raad van 3 juli 2017.

OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN

Mutaties in de exploitatie in €

Programma	baten en lasten	omschrijving subprogramma	rekening 2016	2017 na wijziging	2018	2019	2020	2021
Openbare orde & Veiligheid & Algemeen bestuur	lasten	Openbare Orde & Veiligheid	1.220.729	1.242.337	1.236.100	1.237.200	1.238.000	1.225.600
		Algemeen Bestuur	2.954.752	2.450.343	2.362.200	2.351.100	2.353.100	2.360.600
		Bijdrage BAR-organisatie	13.827.085	7.264.890	7.154.300	7.457.200	7.437.100	7.424.100
		Bijdrage BAR-organisatie Overhead	0	5.630.380	5.432.400	5.432.400	5.432.400	5.432.400
	baten	Openbare Orde & Veiligheid	-83.726	-81.085	-80.400	-80.800	-81.200	-81.600
		Algemeen Bestuur	-933.400	-667.453	-539.200	-554.900	-571.300	-663.900
		Bijdrage BAR-organisatie	-287.027	0	0	0	0	0
		Bijdrage BAR-organisatie Overhead	0	0	0	0	0	0
Totaal Openbare orde & Veiligheid & Algemeen bestuur			16.698.413	15.839.412	15.565.400	15.842.200	15.808.100	15.697.200
Ruimtelijke ordening, Wonen en Economie	lasten	Ruimtelijke ordening	11.366.510	10.207.745	10.193.500	6.828.000	317.700	321.400
		Wonen	101.144	78.260	79.700	80.600	81.700	82.500
		Economie	9.524	35.355	10.400	10.700	10.800	10.900
	baten	Ruimtelijke ordening	-9.870.549	-9.835.060	-10.643.600	-6.835.400	-99.100	-101.200
		Wonen	-287.370	-368.713	-379.800	-391.200	-402.900	-415.000
		Economie	0	-12.054	-12.400	-12.800	-13.200	-13.600
Totaal Ruimtelijke ordening, Wonen en Economie			1.319.259	105.533	-752.200	-320.100	-105.000	-115.000
Buitenruimte	lasten	Buitenruimte	9.749.195	9.082.888	9.198.500	9.520.800	9.623.200	9.723.700
		Kunst & Cultuur	102.978	96.934	90.800	91.200	91.700	92.100
	baten	Buitenruimte	-6.630.700	-6.000.096	-6.137.800	-6.321.400	-6.470.400	-6.527.700
		Kunst & Cultuur	-13.259	-15.539	-15.900	-16.300	-16.700	-17.100
Totaal Buitenruimte			3.208.214	3.164.187	3.135.600	3.274.300	3.227.800	3.271.000
Financiën	lasten	Financiën	506.749	683.146	836.000	702.800	886.500	893.700
	baten	Financiën	-36.441.805	-32.029.210	-32.431.100	-33.059.000	-33.540.400	-33.685.700
Totaal Financiën			-35.935.056	-31.346.064	-31.595.100	-32.356.200	-32.653.900	-32.792.000
Educatie	lasten	Educatie	2.590.101	2.198.738	2.090.600	2.073.700	2.088.400	2.101.500
	baten	Educatie	-174.737	-143.063	-140.500	-142.900	-145.200	-147.700
Totaal Educatie			2.415.364	2.055.675	1.950.100	1.930.800	1.943.200	1.953.800
Sport	lasten	Sport	1.222.268	1.348.259	1.004.100	1.110.600	1.076.900	1.010.500
	baten	Sport	-372.370	-152.930	-155.600	-159.900	-164.300	-168.600
Totaal Sport			849.898	1.195.329	848.500	950.700	912.600	841.900
Sociaal Domein	lasten	Maatschappelijke Ondersteuning	2.861.374	2.944.083	3.197.400	3.231.400	3.272.100	3.276.800
		Kwetsbare Groepen	370.918	221.102	224.200	227.300	230.500	233.700
		Participatie	7.107.429	7.350.966	6.333.800	6.379.100	6.406.000	6.431.000
		Jeugdzorg	4.114.531	3.942.201	3.900.300	3.913.200	3.931.200	3.940.700
		Zorg & Welzijn	633.610	555.288	556.900	560.900	564.900	551.400
		Wijkteams	971.044	1.087.123	1.101.900	1.102.700	1.103.400	1.104.200
	baten	Maatschappelijke Ondersteuning	-292.629	-192.000	-192.000	-192.000	-192.000	-192.000
		Kwetsbare Groepen	-157.000	0	0	0	0	0
		Participatie	-4.335.589	-4.486.961	-4.487.000	-4.487.000	-4.487.000	-4.487.000
		Jeugdzorg	-893	0	0	0	0	0
		Zorg & Welzijn	-279.674	-197.919	-202.500	-207.300	-212.200	-217.300
		Wijkteams	0	0	0	0	0	0
Totaal Sociaal Domein			10.993.120	11.223.883	10.433.000	10.528.300	10.616.900	10.641.500
Totaal exploitatie			-450.787	2.237.955	-414.700	-150.000	-250.300	-501.600

Mutaties in de reserves in €

Programma	baten en lasten	omschrijving subprogramma	rekening 2016	2017 na wijziging	2018	2019	2020	2021
Openbare orde & Veiligheid & Algemeen bestuur	lasten	reserves programma 1	1.700	0	0	0	0	75.800
	baten	reserves programma 1	-141.069	-324.100	-194.100	-139.100	-90.100	-75.300
Totaal Openbare orde & Veiligheid & Algemeen bestuur			-139.369	-324.100	-194.100	-139.100	-90.100	500
Ruimtelijke ordening, Wonen en Economie	lasten	reserves programma 2	1.097.920	209.368	727.600	370.900	0	0
	baten	reserves programma 2	-2.586.356	-218.368	0	-146.500	0	0
Totaal Ruimtelijke ordening, Wonen en Economie			-1.488.436	-9.000	727.600	224.400	0	0
Buitenruimte	lasten	reserves programma 3	0	4.877	4.900	4.900	4.900	4.900
	baten	reserves programma 3	-59.638	-321.235	-19.300	-19.300	-19.300	-19.300
Totaal Buitenruimte			-59.638	-316.358	-14.400	-14.400	-14.400	-14.400
Financiën	lasten	reserves programma 4	3.993.381	47.628	47.600	97.600	247.600	347.600
	baten	reserves programma 4	-2.126.961	-288.959	-267.300	-78.500	-78.500	-78.500
Totaal Financiën			1.866.419	-241.331	-219.700	19.100	169.100	269.100
Educatie	lasten	reserves programma 5	0	0	0	0	0	0
	baten	reserves programma 5	-133.833	-114.856	-16.700	-16.700	-16.700	-16.700
Totaal Educatie			-133.833	-114.856	-16.700	-16.700	-16.700	-16.700
Sport	lasten	reserves programma 6	86.543	0	0	0	0	0
	baten	reserves programma 6	-56.103	-421.108	0	0	0	0
Totaal Sport			30.440	-421.108	0	0	0	0
Sociaal Domein	lasten	reserves programma 7	55.900	206.000	0	0	0	0
	baten	reserves programma 7	0	-482.296	0	0	0	0
Totaal Sociaal Domein			55.900	-276.296	0	0	0	0
Totaal mutaties in reserves			131.482	-1.703.049	282.700	73.300	47.900	238.500
Totaal generaal			319.305	-534.906	132.000	76.700	202.400	263.100

Onder het programma Financiën onderdeel baten zijn de volgende algemene dekkingsmiddelen verantwoord.

omschrijving	2018	2019	2020	2021	programma
lokale heffingen	6.220.000	6.386.800	6.539.800	6.577.000	Financiën
algemene uitkering	25.392.000	25.866.300	26.427.500	26.484.500	Financiën
dividend	679.500	679.500	679.500	679.500	Financiën
saldi financieringsfunctie	167.100	213.100	184.300	238.100	Financiën
	32.458.600	33.145.700	33.831.100	33.979.100	

De ramingen voor Overheadkosten, Vennootschapsbelasting en Onvoorzien zijn onder de volgende programma's geraamd.

omschrijving	2018	2019	2020	2021	programma
Overhead	6.084.400	6.089.800	6.095.600	6.101.300	OO & Veiligheid & Bestuur
Vennootschapsbelasting	50.700	51.400	52.100	52.800	Financiën
Onvoorziening	75.000	75.000	75.000	75.000	Financiën
Totaal overhead	6.210.100	6.216.200	6.222.700	6.229.100	

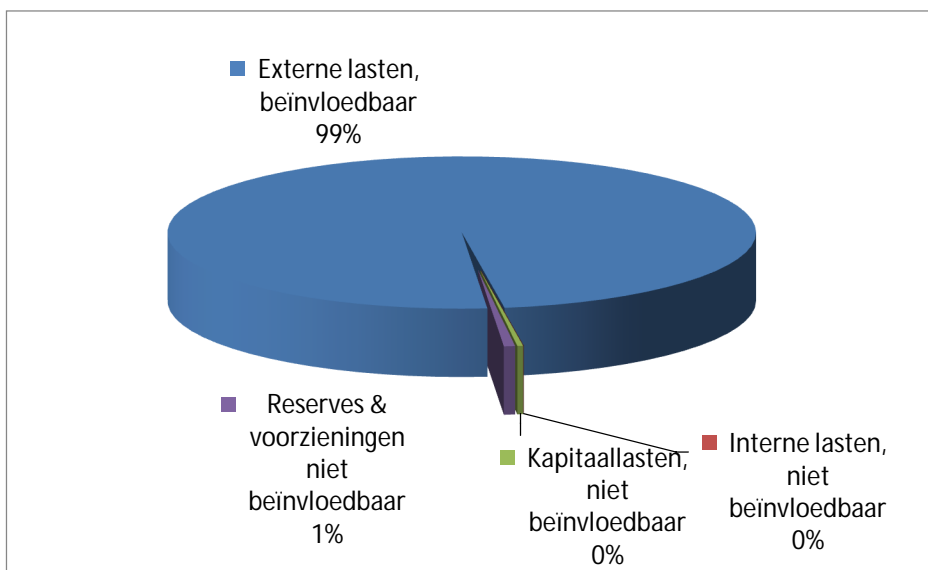
Programma 1 Openbare orde & Veiligheid & Algemeen bestuur

Dit programma gaat over het realiseren van een veilige woon- en leefomgeving. Samenwerking met inwoners, bedrijven en instellingen staat hierin centraal.

Daarnaast wordt maximaal ingezet op stimuleren en faciliteren van initiatieven van de samenleving waarbij integer en transparant besturen voorop staat.

Beïnvloedbare en niet beïnvloedbare lasten

Het volgende schijfdiagram geeft de verhouding weer tussen de beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare lasten van dit programma.

Programma 1 Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur						
Programmaonderdeel 1.1 Openbare orde & Veiligheid		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	1.196.467	1.199.400	1.200.800	1.202.000	1.203.300
	Interne lasten	6.574	0	0	0	0
	Kapitaallasten	39.296	36.700	36.400	36.000	22.300
Totaal Lasten		1.242.337	1.236.100	1.237.200	1.238.000	1.225.600
Baten	Externe baten	-81.085	-80.400	-80.800	-81.200	-81.600
	Totaal Baten	-81.085	-80.400	-80.800	-81.200	-81.600
Totaal programmaonderdeel Openbare orde & Veiligheid		1.161.252	1.155.700	1.156.400	1.156.800	1.144.000

Programmaonderdeel 1.2 Algemeen Bestuur		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	14.955.199	14.834.700	15.124.100	15.103.600	15.100.200
	Interne lasten	278.759	0	0	0	0
	Kapitaallasten	11.655	14.200	16.600	19.000	16.900
	Voorzieningen	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Totaal Lasten		15.345.613	14.948.900	15.240.700	15.222.600	15.217.100
Baten	Externe baten	-503.013	-539.200	-554.900	-571.300	-588.100
	Voorzieningen	-164.440	0	0	0	-75.800
Totaal Baten		-667.453	-539.200	-554.900	-571.300	-663.900
Totaal programmaonderdeel Algemeen Bestuur		14.678.160	14.409.700	14.685.800	14.651.300	14.553.200

Programmaonderdeel 1.9 reserves programma 1		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Reserves	0	0	0	0	75.800
Totaal Lasten		0	0	0	0	75.800
Baten	Reserves	-324.100	-194.100	-139.100	-90.100	-75.300
Totaal Baten		-324.100	-194.100	-139.100	-90.100	-75.300
Totaal programmaonderdeel 1.9 reserves programma 1		-324.100	-194.100	-139.100	-90.100	500
Totaal progr 1 Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur		15.515.312	15.371.300	15.703.100	15.718.000	15.697.700

Verschillenanalyse

Ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 is op basis van de Voorjaarsnota 2018 het budget voor de raad éénmalig verhoogd met € 30.000.

Bij de bepaling van de hoogte van de bijdrage aan de BAR-organisatie is voor 2018 een negatieve stelpost geraamd van € 150.000 betreffende het realiseren van de taakstelling huisvesting welke nog niet verwerkt is in de primaire begroting van de BAR. Daarnaast is in de jaren 2019 en verder een stelpost geraamd van € 150.000 (2020 en verder € 200.000) voor nieuw beleid.

Toelichting mutaties reserve

Lasten

In 2021 bereikt een voormalig wethouder de pensioengerechtigde leeftijd. De opgebouwde pensioenrechten worden overgeheveld van de voorziening wethouderspensioenen naar de bestemmingsreserve wethouderspensioenen.

Baten

Ten behoeve van het implementeren van de omgevingswet is de bijdrage aan de BAR-organisatie voor de jaren 2018 tot en met 2020 verhoogd. Deze verhoging wordt gedekt door een onttrekking aan de Algemene reserve.

Ter dekking van de pensioenlasten van voormalige wethouders wordt jaarlijks een onttrekking aan de reserve wethouderspensioenen geraamd van circa € 75.000.

In de jaarrekening 2015 is een reserve BAR taakstelling ingesteld. In deze reserve is het overschot van 2015 gestort en ter dekking van de taakstelling valt in 2018 een bedrag van € 20.000.

Investerings programma Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur

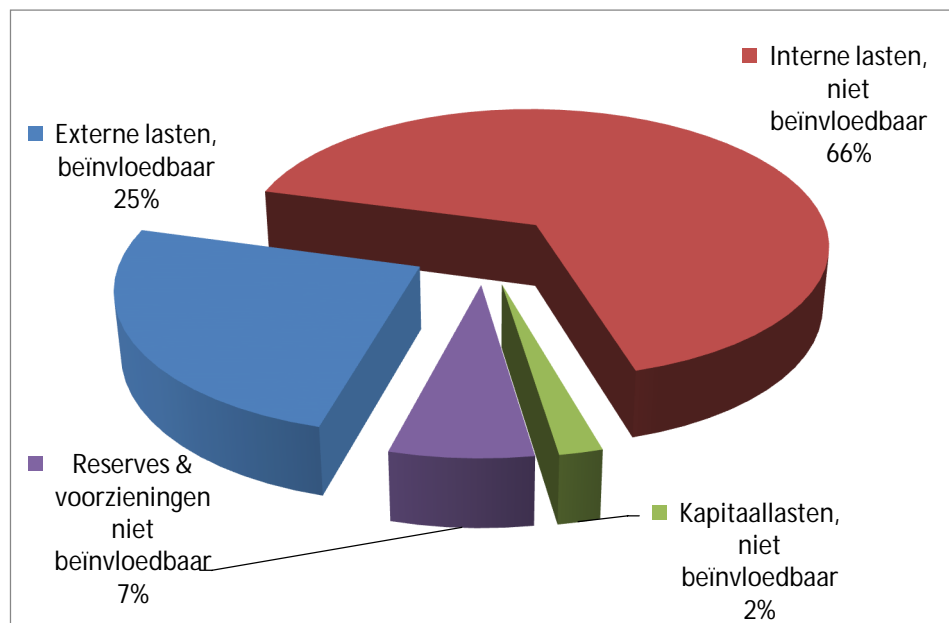
Investing programma Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur	2018	2019	2020	2021
Bestuurkosten	23.300	23.300	23.300	23.300
Totaal investeringen	23.300	23.300	23.300	23.300

Programma 2 Ruimtelijke ordening, wonen & economie

Dit programma gaat over onze inzet bij het scheppen van optimale condities voor ondernemen, ontspannen, ontmoeten en ontwikkelen. Levendigheid in de dorpskeren en de landelijke omgeving zijn de spil in dit geheel.

Beïnvloedbare en niet beïnvloedbare lasten

Het volgende schijfdiagram geeft de verhouding weer tussen de beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare lasten van dit programma.

Programma 2 Ruimtelijke Ordening, Wonen & Economie						
Programmaonderdeel 2.1 Ruimtelijke ordening		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	5.806.750	2.680.600	1.177.800	276.500	280.200
	Interne lasten	4.063.077	7.298.800	5.537.200	0	0
	Kapitaallasten	337.918	214.100	113.000	41.200	41.200
Totaal Lasten		10.207.745	10.193.500	6.828.000	317.700	321.400
Baten	Externe baten	-9.435.491	-10.461.500	-3.287.700	-99.100	-101.200
	Interne baten	-291.069	-182.100	-1.153.900	0	0
	Kapitaallasten	-108.500	0	-2.393.800	0	0
Totaal Baten		-9.835.060	-10.643.600	-6.835.400	-99.100	-101.200
Totaal programmaonderdeel 2.1 Ruimtelijke ordening		372.685	-450.100	-7.400	218.600	220.200

Programmaonderdeel 2.2 Wonen		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	71.298	72.300	73.300	74.400	75.300
	Kapitaallasten	6.962	7.400	7.300	7.300	7.200
Totaal Lasten		78.260	79.700	80.600	81.700	82.500
Baten	Externe baten	-368.713	-379.800	-391.200	-402.900	-415.000
Totaal Baten		-368.713	-379.800	-391.200	-402.900	-415.000
Totaal programmaonderdeel 2.2 Wonen		-290.453	-300.100	-310.600	-321.200	-332.500

Programmaonderdeel 2.3 Economie		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	35.355	10.400	10.700	10.800	10.900
Totaal Lasten		35.355	10.400	10.700	10.800	10.900
Baten	Externe baten	-12.054	-12.400	-12.800	-13.200	-13.600
Totaal Baten		-12.054	-12.400	-12.800	-13.200	-13.600
Totaal programmaonderdeel 2.3 Economie		23.301	-2.000	-2.100	-2.400	-2.700

Programmaonderdeel 2.9 reserves programma 2		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Reserves	209.368	727.600	370.900	0	0
Totaal Lasten		209.368	727.600	370.900	0	0
Baten	Reserves	-218.368	0	-146.500	0	0
Totaal Baten		-218.368	0	-146.500	0	0
Totaal programmaonderdeel 2.9 reserves programma 2		-9.000	727.600	224.400	0	0
Totaal programma 2 Ruimtelijke Ordening, Wonen & Economie		96.533	-24.600	-95.700	-105.000	-115.000

Verschillenanalyse

Naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2018 is het budget Bestemmingsplannen eenmalig verhoog met € 62.500 voor de digitalisering van dossiers voor de omgevingswet.

De overige afwijkingen hebben voornamelijk te maken met de verantwoording van de grondexploitaties.

Toelichting mutaties reserves

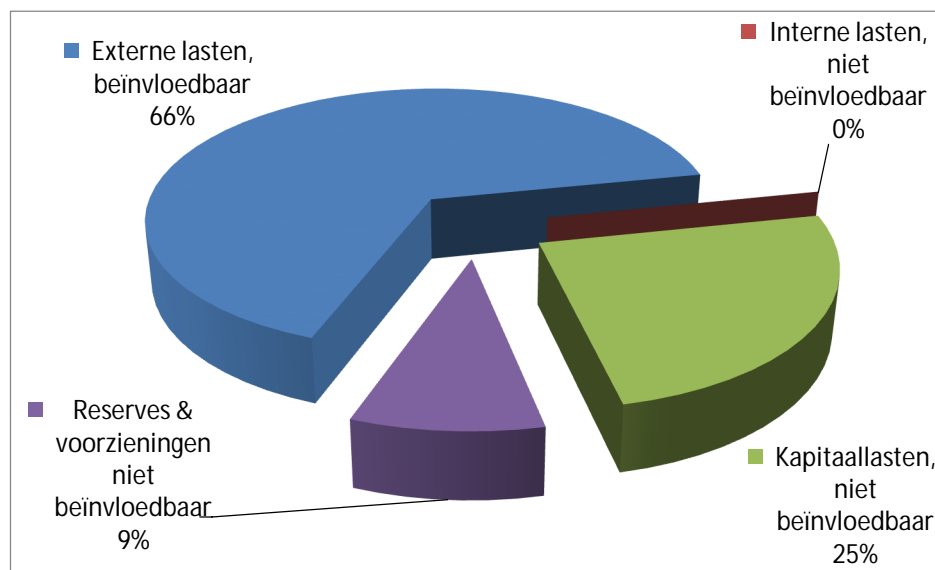
De mutaties in de reserve zijn geraamd op basis het MPO 2017.

Programma 3 Buitenruimte

De buitenruimte staat centraal in dit programma. Op het gebied van de buitenruimte wordt het thema 'meedoen werkt' vorm gegeven door gebruik te maken van eigen kracht, vrijwillige inzet en slimme combinaties.

Beïnvloedbare en niet beïnvloedbare lasten

Het volgende schijfdiagram geeft de verhouding weer tussen de beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare lasten van dit programma.

Programma 3 Buitenruimte						
Programmaonderdeel 3.1 Buitenruimte		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	6.116.485	6.074.000	6.159.800	6.220.900	6.309.100
	Interne lasten	59.043	0	0	0	0
	Kapitaallasten	2.317.520	2.299.100	2.378.100	2.308.600	2.320.900
	Voorzieningen	589.840	825.400	982.900	1.093.700	1.093.700
Totaal Lasten		9.082.888	9.198.500	9.520.800	9.623.200	9.723.700
Baten	Externe baten	-5.771.965	-5.887.500	-5.967.900	-6.036.600	-6.079.200
	Voorzieningen	-228.131	-250.300	-353.500	-433.800	-448.500
Totaal Baten		-6.000.096	-6.137.800	-6.321.400	-6.470.400	-6.527.700
Totaal programmaonderdeel 3.1 Buitenruimte		3.082.792	3.060.700	3.199.400	3.152.800	3.196.000

Programmaonderdeel 3.2 Kunst & Cultuur		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	80.463	81.000	81.500	82.100	82.500
	Interne lasten	5.915	0	0	0	0
	Kapitaallasten	10.556	9.800	9.700	9.600	9.600
Totaal Lasten		96.934	90.800	91.200	91.700	92.100
Baten	Externe baten	-15.539	-15.900	-16.300	-16.700	-17.100
Totaal Baten		-15.539	-15.900	-16.300	-16.700	-17.100
Totaal programmaonderdeel 3.2 Kunst & Cultuur		81.395	74.900	74.900	75.000	75.000

Programmaonderdeel 3.9 reserves programma 3		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Reserves	4.877	4.900	4.900	4.900	4.900
Totaal Lasten		4.877	4.900	4.900	4.900	4.900
Baten	Reserves	-321.235	-19.300	-19.300	-19.300	-19.300
Totaal Baten		-321.235	-19.300	-19.300	-19.300	-19.300
Totaal programmaonderdeel 3.9 reserves programma 3		-316.358	-14.400	-14.400	-14.400	-14.400
Totaal programma 3 Buitenruimte		2.847.829	3.121.200	3.259.900	3.213.400	3.256.600

Verschillenanalyse

De verschillen zijn voornamelijk het gevolg van de indexering.

Toelichting mutaties reserves

De last betreft een jaarlijks geraamde storting in de reserve Speelruimteplan.

De onttrekkingen dienen als dekking voor de kapitaallasten van de activa die betrekking hebben op het ruimen van de begraafplaats Poortugaal en de begraafplaats Rhoon.

Totaal investeringen programma Buitenruimte

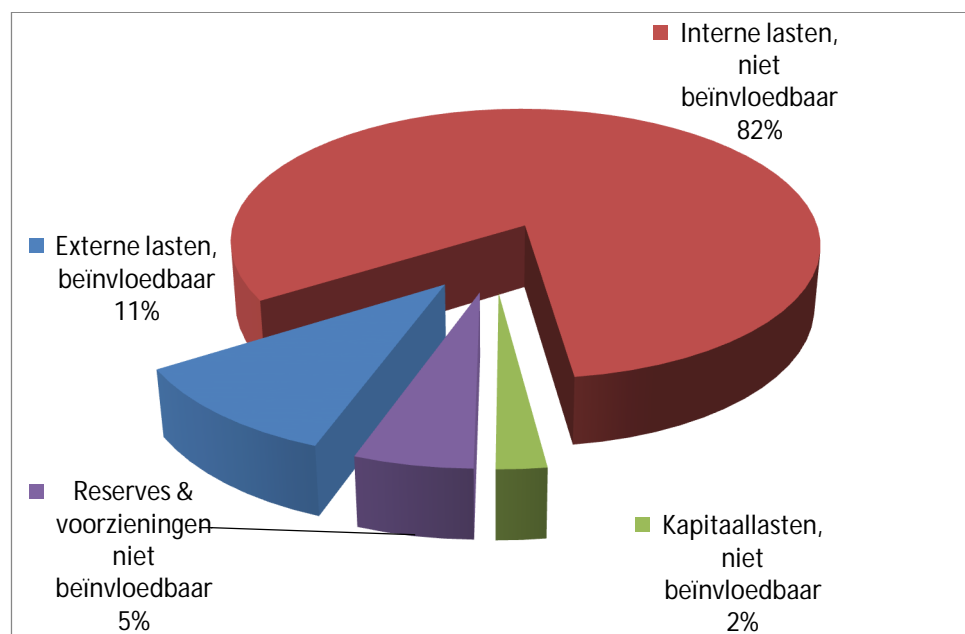
Investering programma Buitenruimte	2018	2019	2020	2021
Openbare verlichting	100.000	200.000	50.000	50.000
Reconstructies verhardingen	400.000	800.000	800.000	800.000
Bruggen	42.600	27.300	56.500	56.500
Beschoeiingen	115.000	115.000	115.000	115.000
Vervanging riolering	840.000			
Verbetering waterkwaliteit	300.000			
Vervangen gemaal	500.000			
Totaal investeringen	2.297.600	1.142.300	1.021.500	1.021.500

Programma 4 Financiën

De financiële positie en planning en control cyclus staan in dit programma centraal. Het uitgangspunt is een duurzaam, materieel sluitende begroting en goed inzicht in inkomsten- en uitgavenstromen.

Beïnvloedbare en niet beïnvloedbare lasten

Het volgende schijfdiagram geeft de verhouding weer tussen de beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare lasten van dit programma.

Programma 4 Financiën						
Programmaonderdeel 4.1 Financiën		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	170.836	93.500	298.600	486.900	487.900
	Interne lasten	483.067	722.300	384.000	379.400	385.700
	Kapitaallasten	29.243	20.200	20.200	20.200	20.100
Totaal Lasten		683.146	836.000	702.800	886.500	893.700
Baten	Externe baten	-31.782.808	-32.264.000	-32.845.900	-33.356.100	-33.447.600
	Interne baten	-79.313	0	0	0	0
	Kapitaallasten	-167.089	-167.100	-213.100	-184.300	-238.100
Totaal Baten		-32.029.210	-32.431.100	-33.059.000	-33.540.400	-33.685.700
Totaal programmaonderdeel 4.1 Financiën		-31.346.064	-31.595.100	-32.356.200	-32.653.900	-32.792.000

Programmaonderdeel 4.9 reserves programma 4		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Reserves	47.628	47.600	97.600	247.600	347.600
Totaal Lasten		47.628	47.600	97.600	247.600	347.600
Baten	Reserves	-288.959	-267.300	-78.500	-78.500	-78.500
Totaal Baten		-288.959	-267.300	-78.500	-78.500	-78.500
Totaal programmaonderdeel 4.9 reserves programma 4		-241.331	-219.700	19.100	169.100	269.100
Totaal programma 4 Financiën		-31.587.395	-31.814.800	-32.337.100	-32.484.800	-32.522.900

Verschillenanalyse

De verschillen tussen de verschillende begrotingsjaren zijn het gevolg van de raming van een stelpost en de verantwoording van het saldo van de kostenplaats Huisvesting gemeentehuis. De inkomsten stijgen ten gevolge van een hogere algemene uitkering en de indexering van de Onroerend zaakbelasting.

Toelichting mutaties reserves

Lasten

Op basis van de voorjaarsnota wordt met ingang van de begroting 2019 jaarlijks een bedrag gestort in de Algemene reserve ten behoeve van het versterken van het weerstandvermogen.

N.a.v. het raadsbesluit "Financiële consequenties uit onderzoek naar de juistheid van de lijst van bezittingen" is in de 1° tussenrapportage 2017 besloten een bedrag van € 36.800 structureel te storten in de Algemene reserve.

De uitgave betreft een jaarlijkse storting in de reserve Groot onderhoud gebouwen.

Baten

De onttrekking aan de reserve is ter dekking van de BTW in oude activa als gevolg van de invoering van het BTW-compensatiefonds. Als tijdsduur is de gemiddelde afschrijvingsduur aangehouden van 15 jaar waarvan 2018 het laatste jaar is.

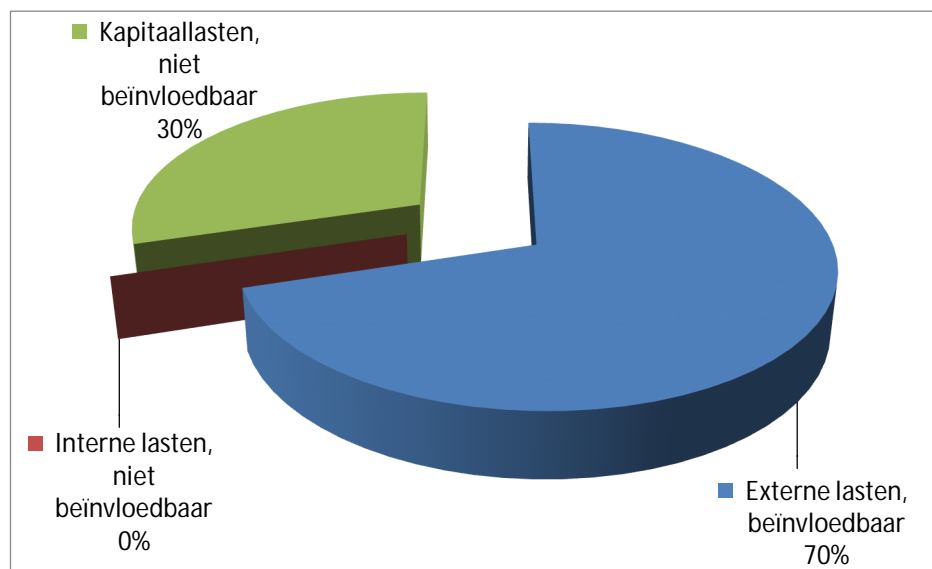
Daarnaast dienen de overige onttrekkingen als dekking voor diverse kapitaallasten.

Programma 5 Educatie

In dit programma biedt Albrandswaard ruimte voor het faciliteren van kennisverwerving voor uiteenlopende doelgroepen in de samenleving. We beperken ons tot de wettelijke verplichting van (basis)onderwijs.

Beïnvloedbare en niet beïnvloedbare lasten

Het volgende schijfdiagram geeft de verhouding weer tussen de beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare lasten van dit programma.

Programma 5 Educatie						
Programmaonderdeel 5.1 Educatie		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	1.571.737	1.468.800	1.483.800	1.503.300	1.521.000
	Interne lasten	5.371	0	0	0	0
	Kapitaallasten	621.630	621.800	589.900	585.100	580.500
Totaal Lasten		2.198.738	2.090.600	2.073.700	2.088.400	2.101.500
Baten	Externe baten	-143.063	-140.500	-142.900	-145.200	-147.700
	Totaal Baten	-143.063	-140.500	-142.900	-145.200	-147.700
Totaal programmaonderdeel 5.1 Educatie		2.055.675	1.950.100	1.930.800	1.943.200	1.953.800

programmaonderdeel 5.9 reserves programma 5		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Baten	Reserves	-114.856	-16.700	-16.700	-16.700	-16.700
Totaal Baten		-114.856	-16.700	-16.700	-16.700	-16.700
Totaal programmaonderdeel 5.9 reserves programma 5		-114.856	-16.700	-16.700	-16.700	-16.700
Totaal programma 5 Educatie		1.940.819	1.933.400	1.914.100	1.926.500	1.937.100

Verschillenanalyse
Niet van toepassing.

Toelichting mutaties reserves

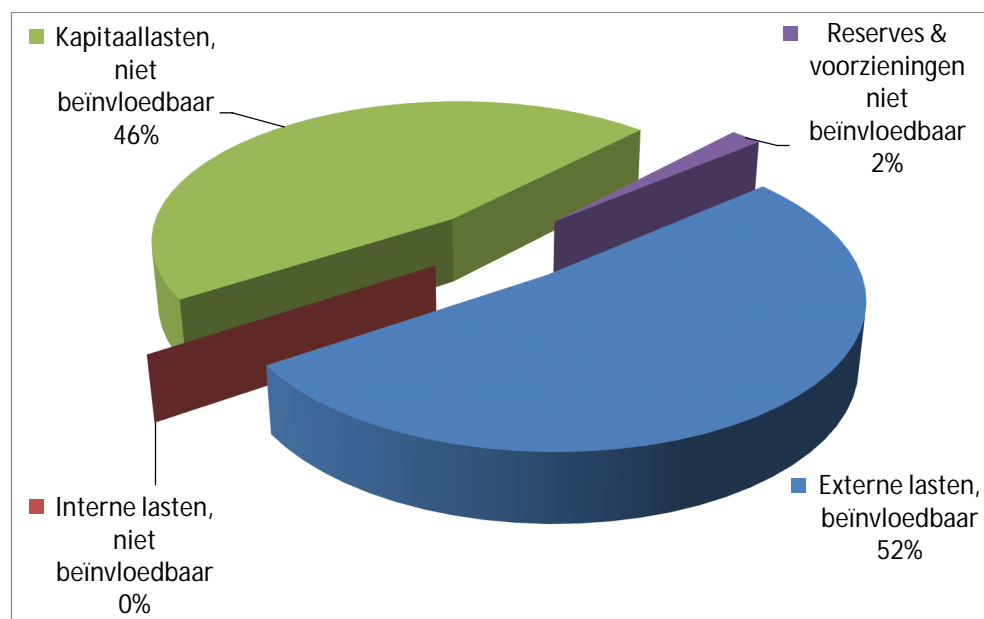
Ter dekking van de kapitaallasten van de nieuwbouw van de Don Bosco school en de nieuwbouw van de school Valckensteijn wordt structureel een onttrekking aan de desbetreffende reserves geraamd van €9.200 respectievelijk €7.500.

Programma 6 Sport

Sport(verenigingen) en ontspanning speelt een belangrijk rol in onze samenleving. Wij streven naar een sterk ontwikkeld en actief verenigingsleven die van eigen krachten gebruik maken.

Beïnvloedbare en niet beïnvloedbare lasten

Het volgende schijfdiagram geeft de verhouding weer tussen de beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare lasten van dit programma.

Programma 6 Sport						
Programmaonderdeel 6.1 Sport		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	799.323	520.100	616.400	622.400	628.700
	Interne lasten	19.691	0	0	0	0
	Kapitaallasten	509.836	464.600	474.800	435.100	362.400
	Voorzieningen	19.409	19.400	19.400	19.400	19.400
Totaal Lasten		1.348.259	1.004.100	1.110.600	1.076.900	1.010.500
Baten	Externe baten	-152.930	-155.600	-159.900	-164.300	-168.600
	Totaal Baten	-152.930	-155.600	-159.900	-164.300	-168.600
Totaal programmaonderdeel 6.1 Sport		1.195.329	848.500	950.700	912.600	841.900

Programmaonderdeel 6.9 reserves programma 6		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Reserves	0	0	0	0	0
Totaal Lasten		0	0	0	0	0
Baten	Reserves	-421.108	0	0	0	0
Totaal Baten		-421.108	0	0	0	0
Totaal programmaonderdeel 6.9 reserves programma 6		-421.108	0	0	0	0
Totaal programma 6 Sport		774.221	848.500	950.700	912.600	841.900

Verschillenanalyse

De verschillen betreffen een stelpost voor het openhouden zwembad en hogere kapitaallasten ten gevolge van onderstaande investeringen.

Totaal investeringen programma Sport

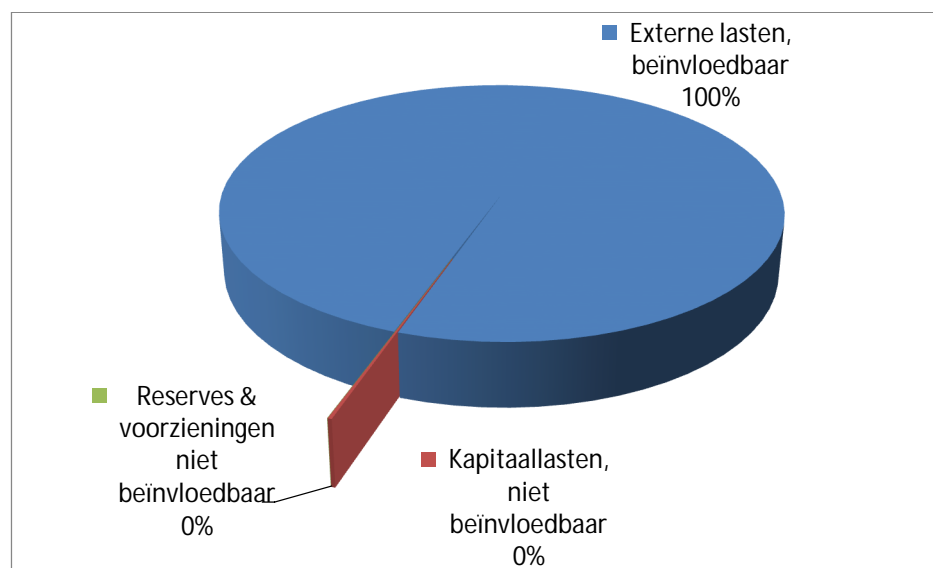
Investering programma Sport	2018	2019	2020	2021
Gymzaal Poortugaal	1.028.000			
Reconstructie natuurvelden sportpark De Polder	55.000	65.000	65.000	
Totaal investeringen	1.083.000	65.000	65.000	0

Programma 7 Sociaal Domein

In dit programma staat het menselijk aspect centraal. Wij streven ernaar dat iedere burger, samen met ons, kan deelnemen en bijdragen aan het versterken van de Albrandswaardse gemeenschap.

Beïnvloedbare en niet beïnvloedbare lasten

Het volgende schijfdiagram geeft de verhouding weer tussen de beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare lasten van dit programma.

Programma 7 Sociaal Domein						
Programmaonderdeel 7.1 Maatschappelijke Ondersteuning		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	2.944.083	3.197.400	3.231.400	3.272.100	3.276.800
Totaal Lasten		2.944.083	3.197.400	3.231.400	3.272.100	3.276.800
Baten	Extern	-192.000	-192.000	-192.000	-192.000	-192.000
Totaal Baten		-192.000	-192.000	-192.000	-192.000	-192.000
Totaal programmaonderdeel 7.1 Maatschappelijke Ondersteuning		2.752.083	3.005.400	3.039.400	3.080.100	3.084.800
Programmaonderdeel 7.2 Kwetsbare Groepen		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	221.102	224.200	227.300	230.500	233.700
	Kapitaallasten	0	0	0	0	0
Totaal Lasten		221.102	224.200	227.300	230.500	233.700
Totaal programmaonderdeel 7.2 Kwetsbare Groepen		221.102	224.200	227.300	230.500	233.700
Programmaonderdeel 7.3 Participatie		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	7.350.966	6.333.800	6.379.100	6.406.000	6.431.000
Totaal Lasten		7.350.966	6.333.800	6.379.100	6.406.000	6.431.000
Baten	Externe baten	-4.486.961	-4.487.000	-4.487.000	-4.487.000	-4.487.000
Totaal Baten		-4.486.961	-4.487.000	-4.487.000	-4.487.000	-4.487.000
Totaal programmaonderdeel 7.3 Participatie		2.864.005	1.846.800	1.892.100	1.919.000	1.944.000

Programmaonderdeel 7.4 Jeugdzorg		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	3.942.201	3.900.300	3.913.200	3.931.200	3.940.700
Totaal Lasten		3.942.201	3.900.300	3.913.200	3.931.200	3.940.700
Totaal programmaonderdeel 7.4 Jeugdzorg		3.942.201	3.900.300	3.913.200	3.931.200	3.940.700

Programmaonderdeel 7.5 Zorg & Welzijn		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	522.159	526.400	530.700	535.000	539.400
	Kapitaallasten	33.129	30.500	30.200	29.900	12.000
Totaal Lasten		555.288	556.900	560.900	564.900	551.400
Baten	Externe baten	-197.919	-202.500	-207.300	-212.200	-217.300
Totaal Baten		-197.919	-202.500	-207.300	-212.200	-217.300
Totaal programmaonderdeel : Zorg & Welzijn		357.369	354.400	353.600	352.700	334.100

Programmaonderdeel 7.6 Wijkteams		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Externe lasten	1.087.123	1.101.900	1.102.700	1.103.400	1.104.200
Totaal Lasten		1.087.123	1.101.900	1.102.700	1.103.400	1.104.200
Totaal programmaonderdeel 7.6 Wijkteams		1.087.123	1.101.900	1.102.700	1.103.400	1.104.200

Programmaonderdeel 7.9 reserves programma 7		Begroot 2017	Begroot 2018	Begroot 2019	Begroot 2020	Begroot 2021
Lasten	Reserves	206.000	0	0	0	0
Totaal Lasten		206.000	0	0	0	0
Baten	Reserves	-482.296	0	0	0	0
Totaal Baten		-482.296	0	0	0	0
Totaal programmaonderdeel 7.9 reserves programma 7		-276.296	0	0	0	0
Totaal programma 7 Sociaal Domein		10.947.587	10.433.000	10.528.300	10.616.900	10.641.500

Meerjarenbalans

Met ingang van de begroting 2017 is de gemeente op basis van het vernieuwde BBV verplicht een meerjarenbalans op te nemen. De bedragen in deze balans betreffen de stand per 1 januari.

Bedragen x € 1.000	2018	2019	2020	2021
Activa				
Vaste activa (totaal)	59.781	58.546	56.893	55.310
* IVA				
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling	346	346	346	346
* MVA				
- Investerings met een economisch nut	46.225	44.948	43.790	42.684
- Investerings met een maatschappelijk nut	9.580	9.844	9.444	9.031
* FVA				
<i>Kapitaalverstrekkingen aan</i>				
- deelnemingen	205	205	205	205
- gemeenschappelijke regelingen	1.407	1.407	1.407	1.407
<i>Leningen aan</i>				
- overige verbonden partijen	462	241	145	80
<i>Overige langlopende leningen ug</i>	1.556	1.556	1.556	1.556
Vlottende activa	20.884	13.768	11.778	11.778
* <i>Bouwgronden in exploitatie</i>	9.106	1.989	0	0
* <i>Uitzettingen gelden looptijd < 1 jaar</i>	8.277	8.277	8.277	8.277
* <i>Liquide middelen</i>	449	449	449	449
* <i>Overlopende activa</i>	3.052	3.052	3.052	3.052
Totaal activa	80.665	72.314	68.671	67.088

Bedragen x €1.000	2018	2019	2020	2021
Passiva				
Vaste passiva	63.449	58.861	55.985	55.199
* Algemene reserve	8.007	7.944	7.966	8.186
* Bestemmingsreserves	9.474	9.820	9.871	9.698
* Begrotingsresultaat	132	77	202	263
* Voorzieningen	7.491	6.497	7.241	8.021
* Vaste schulden looptijd > 1 jaar				
Onderhandse leningen van				
- Binnenlandse banken enz.	38.345	34.525	30.704	29.030
Vlottende passiva	17.216	13.453	12.686	11.889
* Kortlopende schulden < 1 jaar	13.042	9.278	8.512	7.715
* Overlopende passiva	4.174	4.174	4.174	4.174
Totaal Passiva	80.665	72.314	68.671	67.088

Emusaldo

Bedragen x €1.000	2018	2019	2020	2021
Exploitatiesaldo vóór toevoeging en onttrekkingen aan reserves	415	150	250	502
Afschrijvingen t.l.v. exploitatie	2.637	2.604	2.506	2.432
Bruto dotaties aan de post voorzieningen	945	1.102	1.213	1.213
Uitgaven voorzieningen	-1.939	-2.751	-434	-524
Operationele kasstroom	2.057	1.105	3.536	3.623
Investerings in (im)materiele activa die op de balans worden geactiveerd	-2.082	-1.231	-1.110	-1.045
Grondexploitaties	11.500	4.383	0	0
Totaal EMU-saldo	11.475	4.258	2.426	2.578

BIJLAGEN

BIJLAGE I – INVESTERINGEN MET ECONOMISCH EN MAATSCHAPPELIJK NUT

Investerings met economisch nut in €

Omschrijving	Programma	2018	2019	2020	2021
Openbare verlichting	Buitenruimte	100.000	200.000	50.000	50.000
Bestuurkosten	Openbare Orde en Veiligheid & Algemeen bestuur	23.300	23.300	23.300	23.300
Investerings met een economisch nut		123.300	223.300	73.300	73.300

Investerings met maatschappelijk nut in €

Omschrijving	Programma	2018	2019	2020	2021
Reconstructies verhardingen	Buitenruimte	400.000	800.000	800.000	800.000
Bruggen	Buitenruimte	42.600	27.300	56.500	56.500
Beschoeiingen	Buitenruimte	115.000	115.000	115.000	115.000
Gymzaal Poortugaal	Sport	1.028.000			
Reconstructie natuurvelden sportpark De Polder	Sport	55.000	65.000	65.000	
Investerings met een maatschappelijk nut		1.640.600	1.007.300	1.036.500	971.500

Investerings direct ten laste van voorzieningen in €

Omschrijving	Programma	2018	2019	2020	2021
Vervanging riolering	Buitenruimte	840.000			
Verbetering waterkwaliteit	Buitenruimte	300.000			
Vervangen gemaal	Buitenruimte	500.000			
Investerings direct ten laste van voorzieningen		1.640.000	0	0	0

BIJLAGE II – STAAT VAN LANGLOPENDE GELDLENINGEN

Datum besluit	Aflossings- jaar	Bedrag geldlening	Rente%	Schuld per 01-01- 2018	Vermeerde- ring	Schuld per 31-12-2018
13-12-2000	2025	6.806.703	0,05790	2.178.146		1.905.878
01-03-2001	2026	4.537.802	0,05650	1.633.609		1.452.097
04-03-2002	2027	10.000.000	0,05365	4.000.000		3.600.000
05-01-2003	2028	10.000.000	0,04875	4.400.000		4.000.000
17-03-2010	2025	4.000.000	0,03560	2.133.333		1.866.666
17-03-2010	2020	4.000.000	0,03065	1.200.000		800.000
24-03-2011	2021	3.000.000	0,03490	1.200.000		900.000
28-02-2014	2034	6.500.000	0,02625	5.525.000		5.200.000
11-08-2014	2034	7.500.000	0,02035	6.375.000		6.000.000
begroting 2015	2029	6.000.000	0,00725	5.200.000		4.800.000
begroting 2016	2027	5.000.000	0,00265	4.500.000		4.000.000
		67.344.505		38.345.087	0	34.524.641

BIJLAGE III – RESERVES EN VOORZIENINGEN

Reserves in €

Naam Reserve	Saldo per 01-01-2017	Saldo per 01-01-2018	Saldo per 01-01-2019	Saldo per 01-01-2020	Saldo per 01-01-2021
Algemene reserves					
Algemene Reserve (inc saldo JR 2017)	8.285.200	8.007.000	7.943.800	7.965.600	8.186.400
Totaal algemene reserves	8.285.200	8.007.000	7.943.800	7.965.600	8.186.400
Reserves Grondbedrijf					
Reserve Ontwikkelingsproj voorbereidingskredieten	209.400	0	0	0	0
Reserve Ontwikkelingsprojecten vrije reserve	1.224.800	1.434.200	1.543.700	1.768.100	1.768.100
Strategisch verbinden	285.800	285.800	285.800	285.800	285.800
Vitaal Albrandswaard	29.800	29.800	29.800	29.800	29.800
Ondememend Albrandswaard	83.200	83.200	83.200	83.200	83.200
Gebiedsfonds polder Albrandswaard	0	0	618.100	618.100	618.100
Totaal reserves grondbedrijf	1.833.000	1.833.000	2.560.600	2.785.000	2.785.000
Overige bestemmingsreserves					
Reserve Speelruimteplan	305.700	355.500	360.400	365.300	370.200
Reserve Ruimtelijke visie	24.100	24.100	24.100	24.100	24.100
Reserve dekking BTW oude activa	193.500	90.900	0	0	0
Reserve Baggeren	378.900	378.900	378.900	378.900	378.900
Reserve Grootonderhoud gebouwen	1.120.000	796.300	807.100	817.900	828.700
Bestemmingsreserve Wethouderspensionen	822.300	747.300	673.200	599.100	525.000
Reserve zwembad Albrandswaard	45.200	45.200	45.200	45.200	45.200
Sociaal deelfonds	1.850.900	1.574.600	1.574.600	1.574.600	1.574.600
Basis onderwijs	100.000	74.000	74.000	74.000	74.000
Landschapstafel io	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800
BAR-taakstelling	159.500	20.000	0	0	0
Totaal overige bestemmingsreserves	5.079.900	4.186.600	4.017.300	3.958.900	3.900.500
Naam Reserve	Saldo per 01-01-2017	Saldo per 01-01-2018	Saldo per 01-01-2019	Saldo per 01-01-2020	Saldo per 01-01-2021
Overige bestemmingsreserves kapitaallasten					
Reserve nieuwbouw school Don Bosco	257.800	248.600	239.400	230.200	221.000
Reserve nieuwbouw Sportzaal Portland	1.351.000	1.315.000	1.278.900	1.242.800	1.206.700
Reserve nieuwbouw buitendienst	1.186.900	1.144.500	1.102.100	1.059.700	1.017.300
Reserve nieuwbouw school Valckesteyn	210.100	202.600	195.100	187.600	180.100
Reserve ruiming begraafplaats Poortugaal	112.300	104.800	97.300	89.800	82.300
Reserve ruiming begraafplaats Rhoon	352.500	340.800	329.000	317.200	305.400
Reserve gemeentehuis Poortugaal	195.700	97.900	0	0	0
Totaal overige bestemmingsreserves kapitaallasten	3.666.300	3.454.200	3.241.800	3.127.300	3.012.800
Totaal-generaal	18.864.400	17.480.800	17.763.500	17.836.800	17.884.700

Voorzieningen in €

Naam Voorziening	Saldo per 01-01-2017	Saldo per 01-01-2018	Saldo per 01-01-2019	Saldo per 01-01-2020	Saldo per 01-01-2021
Voorzieningen dubieuze debiteuren					
Dubieuze debiteuren	216.300	216.300	216.300	216.300	216.300
Totaal Vz dubieuze debiteuren	216.300	216.300	216.300	216.300	216.300
Voorzieningen verplichtingen, verliezen en risico's					
Wethouderspensioren	1.233.000	1.333.000	1.433.000	1.533.000	1.633.000
Wachtgeld vm wethouders	145.700	44.400	-4.500	-8.600	-8.600
Afwikkeling Smaak van Poortugaal	111.000	111.000	111.000	111.000	111.000
Totaal Vz verplichtingen, verliezen en risico's	1.489.700	1.488.400	1.539.500	1.635.400	1.735.400
Vz middelen 3den met bestedingsverplichting					
Riolering	3.402.100	3.842.800	2.891.800	3.596.200	4.304.600
Afvalstoffenheffing	1.967.100	1.888.000	1.774.100	1.699.100	1.650.600
Totaal Vz mddelen 3den met bestedingsverplichting	5.369.200	5.730.800	4.665.900	5.295.300	5.955.200
Voorzieningen verliesgevende grondexploitaties					
Centrumplan Poortugaal	813.000	813.000	813.000	0	0
Plan Spui	1.532.800	1.532.800	1.532.800	0	0
Portland	48.000	48.000	48.000	0	0
Totaal Vz verliesgevende grondexploitaties	2.393.800	2.393.800	2.393.800	0	0
Voorzieningen onderhoud egalisatie					
Onderhoud Sporthal Portland	252.300	271.700	291.100	310.500	329.900
Totaal Vz onderhoud egalisatie	252.300	271.700	291.100	310.500	329.900
Totaal Voorzieningen	9.721.300	10.101.000	9.106.600	7.457.500	8.236.800

BIJLAGE IV – SUBSIDIEPLAFOND 2018

omschrijving	bedrag
Bibliotheekwerk	247.300
Sportbeleid algemeen	151.900
Culturele activiteiten/stimulering	26.700
Monumenten	1.000
Lokale media	14.000
Maatschappelijk werk algemeen	117.500
Sociale Activering ouderen	224.200
Vluchtelingen	14.400
WMO algemene voorzieningen	277.400
Jeugd- en jongerenwerk algemeen	191.000
Peuterspeelzalen	139.500
Gezondheidszorg Algemeen	11.100
Centum Jeugd en Gezin	614.600
Wijkleefbaarheid	9.500
Jeugd- en gezinsteams	954.400
Lokaal preventief jeugd	47.400
Sociale wijkteams en cliëntondersteuning	115.300
	3.157.200

BIJLAGE V – TAAKVELDEN

nr	omschrijving	begroting 2018				Programma	
		lasten	bijdrage BAR	totaal lasten	baten		saldo
0.1	Bestuur	1.218.000	0	1.218.000	0	1.218.000	Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur
0.2	Burgerzaken	364.800	613.998	978.798	538.600	440.198	Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	124.200	193.350	317.550	79.900	237.650	Ruimtelijke ordening, Wonen & Economie
0.4	Overhead	652.000	5.432.400	6.084.400	600	6.083.800	Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur
0.5	Treasury	15.200	0	15.200	816.000	-800.800	Financiën
0.61 en 0.62		180.200	0	180.200		180.200	Financiën
0.61	OZB woningen	0	10.446	10.446	3.881.500	-3.871.054	Financiën
0.62	OZB niet-woningen	0	0	0	2.338.500	-2.338.500	Financiën
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen GF	0	0	0	25.392.000	-25.392.000	Financiën
0.8	Overige baten en lasten	524.800	0	524.800		524.800	Financiën
0.9	Vpb	50.700	5.850	56.550		56.550	Financiën
0.10	Mutaties reserves	0	0	0	194.100	-194.100	Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur
0.10	Mutaties reserves	727.600	0	727.600	0	727.600	Ruimtelijke Ordening, Wonen & Economie
0.10	Mutaties reserves	4.900	0	4.900	19.300	-14.400	Buitenruimte
0.10	Mutaties reserves	47.600	0	47.600	267.300	-219.700	Financiën
0.10	Mutaties reserves	0	0	0	16.700	-16.700	Educatie
0.10	Mutaties reserves	0	0	0	0	0	Sport
0.10	Mutaties reserves	0	0	0	0	0	Sociaal Domein
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	-132.000	132.000	Financiën
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	1.099.900	30.084	1.129.984	53.600	1.076.384	Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur
1.2	Openbare orde en Veiligheid	136.200	397.250	533.450	26.800	506.650	Openbare Orde & Veiligheid & Algemeen Bestuur
1.2	Openbare orde en Veiligheid	3.200	0	3.200		3.200	Buitenruimte
1.2	Openbare orde en Veiligheid	0	0	0	12.400	-12.400	Ruimtelijke ordening, Wonen & Economie
2.1	Verkeer, wegen en water	2.360.600	1.197.182	3.557.782	6.000	3.551.782	Buitenruimte
2.2	Parkeren	27.900	9.297	37.197	3.000	34.197	Buitenruimte
2.4	Economische Havens en waterwegen	409.300	16.504	425.804	1.900	423.904	Buitenruimte
2.5	Openbaar vervoer	16.000	0	16.000	0	16.000	Buitenruimte
3.1	Economische ontwikkeling	10.400	91.609	102.009	0	102.009	Ruimtelijke ordening, Wonen & Economie
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.130.000	16.818	1.146.818	1.130.000	16.818	Ruimtelijke ordening, Wonen & Economie
4.1	Openbaar basisonderwijs	230.700	0	230.700	0	230.700	Educatie
4.2	Onderwijshuisvesting	668.500	33.949	702.449	67.500	634.949	Educatie
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	670.500	116.156	786.656	73.000	713.656	Educatie
5.1	Sportbeleid en activering	39.200	45.543	84.743	0	84.743	Sport
5.2	Sportaccommodaties	964.900	149.687	1.114.587	155.600	958.987	Sport
5.3	Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	36.200	28.517	64.717	0	64.717	Buitenruimte
5.4	Musea	21.600	0	21.600	0	21.600	Buitenruimte
5.5	Cultureel erfgoed	0	17.444	17.444	0	17.444	
5.6	Media	306.000	0	306.000	0	306.000	Educatie
5.6	Media	15.600	0	15.600	12.500	3.100	Buitenruimte
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.277.100	778.100	2.055.200	10.800	2.044.400	Buitenruimte
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.137.500	139.241	1.276.741	24.000	1.252.741	Sociaal domein
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	214.900	0	214.900	0	214.900	Educatie
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	210.100	0	210.100	16.200	193.900	Buitenruimte
6.2	Wijkteams	1.101.900	112.814	1.214.714	0	1.214.714	Sociaal domein
6.3	Inkomensregelingen	5.828.600	501.603	6.330.203	4.487.000	1.843.203	Sociaal domein
6.4	Begeleide participatie	-75.900	0	-75.900	0	-75.900	Sociaal domein
6.5	Arbeidsparticipatie	408.900	503.483	912.383	0	912.383	Sociaal domein
6.6	Maatwerk-voorzieningen (WMO)	472.800	245.474	718.274	0	718.274	Sociaal domein
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	2.383.700	194.917	2.578.617	192.000	2.386.617	Sociaal domein
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	2.375.400	167.549	2.542.949	0	2.542.949	Sociaal domein
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	55.600	42.514	98.114	0	98.114	Sociaal domein
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	11.000	0	11.000	0	11.000	Buitenruimte
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	620.400	33.740	654.140	0	654.140	Sociaal domein
7.1	Volksgezondheid	1.005.600	49.095	1.054.695	178.500	876.195	Sociaal domein
7.2	Riolering	2.301.100	63.823	2.364.923	3.069.500	-704.577	Buitenruimte
7.3	Afval	1.992.500	19.742	2.012.242	2.646.000	-633.758	Buitenruimte
7.4	Milieubeheer	342.100	151.358	493.458	0	493.458	Buitenruimte
7.5	Begraafplaatsen	178.600	178.622	357.222	264.400	92.822	Buitenruimte
8.1	Ruimtelijke Ordening	305.600	488.754	794.354	18.300	776.054	Ruimtelijke ordening, Wonen & Economie
8.1	Ruimtelijke Ordening	43.800	0	43.800	123.400	-79.600	Buitenruimte
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	8.698.800	257.800	8.956.600	9.418.500	-461.900	Ruimtelijke ordening, Wonen & Economie
8.3	Wonen en bouwen	79.700	379.388	459.088	379.800	79.288	Ruimtelijke ordening, Wonen & Economie
8.3	Wonen en bouwen	42.600	0	42.600	0	42.600	Buitenruimte
		43.069.100	12.714.100	55.783.200	55.783.200	0	

De bijdrage aan de BAR-organisatie is verantwoord onder het programma Openbare Orde & Veiligheid en Bestuur.

BIJLAGE VI – IN 2017 AFGERONDE SPEERPUNTEN

1.1 Openbare orde & Veiligheid

Inbraken & diefstallen

Wat willen we bereiken?			
Minder woning- en autoinbraken, autodiefstallen en straatroven in Albrandswaard. Bewustwording stimuleren van inwoners voor de eigen invloed op veiligheid.			
Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
1a. Stimuleren van initiatieven en het gebruik van communicatiemiddelen om (vroeg)signalering en preventie in de wijken te vergroten).	gerealiseerd	Diefstal uit/vanaf motorvoertuigen 15% minder per 1.000 inwoners in 2016. Bewustwording creëren bij inwoners op het gebied van (sociale) veiligheid. Bewoners in staat stellen om zelf een bijdrage te leveren aan de veiligheid van de wijk.	Binnen begroting

Senioren en Veiligheid

Wat willen we bereiken?			
Brandveiligheid (senioren)woningen in de gemeente verhogen.			
Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
5a. Samen met onze maatschappelijke partners ontwikkelen van een meerjaren-plan voor woningchecks op brandveiligheid.	Gerealiseerd	Een vastgesteld meerjarenplan waarbij alle woningen binnen vijf jaar zijn gecontroleerd op brandveiligheid.	Binnen begroting Kosten uitvoeringsprogramma volgen in 2017.

1.2 Algemeen bestuur

Dienstverlening

Wat willen we bereiken?			
Hoogwaardige dienstverlening voor onze inwoners, bedrijven en instellingen door zoveel mogelijk producten digitaal aan te bieden en af te handelen. Wij combineren dit met een persoonlijke en herkenbare dienstverlening aan een balie of "aan huis". Onze gemeente is goed bereikbaar op verschillende manieren (telefonisch, balie, digitaal via website, gemeente-app en social media). Wij maken het initiatiefnemers die zich inzetten voor de lokale samenleving zo makkelijk mogelijk door kritisch te kijken naar lokale en landelijke wet- en regelgeving			
Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
1b. Albrandswaard sluit aan bij "Waar Staat Je Gemeente".	1e kwartaal 2017	Inzicht in prestaties gemeentelijk beleid en mogelijkheid tot benchmarking.	Binnen begroting

2.1.1. Ruimtelijke ordening

Grondbedrijf/marktinitiatieven

Wat willen we bereiken?

Het verlenen van deskundige financieel-economische begeleiding in (maatschappelijke) vastgoedprojecten en beheersing van het grondbedrijf (herijken en actualiseren van de projecten).

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
4a. Grondprijzenbrief/beleid opstellen.	4e kwartaal 2017	Helderheid over het beleid en de grondprijzen die de gemeente hanteert voor grond (intern en extern).	Binnen begroting
4b. Evaluatie proces marktinitiatieven	4e kwartaal 2017	Voor de zomervakantie van 2017 heeft de raad ingestemd met een voorstel tot aanpassing van het proces.	Binnen begroting
4c. Plan opstellen met ontwikkelperspectief van gemeentelijke gronden. Dit als uitwerking van toekomst- en structuurvisie.	4e kwartaal 2017	Relatie met punt 4.	Binnen begroting

3.1. Buitenruimte*Duurzaamheid en milieu***Wat willen we bereiken?**

Het verhogen van een duurzame leef- en gedragstijl bij gemeente, bedrijven, corporaties en burgers. De gemeente geeft daarbij het goede voorbeeld door slim om te gaan met energie(winning), grondstoffen, water en voedsel, circulaire economie. Door hier slim mee om te gaan willen we nieuwe en extra waarde genereren.

Wat gaan we doen	Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
1a. Bijdragen aan het Nationaal energieakkoord en regionale Duurzaamheids- en klimaatagenda door een lokaal uitvoeringsprogramma op te stellen en uit te voeren	4e kwartaal 2017	Duurzaam en energiebewust ontwikkelen en gebruiken van gemeentelijke accommodaties. Duurzame vormen van energieopwekking.	Binnen begroting
1e. Het planmatig vervangen en uitbreiden van de openbare verlichting met duurzame led verlichting/armaturen.	afgerond	Areaal led verlichting tot eind 2017 verviervoudigen. Verduurzamen door het terugbrengen van armaturen met hoog vermogen.	Binnen begroting
1f. Kaders op het gebied van milieu voorbereiden en op een soepele manier overgang naar de Omgevingswet.	4 ^e kwartaal 2017	Soepele aansluiting van milieutaken op de integrale benadering, die in de omgevingsvisie gestalte krijgt.	Binnen begroting

*Openbare ruimte***Wat willen we bereiken?**

Wij willen een openbare ruimte die aansluit bij het hoogwaardig woonmilieu en landschap waarin slim wordt omgegaan met energie, grondstoffen en water:

- Integraal beheer en onderhoud met als kader de belevingswaarde van de openbare ruimte voor onze inwoners vergroten.

- Inwoners intensiever betrekken bij het beheer en inrichting van de openbare ruimte
- Sociaal veilige straten, pleinen en (fiets-)paden
- Wijk- en resultaatgericht werken
- Verbeteren verkeersveiligheid

Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
2a.	Verkeersveiligheid verbeteren: - verkeersborden bestand opschonen	afgerond	Vergroten verkeersveiligheid. 10% minder verkeersborden binnen bebouwde kom.	Binnen begroting

5.1.1. Educatie

Educatie

Wat willen we bereiken?

Kinderen, jongeren en volwassenen krijgen, waarbij het onderwijs niet helemaal vanzelfsprekend goed verloopt, passend onderwijs, zodat zij zich optimaal en naar vermogen kunnen ontwikkelen.

Wat gaan we doen		Wanneer is het klaar	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
1a.	De middelen voor de Lokale Educatieve Agenda en de Brede School effectief inzetten.	4e kwartaal 2018	Knelpunten die een optimale ontwikkeling van jeugdigen in de weg staan minimaliseren.	Binnen begroting
1c.	Resultaat gerichte afspraken maken over de inzet van het Bibliotheekwerk.	4e kwartaal 2017	Optimalisatie van de ontwikkelingsmogelijkheden voor kinderen, jongeren, volwassenen en anderstaligen.	Binnen begroting

7.5. Zorg & Welzijn

Zorg & Welzijn

Wat willen we bereiken?

- Menselijke maat terug in de zorg en in de wijk;
- Faciliteren van bewonersinitiatieven op het gebied van zorg en welzijn.

Wat gaan we doen		Wanneer is het	Wat is het streven	Extra kosten + FTE
1b.	Met maatschappelijke partners een Actieagenda 'Bestrijding Eenzaamheid' opstellen en uitvoeren.	afgerond	Doorbreken van maatschappelijk isolement	Binnen begroting